

Heidi Ekdahl

Transatlanttisen kuilun reunalla
– yhdysvaltalaisten käsityksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista

Politiikan tutkimuksen laitos

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto	Politiikan tutkimuksen laitos; valtio-oppi
Tekijä:	EKDAHL HEIDI
Tutkielman nimi:	Transatlanttisen kuilun reunalla – yhdysvaltalaisen käsityksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista
Pro gradu -tutkielma:	118 sivua
Aika:	marraskuu 2006
Avainsanat:	Yhdysvallat, Eurooppa, Euroopan unioni, transatlanttinen

Tässä tutkimuksessa perehdytään siihen, miten yhdysvaltalaiset käsittävät eurooppalaiset poliittiset toimijat. Tutkimuksessa tarkastellaan sitä, keitä ja millaisia eurooppalaiset poliittiset toimijat ovat yhdysvaltalaisen näkökulmasta, mitkä tekijät yhdysvaltalaisen mielestä heikentävät ja mitkä vahvistavat Yhdysvaltojen ja Euroopan välistä yhteistyötä, millaisia odotuksia Euroopalle Yhdysvalloissa asetetaan ja miten yhdysvaltalaisen käsitykset eurooppalaisista poliittisista toimijoista mahdollisesti vaikuttavat transatlanttisen yhteistyön edellytyksiin tulevaisuudessa.

Tutkimusaineistona on neljä yhdysvaltalaisista sanomalehteä, *The New York Times*, *USA Today*, *The Wall Street Journal* ja *The Washington Post*. Aineisto on kerätty Yhdysvaltojen presidentinvaalien aikaan vuonna 2004. Aineisto koostuu pääkirjoituksista, pääkirjoituskolumneista ja lukijoiden mielipidekirjoituksista.

Aihetta koskeva teoreettinen kirjallisuus ja tutkimusaineisto kulkevat aineistonanalyysissä lomittain. Tämä palvelee tutkimuksen empiiristä luonnetta. Yhdysvaltalaisen käsityksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista tarkastellaan transatlanttisen yhteistyön eri ulottuvuuksilla. Näitä ovat toimijoiden tyypittely, transatlanttinen poliittis-sotilaallinen yhteistyö ja intressi- ja arvopohja.

Tutkimusaineiston perusteella Britannia, Ranska ja Saksa ovat yhdysvaltalaisen mielestä keskeiset eurooppalaiset poliittiset toimijat. Euroopan unioni käsitetään poliittisen toimijuuden sijaan eurooppalaisena talousalueena, mutta siihen kohdistuu varovaisen myönteisiä tulevaisuuden odotuksia transatlanttisena yhteistyökumppanina. Nato ei saa yhdysvaltalaislehdissä lähes lainkaan huomiota.

Yhdysvaltalaisen mielestä eurooppalaisten tapa suosia diplomaattisia vallankäytön keinoja heikentää transatlanttisen yhteistyön edellytyksiä. Toisaalta eurooppalaista multilateralismia myös arvostetaan. Euroopan mahdollisen sotilaallisen vahvistumisen halutaan tapahtuvan Yhdysvaltojen tueksi. Tutkimusaineisto ei tue teoreettisen keskustelun näkemystä Naton vahvasta roolista, vaan ensisijaisina poliittis-sotilaallisina yhteistyökumppaneina korostetaan yksittäisiä eurooppalaisia valtioita.

Tutkimusaineiston perusteella yhdysvaltalaiset eivät luota yhtenäiseen länsimaiseen arvopohjaan transatlanttisen yhteistyön tukena. Taloudelliset edut sitovat mantereita läheisemmin. Yhdysvaltalaisen idealismi omien arvojen ja yhteiskuntajärjestelmän paremmuudesta tulee esiin tutkimusaineistossa. Kansainväliset sopimukset koettelevat yhdysvaltalaisen ja eurooppalaisten kykyä sovitella kansallisten etujen ja eettisten periaatteiden välistä ristiriitaa. Transatlanttisista erimielisyyksistä huolimatta Eurooppa nähdään edelleen haluttavana yhteistyökumppanina Yhdysvalloille.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1. Transatlanttiset suhteet murroksessa	1
1.2. Tutkimuskysymykset	3
1.3. Tutkimuksen rakenne	5
2. Transatlanttiset suhteet tutkimuskohteena	8
2.1. Transatlanttisten suhteiden historia	9
2.1.1. Transatlanttisen yhteistyön juuret	10
2.1.2. Valikoivaa transatlanttista yhteistyötä	13
2.1.3. Transatlanttisten suhteiden historialliset ulottuvuudet	16
2.2. Tutkimuksen yhteiskunnallinen konteksti	18
2.3. Tutkimuksen teoreettinen perusta	22
3. Tutkimuksen toteutus	29
3.1. Aineiston valinta	29
3.2. Aineiston esittely	31
3.3. Aineiston analyysitapa	35
4. Eurooppalaiset poliittiset toimijat Yhdysvaltain näkökulmasta	38
4.1. Suhteet yksittäisiin eurooppalaisiin valtioihin	39
4.1.1. Eurooppalaiset kansallisvaltiot	40
4.1.2. ”Uusi” ja ”vanha” Eurooppa	45
4.2. Institutionaaliset suhteet Eurooppaan	51
4.2.1. Euroopan unioni	52
4.2.1. Nato Euroopassa	58
5. Transatlanttinen poliittis-sotilaallinen yhteistyö	62
5.1. Multilateralismia ja unilateralismia	62
5.2. Diplomaattinen Eurooppa – sotilaallinen Yhdysvallat	69
5.3. Miten Euroopan tulisi Yhdysvaltojen näkökulmasta muuttua	73
6. Edut ja arvot transatlanttisessa yhteistyössä	79
6.1. Länsimainen arvopohja	79
6.1.1. Yhteiset transatlanttiset arvot?	79
6.1.2. Idealismi ja uskonto politiikassa	82
6.2. Transatlanttisen yhteistyön potentiaalista	87
6.2.1. Markkinatalous	88
6.2.2. Suhtautuminen kansainvälisiin sopimuksiin	93
7. Loppuyhteenveto ja johtopäätökset	97
Lähdeluettelo	107

1. Johdanto

1.1. Transatlanttiset suhteet murroksessa

Eurooppalaisten stereotyyppinen käsitys Yhdysvalloista on hyvin tiedossa. Kulttuurisesti sivistymättömät, sotilaalliseen voimaan ja unilateralismiin uskovat yhdysvaltalaiset edistävät maailmalla omaa etuaan, taistelevat demokratiaan vedoten öljystä taatakseen oman kulutusyhteiskuntansa elinvoimaisuuden ja uskovat omien arvojensa ylivoimaisuuteen muihin kulttuureihin nähden. Nämä yksinkertaistavat käsitykset, pitävät ne paikkansa tai eivät, vaikuttavat eurooppalaisten ajatteluun ja edelleen transatlanttisen yhteistyön edellytyksiin.

Harvoin Euroopassa pohditaan asiaa toisesta näkökulmasta: Miten yhdysvaltalaiset käsittävät eurooppalaiset poliittiset toimijat? Yhdysvaltalaisen käsitys Euroopasta vaikuttaa niin ikään ratkaisevalla tavalla transatlanttisen poliittisen yhteistyön edellytyksiin. Euroopassa keskitytään mantereen sisäiseen integraatioon ja sen kehitykseen tulevaisuudessa, mutta myös yhdysvaltalaisilla on omat näkemyksensä siitä, millainen Eurooppa olisi heidän mielestään ihanteellinen yhteistyökumppani.

Euroopan ja Yhdysvaltojen väliset suhteet ovat perustuneet keskinäiseen riippuvuussuhteeseen yli 50 vuoden ajan. Transatlanttiset suhteet ovat ajoittaisista erimielisyyksistä huolimatta nojanneet keskinäiseen luottamukseen. Erityisesti syyskuun 11:n ja Irakin sodan jälkeen tilanne on muuttunut. Teoreettinen ja julkinen keskustelu transatlanttisista suhteista on kaikkea muuta kuin puisevaa. Pamfletteja, ranskan perunoita¹ ja solvauksia on heitelty kiivaasti yli Atlantin.

Tutkimusaihe on tieteellisesti kiinnostava, koska empiiristä, laadullista tutkimusta yhdysvaltalaisen käsityksistä eurooppalaisista poliittisista toimijoista on tehty varsin vähän. Tiedossani ei ole yhtään suomenkielistä tai englanninkielistä tutkimusta juuri tästä aiheesta. Toisaalta vähäinen akateeminen tutkimus on tehnyt tutkimuksen teosta

¹ Yhdysvalloissa kimpaannuttiin Ranskan sinnikkyydelle vastustaa Irakin sotaa niin paljon, että yhdysvaltalaisissa tukikohdissa ja Pentagonin kahviloissa yhdysvaltalaisen suosimat ranskan perunat nimettiin vapauden perunoiksi.

palkitsevaa, sillä näin on ollut mahdollista löytää tutkimusaiheeseen uusia näkökulmia ja tuloksia.

Valtio-opillisesta näkökulmasta tutkimusaihe on kiinnostava, sillä keskustelu Suomen mahdollisesta Nato-jäsenyydestä, kysymys yhteisestä eurooppalaisesta puolustuksesta tai näkemys Euroopan unionista ulkopoliittisena viitekehyksenä suhteessa Yhdysvaltoihin liittyvät kaikki Euroopan ja Yhdysvaltojen välisiin, transatlanttisiin suhteisiin. Suomi Euroopan unionin jäsenenä saa – tai joutuu – olemaan osana transatlanttisten suhteiden yleisiä toimintaedellytyksiä, joihin Yhdysvallat ja Euroopassa erityisesti isot jäsenvaltiot omalla toiminnallaan vaikuttavat. Yhdysvaltalaisen käsitykset eurooppalaisista poliittisista toimijoista vaikuttavat näihin toimintaedellytyksiin myös tulevaisuudessa.

Tutkimusaiheen yhteiskunnallinen kiinnostavuus perustuu tutkimuksen ajankohtaisuuteen. Tutkimusaineisto koostuu yhdysvaltalaisista sanomalehdistä Yhdysvaltojen presidentinvaalien ajalta vuonna 2004. Tällöin transatlanttisissa suhteissa ajankohtaisia kysymyksiä olivat Irakin sota, Iranin painostaminen uraanin rikastamisesta luopumisesta, Lähi-idän epävakaus, 'terrorismin vastainen sota' ja Yhdysvaltojen ja Euroopan erimielisyydet kansainvälisistä sopimuksista. Nämä ovat erittäin ajankohtaisia ja kiisteltyjä kysymyksiä edelleen vuonna 2006, sillä transatlanttisten suhteiden keskeinen poliittinen toimintaympäristö ei ole muuttunut.

Vuonna 2004 Euroopan ja Yhdysvaltojen väliset suhteet olivat transatlanttisen keskustelun perusteella historiansa syvimmissä aallonpohjassa. Yhdysvaltalaiseen sanomalehdistöön perustuva tutkimusaineisto avaa kiinnostavia näkemyksiä siihen, keitä ja millaisia eurooppalaiset poliittiset toimijat yhdysvaltalaisen mielestä ovat, mistä transatlanttiset erot johtuvat ja millainen Euroopan tulisi yhdysvaltalaisen mielestä olla. Tutkimuksen yhteiskunnallista kiinnostavuutta lisää presidentinvaalien aikainen vireä ja monipuolinen julkinen keskustelu yhdysvaltalaislehdissä. Inhimilliset tunteet ja poliittiset intohimot – vaaleja edeltänyt toiveikkuus tai itsevarmuus sekä vaalien jälkeinen pettymys tai helpotus oman ehdokkaan menestyksestä – vaikuttivat siihen, miten Euroopasta kirjoitettiin. Suhteita Eurooppaan käytettiin sisäpoliittisen vaalitaistelun osana, mutta juuri nämä poliittiset olosuhteet tiedostaen aineistosta oli mahdollista löytää tutkimuksellisesti kiinnostavia kannanottoja.

Tutkimuksessa ei analysoida yksityiskohtaisesti sitä, ovatko Euroopan ja Yhdysvaltojen väliset suhteet todella ajautuneet historiansa pahimpaan kriisiin. Tavoitteena on tutkia yhdysvaltalaisen käsityksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista eritellysti, transatlanttisen yhteistyön eri ulottuvuuksilla. Tutkimusaineisto ja teoreettinen kirjallisuus nivoutuvat aineistonanalyysissä yhteen. Näin tutkimuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat, tutkimuksen empiirinen luonne ja tutkimuskysymyksiin vastaaminen tukevat hedelmällisellä tavalla toisiaan.

Syyskuussa 2006, viisi vuotta Yhdysvaltoihin kohdistuneen terrori-iskun jälkeen, George W. Bush ilmoitti Yhdysvaltojen taistelevan edelleen terrorismia vastaan. Nyt kyse ei enää ollut vain terrorismista, vaan Bushin mukaan ”taistelusta [yhdysvaltalaisen] kulttuurin puolesta”². Tästä näkökulmasta on kiinnostavaa pohtia sitä, millainen Eurooppa yhdysvaltalaisen mielestä heillä on yhteistyö- tai kiistakumppaninaan. Eurooppalaisten perusteellisempi käsitys yhdysvaltalaisen näkemyksistä Euroopasta voi tukea eurooppalaisia rakentamaan transatlanttisen yhteistyön edellytyksiä tulevaisuudessa.

1.2. Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen keskeisenä ongelmana on pohtia Euroopan ja Yhdysvaltojen välisiä suhteita yhdysvaltalaisen lehdistöaineiston³ avulla. Tavoitteena on tarkastella sitä, miten amerikkalaiset käsittävät tärkeän liittolaisensa, Euroopan. Tutkimuksen tarkoitus ei siis ole muodostaa yleistä analyysiä transatlanttisista suhteista.

Tutkimusongelma on tärkeä eurooppalaisesta näkökulmasta. Vuoden 2001 terrori-iskujen jälkeen Yhdysvallat on arvioinut uudelleen suhdettaan liittolaisiinsa. Yhdysvalloissa on moitittu Eurooppaa passiivisuudesta. Eurooppalaiset puolestaan ovat moittineet amerikkalaisia kansainvälisen yhteisön syrjäyttämisestä. On kiinnostavaa pohtia, miten yhdysvaltalaiset käsittävät eurooppalaiset poliittisina liittolaisina ja millaisen Euroopan toivotaan yhdysvaltalaisesta näkökulmasta olevan, jos transatlanttisten suhteiden halutaan kohentuvan.

² ”a struggle for civilization” (The White House, www-sivu)

³ Lehdistöaineisto koostuu *The New York Timesin*, *The Wall Street Journalin*, *USA Todayn* ja *The Washington Postin* pääkirjoituksista ja kolumneista. Aineisto esitellään tarkemmin alaluvussa 3.1. Aineiston esittely.

Keskeinen tutkimuskysymys on, *miten yhdysvaltalaiset käsittävät eurooppalaiset poliittiset toimijat*. Ensimmäinen keino vastata pääkysymykseen on identifioida lehdistöaineistossa ilmenevät poliittiset toimijat. *Keitä eurooppalaiset poliittiset toimijat ovat?* Euroopan integraatio on hiljattain syventynyt entisestään uusien jäsenmaiden ja unionin perustuslain laatimisen kautta. Kiinnostava jatkokysymys on, näyttäytykö Eurooppa yhdysvaltalaisille Euroopan unionina vai määrittykö Eurooppa yksittäisten Euroopan valtioiden tai NATO-maiden kautta. Entä onko Eurooppa jaettu lehdistöaineistossa rumsfeldiläisesti ”uuteen” ja ”vanhaan” Eurooppaan?

Toinen keino vastata pääkysymykseen on pohtia sitä, *millaisiksi eurooppalaiset poliittiset toimijat käsitetään yhdysvaltalaislehdistössä*. Millainen on poliittis-hallinnollisesti laajentunut Euroopan unioni liittolaisena? Keskeistä tutkimuksessa on, miten eurooppalaiset valtiot tai Euroopan unioni poliittisina toimijoina kuvataan. Kysymyksenasettelu on kiinnostava, sillä se miten yhdysvaltalaiset käsittävät eurooppalaiset poliittiset toimijat, vaikuttaa oleellisesti poliittisen yhteistyön edellytyksiin.

Tavoitteena on löytää aineistosta vastauksia myös siihen, *mitkä ovat yhdysvaltalaisesta näkökulmasta transatlanttisen yhteistyön vahvuuksia ja etuja* transatlanttisen yhteistyön eri ulottuvuuksilla. Vastakkainen kysymys puolestaan on, *mitkä tekijät yhdysvaltalaisien mielestä heikentävät Yhdysvaltojen ja Euroopan yhteistyötä*. Miten mahdollisesti erilainen suhtautuminen multilateraaliseen yhteistyöhön tai kansainvälisiin sopimuksiin heikentää Euroopan ja Yhdysvaltojen yhteistyön edellytyksiä? Poikkeavatko eurooppalainen ja yhdysvaltalainen arvopohja yhdysvaltalaisien mielesä niin selkeästi toisistaan, että se heikentää tiivistä poliittista yhteistyötä? Toisaalta voidaan pohtia sitä, miten erilaiset yhteistyön alueet, kuten keskinäinen kauppa, sitovat mantereita poliittisesti. Onhan Euroopan ja Yhdysvaltojen väliselle yhteistyölle olemassa vahvat perinteet ja edellytykset.

Tutkimusaineisto on koottu George W. Bushin uudelleenalinnan aikaan vuonna 2004. Aineisto avaa näkymän historiallisesti erityiseen ja poliittisesti herkkään aikaan Yhdysvalloissa. Presidentinvaalien aikaan julkinen keskustelu oli erityisen vilkasta, ja sen yhtenä keskeisenä ulottuvuutena oli Yhdysvaltojen suhde Eurooppaan.

Keskeistä tutkimuksessa on pystyvä erottamaan, mitkä transatlanttisen koalition kriisin elementit ovat erityisiä juuri tässä historiallis-poliittisessa tilanteessa. Tutkimuksen toisessa luvussa esitellään Yhdysvaltojen ja Euroopan välisten suhteiden historia ja tutkimuksen konteksti. Ajallisen jatkumon huomioiminen avaa hyödyllisiä näkökulmia Euroopan ja Yhdysvaltojen välisten suhteiden pohdintaan. Näin kriisi-keskusteluun paneutumisen sijaan transatlanttisia suhteita voidaan arvioida jäsentyneemmin transatlanttisen yhteistyön eri ulottuvuuksilla. Kiinnostava jatkokysymys onkin, *miten yhdysvaltalaisten mielestä liittolaisuussuhdetta tulisi kehittää tulevaisuudessa*. Ovatko Yhdysvaltojen ja Euroopan suhteet pysyvästi viilenemässä – tarvitsevatko Yhdysvallat ja Eurooppa yhä toisiaan liittolaisikseen?

1.3. Tutkimuksen rakenne

Kyseessä on empiirinen tutkimus, jossa yhdysvaltalaisten käsityksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista tarkastellaan yhdysvaltalaisen lehdistöaineiston avulla. Käytännölliset tutkimuskysymykset ja teoreettisen kirjallisuuden läheinen suhde transatlanttisiin suhteisiin ovat vaikuttaneet metodologisten valintojen lisäksi tutkimuksen rakenteen suunnitteluun. Tutkimusaineiston ja teoreettisen kirjallisuuden on tarkoitus olla tutkimuksessa vuorovaikuttaisia, ja ne sijoittuvat tutkimuksessa osittain lomittain.

Tutkimusongelmaa lähestytään täsmällisen kysymyksenasettelun ja teoreettisen kirjallisuuden avulla siten, että huomioon otetaan myös transatlanttisten suhteiden historiallinen tausta ja yhteiskunnallinen tilanne tällä hetkellä. Näin transatlanttisia suhteita ja yhdysvaltalaisten käsityksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista voidaan tarkastella eritellymin. Tutkimuksen rakenne pyrkii tukemaan tätä tavoitetta.

Luvussa 2 perehdytään tutkimuksen käytännölliseen ja teoreettiseen viitekehykseen. Transatlanttisten suhteiden historiallisen tarkastelun perusteella tehdään keskeisiä tutkimusta jäntevöittäviä oletuksia sekä pohjustetaan transatlanttisten suhteiden teoreettista tarkastelua. Tämänhetkisen yhteiskunnallisen kontekstin esittely on puolestaan tarpeellinen Yhdysvalloissa tutkimusajankohtana vallinneiden yhteiskunnallisten jännitteiden ymmärtämiseksi. Tutkimusongelman sidoksisuus tutkimusajankohtaan on vaikuttanut myös siihen, että aineistonanalyysissä

hyödynnettävä teorettinen kirjallisuus on verrattain tuoretta. Transatlanttisten suhteiden analyysia ohjaaviin teoreettisiin ulottuvuuksiin perehdytään luvun 2 lopussa. Teoreettiseen kirjallisuuteen syvennytään perusteellisesti aineistonanalyysissä luvuissa 4, 5 ja 6.

Ennen aineistonanalyysiä perehdytään tutkimuksen paradigmaattiseen otteeseen. Luvussa 3 esitellään tutkimusaineisto ja sen valintaan vaikuttaneet teoreettiset ja käytännölliset perusteet. Lopuksi perustellaan valittu tutkimuksellinen ote, jonka on koettu parhaiten palvelevan empiiristä tutkimusongelmaa ja lehdistöön perustuvaa tutkimusaineistoa. Tarkoitus ei ole käyttää mitään yksittäistä laadullista tutkimusmetodia, vaan aineistonanalyysiä ohjaavat luvussa 3 esiteltävät tieteenfilosofiset lähtökohdat ja niiden ohjaamat metodologiset ratkaisut sekä tutkimuskysymysten kannalta keskeisen teoreettisen kirjallisuuden vuorovaikutus tutkimusaineiston kanssa.

Tutkimuksen luvut 4, 5 ja 6 muodostavat aineiston analyysin. Teoreettiseen kirjallisuuteen syvennytään lomittain aineistoanalyysin kanssa. Yhdysvaltalaisten käsityksiin eurooppalaista poliittisista toimijoista perehdytään kolmen eri teoreettisen ulottuvuuden kautta. Luvussa 4 eritellään tutkimusaineistossa ilmeneviä eurooppalaisia poliittisiä toimijoita, joita yhdysvaltalaislehdistössä ovat eurooppalaiset kansallisvaltiot, eurooppalaiset Nato-maat ja Euroopan unioni. Lisäksi perehdytään lehdistössä ilmeneviin retorisiin tyypittelyihin, kuten ”uuteen” ja ”vanhaan” Eurooppaan. Luvussa 5 analysoidaan yhdysvaltalaisten käsityksiä eurooppalaisista poliittis-sotilaallisina liittolaisina. Lisäksi perehdytään mannerten välisiin eroihin suhtautumisessa kansainväliseen yhteistyöhön ja sotilaallisen voiman käyttöön sekä yhdysvaltalaisten odotuksiin Euroopasta liittolaisena. Luvussa 6 perehdytään transatlanttisten suhteiden taustalla vaikuttaviin arvo- ja eturistiriitoihin. Kulttuuriset tekijät, kuten yhteinen tai eriytynyt länsimainen arvopohja, taloudelliset intressit ja anti-eurooppalaisuus tai eurooppalaisen poliittis-filosofisen perinnön ihannointi vaikuttavat keskeisellä tavalla käsityksiin eurooppalaisista poliittisista toimijoista.

Lopuksi luvussa 7 esitetään tutkimuksen loppuyhteenvedo. Tutkimuksen tavoitteena on analysoida yhdysvaltalaisten käsityksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista mahdollisimman monimuotoisesti eri ulottuvuuksilla ja saada syvempi ymmärrys transatlanttisiin suhteisiin vaikuttavista tekijöistä. Loppuyhteenvedossa esitetään

varovaisia arvioita transatlanttisista suhteista tällä hetkellä ja arvioidaan Euroopan ja Yhdysvaltojen välisten suhteiden haasteita tulevaisuudessa.

2. Transatlanttiset suhteet tutkimuskohteena

Luvussa 2 luodaan tutkimuksen viitekehys, joka muodostuu sekä yhteiskunnallisesta kontekstista että tieteellisestä viitekehystä. Yhteiskunnallinen konteksti ja tieteellinen keskustelu kulkevat tässä tutkimuksessa limittäin. Ratkaisu on luonteva tutkimusongelman empiirisen luonteen takia. Teoreettinen keskustelu Euroopan ja Yhdysvaltojen välisistä suhteista on vahvasti sidoksissa käytännön poliittiseen toimintaympäristöön. Tieteellinen viitekehys on riippuvainen ja osittain alisteinenkin yhteiskunnalliselle kontekstille: transatlanttiset suhteet määrittävät vahvasti niistä käytyä tieteellistä keskustelua.

Median, akatemian ja politiikan väliset suhteet ovat Yhdysvalloissa läheisemmät kuin Euroopassa. Yhdysvaltalaisen akatemian sisäinen keskustelu näkyy vahvasti Yhdysvaltojen lehdistössä ja vaikuttaa sitä kautta lehdistössä käytävään keskusteluun⁴. Sekä teoreettinen keskustelu että lehdistössä esitetyt näkemykset transatlanttisista suhteista vaikuttavat edelleen siihen, mitkä Euroopan ja Yhdysvaltojen välisen yhteistyön ulottuvuudet ja käytännön poliittiset tapahtumat näyttäytyvät tämän tutkimuksen näkökulmasta teoreettisesti kiinnostavina.

Näkemyks teoreettisen keskustelun ja yhteiskunnallisen kontekstin välisen suhteen läheisyydestä on läsnä koko tutkimuksessa. Oletan ympäröivän todellisuuden heijastuvan sekä sitä käsittelevään teoreettiseen keskusteluun että tutkimusaineiston lehtiartikkeleihin. Tutkimuksessa ei siis luoteta tekstien 'itsenäisyyteen' todellisuuden kuvaajina ja sitouduta kielellisen konstruktivismin perinteeseen. En kuitenkaan kiistä, etteikö lehdistöllä olisi vaikutusvaltaa muokata *käsityksiä* todellisuudesta. Tämä maltillisen realistinen lähestymistapa korostaa myös näkemystä siitä, että tämänhetkiset transatlanttiset suhteet eivät sijoitu historiallis-poliittiseen tyhjiöön, vaan niiden taustalla vaikuttavat historiallisesti muodostuneet yhteistyön rakenteet. Näihin tutkimuksen kannalta keskeisiin yhteistoiminnan ulottuvuuksiin perehdytään seuraavassa alaluvussa.

⁴ Keskustelu näkyy lehdistössä konkreettisesti esimerkiksi tutkijoiden säännöllisinä yleisöosaston kolumneina. Useita tutkimuksen kannalta keskeisiä teoreetikoita olisi saattanut sujahtaa itse tutkimusaineistoon sanomalehden kolumnistin roolissa. Näin tapahtui vain kerran. (Walter Shapiro, *Despite Passion-packed contest, we're back to 2000*, USA Today 3.11.2004, kolumni.)

2.1. Transatlanttisten suhteiden historia

Tässä alaluvussa luodaan historiallinen tausta Euroopan ja Yhdysvaltojen välisille suhteille. Koska tutkimuksen kiintopiste on yhdysvaltalaisten tämänhetkisissä käsityksissä eurooppalaisista, on tarpeellista ensin esitellä historiallinen konteksti transatlanttisille suhteille, jotta suhteiden jatkuvuus ei jäisi huomiotta. Näin Yhdysvaltain nykyisen, tammikuussa 2001 toimikautensa aloittaneen, republikaanisen hallinnon rooli ei korostu tutkimuksessa liikaa.

Historiallisen tarkastelun ajallinen raja on välttämätöntä tutkimuksen laajuus huomioon ottaen. Keskityn Euroopan ja Yhdysvaltojen välisten suhteiden tarkastelussa toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan. Tarkastelu kohdistuu keskeisimpiin transatlanttiseen yhteistyöhön vaikuttaneisiin tapahtumiin. Tavoitteena ei ole tarkastella Yhdysvaltojen ulkopoliittikkaa yleisellä ideologisella tasolla tai kansainvälispoliittisessa mielessä. Historiallisen tarkastelun tavoitteena on tarjota käytännöllinen, historiallinen perspektiivi tämänhetkisen transatlanttisen yhteistyön eri ulottuvuuksille, joita käsitellään aineistonanalyysin luvuissa 4, 5 ja 6.

Ajankohtaiselle keskustelulle transatlanttisista suhteista on leimallista korostaa Euroopan ja Yhdysvaltojen välisissä suhteissa vallitsevaa ”kriisiä”. Suhteiden voidaankin arvioida ajautuneen tulehtuneeseen tilaan, mutta aivan poikkeuksellisesta tilanteesta mannerten välisissä suhteissa ei kuitenkaan ole kysymys. Historiallinen tarkastelu muistuttaa siitä, että vakavat erimielisyydet eivät ole olleet harvinaisia Euroopan ja Yhdysvaltojen liittolaisuuden aikana viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana⁵. Vaikka transatlanttisille suhteille luotiin vankka perusta toisen maailmansodan jälkeen, konfliktit ovat olleet tavanomaisia mannerten välisessä dialogissa. Näihin konflikteihin mutta myös transatlanttisen yhteistoiminnan elementteihin perehdytään seuraavissa alaluvuissa.

⁵ Länsi-Euroopan ja Yhdysvaltojen suhteiden jännitteitä kuvaa hyvin historioitsija Geir Lundestadin tarkastelu transatlanttisista konflikteista toisen maailmansodan jälkeen; konflikteista ja ”kriiseistä” transatlanttisissa suhteissa muodostuu, suhteiden läheisyydestä huolimatta, yhdeksän sivun mittainen lista (Lundestad 2003; tässä Sjursen 2004, 688).

2.1.1. Transatlanttisen yhteistyön juuret

Yhdysvaltojen ja läntisen Euroopan väliset suhteet nykyisessä muodossaan luotiin toisen maailmansodan päättymisen jälkeen. Yleinen käsitys Yhdysvaltojen kiinnostuksesta asettua Euroopan tueksi oli sen halukkuus vastustaa kommunismin vahvistumista Euroopassa. John Ikenberryn mukaan Yhdysvalloilla ei ollut yhtä tiettyä strategiaa tai tehtävää Euroopassa, vaan Yhdysvallat pyrki yhdessä läntisten demokratioiden, erityisesti Britannian kanssa, ratkaisemaan 1930-luvulla syntyneitä ongelmia. Transatlanttiset suhteet perustuivat ideaaleille vapaista markkinoista, yhteiskunnallisesta vakaudesta, poliittisesta integraatiosta, kansainvälisestä yhteistyöstä ja yhteisestä turvallisuudesta. Ikenberryn mukaan läntisten demokratioiden yhteistyön tiivistäminen ja Euroopan integraation sekä jälleenrakentamisen tukeminen olivat Yhdysvalloille yhtä tärkeitä kuin Neuvostoliiton vastaisen liittouman muodostaminen. (Ikenberry 2002, 217–218.)

Vahvasta yhteistyön perustasta huolimatta Länsi-Euroopan ja Yhdysvaltojen muodostama koalitio ei ole toiminut täysin kitkatta historiansa aikana. Jo liittolaisuuden alkuvuosikymmenillä syntyi konflikteja, joista merkittävimpänä usein mainitaan Suezin kriisi.

Suezin kanavan kansallistamisesta seurannut Suezin kriisi vuonna 1956 koetteli perustavalla tavalla Ranskan, Iso-Britannian ja Yhdysvaltojen suhteita. Ranskalais-englantilaiset joukot aloittivat sotatoimet Egyptissä, mutta eivät konsultoineet Natomumppaniaan Yhdysvaltoja. Yhdysvallat ei jakanut Ranskan ja Iso-Britannian kanssa samaa huolta Suezin kanavan kansallistamisesta, ja nöyryytti eurooppalaisia, jotka joutuivat perääntymään tavoitteestaan pitää Suez länsimaiden hallinnassa (LaFeber 1994, 560; Peterson 2004, 356.) 1960-luvulla puolestaan de Gaullen johtaman Ranskan vetäytyminen Naton sotilaallisesta toiminnasta ja Ranskan itsenäisen sotilaallisen kyvykkyyden korostaminen kiristivät erityisesti Yhdysvaltojen ja Ranskan välisiä suhteita (Gordon & Shapiro 2004, 27–29). Suezin kriisiä on kuitenkin pidetty huomattavasti vakavampana transatlanttisille suhteille kuin 1960-luvun gaullismia, koska Suezin kriisin aikaan osapuolet kieltäytyivät systemaattisemmin sovittelemasta kiistoja. (Gordon & Shapiro 2004, 27–28.)

1950- ja 1960-luvuilla Ranska ja Britannia olivat pettyneitä, kun ne eivät saaneet enemmän solidaarisuutta osakseen Yhdysvalloilta, mutta Vietnamin sodan jälkeen tilanne muuttui päinvastaiseksi (Gordon & Shapiro 2004, 29). Kallis ja pitkittynyt Vietnamin sota synnytti laajamittaisia protesteja Yhdysvalloissa (Ambrose 1993, 216; 12; Cochran et al. 1999, 12) ja herätti eurooppalaisissa järkytystä, epäluuloa ja halveksuntaa Yhdysvaltoja kohtaan (Peterson 2004, 358). Yhdysvaltojen intressi torjua kommunismia oli kuitenkin niin vahva, että Yhdysvallat säilytti Vietnamin sodan rasituksista huolimatta vankan kansainvälisen perustan ulkopoliitikassaan, eikä vetäytynyt aktiivisesta kansainvälisestä yhteistyöstä (Kupchan 2002, 200).

Merkittävää näissä liittolaisuuden alun vakavimmissa konflikteissa oli se, että erimielisyydet olivat korostuneesti yksittäisten valtioiden välisiä, eivätkä ne koskeneet leimallisesti koko läntisen Euroopan ja Yhdysvaltojen välisiä suhteita tai uhanneet transatlanttisen yhteistyön perustaa. Läntisen Euroopan ja Yhdysvaltojen suhteet nojasivat vahvaan turvallisuuspoliittiseen rakenteeseen ja taloudellisiin intresseihin, joiden tueksi oli jo luotu poliittisia instituutioita. Tärkeimmät yhteistyön peruspilarit olivat heti toisen maailmansodan päättymisen jälkeen syntyneet Trumanin doktriini, Marshallin suunnitelma ja sotilasliitto Nato – sekä Yhdysvaltojen sotilaallinen johtoasema. (Holbrooke 1995, 39.)

”Uskon, että on Yhdysvaltojen tehtävä tukea vapaita kansakuntia, jotka vastustavat aseistettujen vähemmistöjen tai [valtion] ulkopuolisten tahojen yrityksiä alistaa heidät” (Truman 1947; tässä Ambrose 1993, 82)⁶.

Yhdysvaltain presidentin Harry Trumanin puhe kongressissa maaliskuussa 1947 oli silottanut tien Yhdysvaltojen mittavalle avustushjelmalle Euroopassa. Turkin ja Kreikan taloudellinen tukeminen Neuvostoliiton vaikutusvallan vahvistumisen torjumiseksi oli ensimmäinen osoitus Trumanin doktriinin käytäntöönpanosta. 400 miljoonan Yhdysvaltain dollarin avustussumma ei ollut suuri, mutta ele oli symbolisesti merkittävä Yhdysvaltain ja Euroopan välisten suhteiden muotoutumisessa. Yhdysvallat asettui pysyvästi tukemaan vanhan mantereen vahvistumista. (Ambrose 1993, 83.)

⁶ “I believe it must be the policy of United States to support free peoples who are resisting attempted subjugation by armed minorities or by outside pressures”.

Kesäkuussa 1947 puolestaan ulkoministeri George C. Marshall osoitti huolensa Euroopan taloudellisesta, sosiaalisesta ja poliittisesta rappeutumisesta sodan jälkeen (Ambrose 1993, 86). Historiallinen puhe aloitti Yhdysvaltojen Marshall-avun Eurooppaan, jonka tarkoitus oli tukea läntisen Euroopan integraatiota. Tavoitteena oli torjua kommunismi, estää Neuvostoliiton aseman vahvistuminen Euroopassa ja integroida Saksan läntiset osat vankasti Länsi-Eurooppaan. (Lundestad 1998, 29).

Marshallin suunnitelma loi vankan perustan Euroopan ja Yhdysvaltojen väliselle taloudelliselle yhteistyölle. Trumanin doktriini ja Turkin ja Kreikan tukeminen olivat heijastaneet Yhdysvaltojen sotilaallisia etuja, mutta Yhdysvalloilla oli läntisen Euroopan tukemisessa avoimesti myös taloudellisia intressejä. (Ambrose 1993, 86.) Ajatuksena oli, että vain taloudellisesti vahva läntinen Eurooppa pystyisi vastustamaan kommunismia. Suurimpana huolena Yhdysvalloissa oli Euroopan talouden mahdollinen romahtaminen, jonka pelättiin voivan johtaa sosialismiin Euroopassa ja heikentävän Yhdysvaltojen taloutta sekä kapitalistista järjestelmää (LaFeber 1994, 479).

Yhdysvalloilla oli lukuisia intressejä edistää integraatiota Euroopassa. Kommunismin torjuminen ja Saksan sitominen integroituvaan Länsi-Eurooppaan olivat näistä tärkeimmät. Yhdysvaltalaisesta näkökulmasta integroitunut Eurooppa olisi sekä Euroopalle että Yhdysvalloille tehokkain ja edullisin tapa organisoida läntinen Eurooppa (Lundestad 1998, 163). Näkemys yhteisistä arvoista oli ratkaisevaa: Euroopan integraatio edusti eurooppalaista versiota amerikkalaisesta federalismista, demokratiasta ja vapaista markkinoista (Lundestad 1998, 156).

Naton perustaminen synnytti vähitellen roolijaon sotilaallista kapasiteettia korostavan Yhdysvaltojen ja sotien jälkeen diplomaattisempaa lähestymistapaa painottavan, sotilaallisesti Yhdysvalloista riippuvaisen läntisen Euroopan välillä – vaikka sotilasliitto perustuikin keskinäiseen puolustuspoliittiseen solidaarisuuteen perustuskirjan viidennen artiklan kautta. Sodasta toipuvalla Euroopalla asetelma ei ollut epäedullinen. Yhdysvaltojen sotilaallinen läsnäolo Euroopassa vapautti länsieurooppalaiset panostamaan Euroopan poliittiseen ja taloudelliseen integraatioon (Cooper 2003, 161; Kupchan 2002, 91).

Transatlanttisesta työnjaosta oli molemmille osapuolille hyötyä. Kumpikaan ei halunnut haastaa sitä, vaikka roolijako välillä aiheutti kiivasta keskustelua Yhdysvalloissa (Van

Oudenaren 1997, 111; Croci 2003, 484). Tämä on kiinnostava argumentti, sillä muun muassa Robert Kagan on moittinut eurooppalaisia valtioita itsekkäästä ”vapaamatkustajuudesta” Yhdysvaltojen sotilaallisen valta-aseman alaisuudessa (Kagan 1998, 31; Kagan 2003, 19; Rielly 1995; tässä Gompert 1997, 6). Tosin Kagankin on myöntänyt, että Euroopan sotilaallinen passiivisuus on ollut mahdollista juuri Yhdysvaltojen myötävaikutuksella (Kagan 2002, 22). Euroopan nojaaminen Yhdysvaltojen sotilaalliseen voimaan hyödytti Yhdysvaltoja, sillä Yhdysvallat perusti sotilaallisia tukikohtia Eurooppaan ja sai tärkeän vaikuttajaroolin Euroopan sisäisissä, sotilaspoliittisissa kysymyksissä (LaFeber 1994, 492). Näin taloudellisesti vahvistuvasta läntisestä Euroopasta muodostui Yhdysvalloille ideologisesti hyödyllinen liittolainen, josta ei kuitenkaan ollut sotilaallista uhkaa.

2.1.2. Valikoivaa transatlanttista yhteistyötä

1960-luvulta lähtien Länsi-Euroopassa ja Yhdysvalloissa on ollut avoimia pyrkimyksiä korostaa oman mantereen etuja transatlanttisessa yhteistyössä. Ajatus läntisen Euroopan vahvistamisesta Yhdysvaltojen rinnalla alkoi saada enemmän suosiota erityisesti Ranskassa Suezin kriisin ja Vietnamin sodan jälkeen. Kiinnostus yhteisiin eurooppalaisiin markkinoihin ja eurooppalaisen yhteistyön tiivistämiseen lisääntyi koko Länsi-Euroopassa (Lundestad 1998, 135; Peterson 2004, 358). Samaan aikaan Yhdysvaltojen tuki Euroopan integraatiolle alkoi tasaisesti vähentyä. De Gaullen presidenttiys oli omiaan lisäämään jännitteitä transatlanttisissa suhteissa 1960-luvulla.

Washingtonissa on kaivattu Länsi-Euroopasta vahvaa liittolaista, mutta ei gaullistisessa mielessä, vaan osana yhteistä transatlanttista sotilasliittoa. Kun 1950-luvulla Eisenhower vielä puhui Länsi-Euroopasta ”kolmantena voimana”, de Gaullen presidenttikauden ja John F. Kennedyn virkaanastumisen jälkeen termiä ei juuri enää käytetty transatlanttisessa keskustelussa (Lundestad 1999, 23). Euroopan yhteisöstä ei kaivattu vastavoimaa Yhdysvalloille. 1960–70-lukujen vaihteessa Yhdysvaltojen suhtautuminen Länsi-Eurooppaan alkoikin avoimesti muuttua. Euroopan integraation ei haluttu heikentävän Yhdysvaltojen etuja mantereella. Samaan aikaan Yhdysvaltojen tuki multilateraalisille instituutioille yleensä alkoi vähentyä (Pollack 2003, 120).

Neuvostoliiton uhka Länsi-Euroopalle lieventyi 1970-luvulla, ja kiistat transatlanttisissa suhteissa alkoivat enenevissä määrin koskea Lähi-itää (Gordon & Shapiro 2004, 29).

Lisäksi tietyt Euroopan integraation virstanpylväät aiheuttivat huolta Yhdysvalloissa. Erityisesti suunnitelmat Euroopan yhtenäismarkkinoista huolestuttivat yhdysvaltalaisia, sillä niiden pelättiin uhkaavan dollarin ensisijaisuutta kansainvälisillä valuuttamarkkinoilla (Cameron 2002, 156). Sekä demokraattinen presidentti Kennedy että myöhemmin republikaaniset Richard Nixon ja Ronald Reagan suhtautuivat väheksyvästi Euroopan yhteisöön ja korostivat Yhdysvaltojen dominoiman Naton asemaa transatlanttisten suhteiden perustana (Peterson & Pollack 2003, 4).

Merkittävin kriisi transatlanttisissa suhteissa toisen maailmansodan jälkeen muodostui 1980-luvulla Reaganin presidenttikauden aikana. Reaganin johtama kylmä sota ja ohjusvarustelu synnyttivät siihen asti syvimmät erimielisyydet Euroopan ja Yhdysvaltojen välisiin suhteisiin (Joffe 1987, 174). Ajatus Euroopasta suurvaltojen välisenä taistelukenttänä synnytti huolta erityisesti Euroopan Nato-maissa (Ambrose 1993, 321). Yhdysvaltojen ja Euroopan väliset suhteet säilyivät kuitenkin institutionaalisella tasolla rakentavina. 1950-luvulta lähtien luodut institutionaaliset suhteet Euroopan ja Yhdysvaltojen välillä tukivat mannerten välistä dialogia, eikä transatlanttisten suhteiden perusta ollut suoranaisesti uhattuna (Cox 2003, 524).

Sotilaallinen yhteistyö on aiheuttanut jännitteitä Yhdysvaltojen ja Euroopan välisissä suhteissa koko toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Yhdysvallat on pitänyt Länsi-Eurooppaa tärkeänä liittolaisena kommunismia vastaan, mutta sen sotilaallisen vahvistumisen on haluttu tapahtuvan Yhdysvaltojen alaisuudessa. 1990-luvulla Yhdysvaltojen ja Euroopan välisestä sotilaallisen kapasiteetin eroista puhuttiin vähän. Joidenkin arvioiden mukaan Yhdysvaltojen ja Länsi-Euroopan yhteisen vihollisen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen mannerten välisissä suhteissa alkoi strategisesti epätietoinen kausi (Cox 2003, 525). Andrew Bacevichin mukaan Yhdysvalloilla kuitenkin oli selvä strategia 1990-luvulla: laajentaa edelleen amerikkalaista imperiumia kuten aikaisemmilla vuosikymmenillä. Vaikeuksista huolimatta Yhdysvallat teki ”kaiken tarpeellisen saavuttaakseen omat päämääränsä”. (Bacevich 2002, 197; vrt. Kagan 2002, 86.)

Kylmän sodan päättymisen jälkeen, erityisesti Clintonin presidenttiyden aikana, Euroopan ja Yhdysvaltojen suhteet lähentyivät institutionaalisella tasolla. Tämä näkyi erityisesti tiivistyneessä kauppapoliittisessa yhteistyössä (Cameron 2002, 157; Howorth 2003, 13). Vaikka George H. Bushin hallinto oli huolissaan dollarin ensisijaisuudesta

kansainvälisillä valuuttamarkkinoilla, se antoi vuonna 1991 vahvan tuen Maastrichtin sopimukselle, jolla perustettiin Euroopan unioni ja Talous- ja rahaliitto EMU (Baldwin et al. 2003, 34; Lundestad 1998, 116).

1990-luvulla luotiin tärkeimmät lähtökohdat vuosituhannen alun transatlanttisille suhteille nykyisen, George W. Bushin johtaman, republikaanisen hallituksen hoidettaviksi. Mannerten väliset kauppasuhteet olivat lähentyneet Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välillä vuonna 1995 perustetun Uuden transatlanttisen agendan NTA:n kautta ja samana vuonna perustetun, Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen dominoiman Maailman kauppajärjestön WTO:n avulla. Integroituva Eurooppa alkoi nousta esiin taloudellisesti ja poliittisesti vahvistuvana Euroopan unionina. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen väliset kauppakiistat WTO:ssa olivat lukuisia (Baldwin et al. 2003, 36), mutta samalla globalisoituvassa taloudessa Yhdysvaltojen ja Euroopan taloudelliset edut alkoivat lähentyä toisiaan (Baldwin et al. 2003, 39).

Vahvan yhteistoiminnan rinnalla perustavia erimielisyyksien aiheita oli useilla politiikan alueilla 1990-luvulla. Kauppakiistojen lisäksi ympäristöpolitiikka aiheutti jatkuvia erimielisyyksiä (Bodansky 2003, 59). Lisäksi Euroopan ja Yhdysvaltojen erilaiset näkemykset sotilaallisesta voimankäytöstä alkoivat nousta selkeästi esiin Clintonin presidenttikauden aikana (Cooper 2003, 42–45; Dowd 2004, 69; Gordon & Shapiro 2004, 56; Kagan 2002, 42).

Erityisesti Balkanin kriisin ratkaiseminen synnytti ankaria kiistoja Euroopan ja Yhdysvaltojen välillä (Asmus 2003, 20). Yhdysvaltojen johtama hyökkäys Bosniaan kesällä 1995 osoitti Yhdysvaltojen olevan edelleen halukas ottamaan sotilaallinen johtoasema Euroopassa Naton avulla. Jugoslavian kriisin ratkaisemisessa Nato oli tosin lähes riekaleina ensin eurooppalaisten avuttomuuden ja sitten yhdysvaltalaisten unilateralismin kanssa. (Gordon & Shapiro 2004, 33; Peterson 2004, 358). Kosovon kriisin ratkaisussa vuonna 1998 Yhdysvaltojen ja Naton sotilaallis-poliittinen operaatio onnistui, vaikka Natossa ei vallinnutkaan diplomaattinen harmonia Yhdysvaltojen johtamasta operaatiosta (Gordon & Shapiro 2004, 36). Lisäksi Yhdysvaltojen ja Euroopan unionin yhteistyö sujui hyvin yrityksessä demokratisoida Balkan – huolimatta Naton keskeisestä roolista (Peterson 2003, 93). Yhdysvallat kannusti Euroopan unionin jäsenmaita toimimaan Balkanilla yhdessä (Peterson 2003, 96), mitä voidaan pitää myönteisenä Euroopan unionin kannalta.

Erityisesti vuoden 2001 jälkeen osa tutkijoista on kyseenalaistanut Yhdysvaltojen ja Euroopan välisten näkemysten samankaltaisuuden ja korostanut suhteissa vallitsevan suoranainen ”kriisi”. Transatlanttisen liittolaisuuden kestävyydestä on keskusteltu kiivaasti (esim. Asmus & Pollack 2002; Campbell 2004; Kagan 2003; Peterson & Pollack 2003). Historiallisen tarkastelun kautta voidaan kuitenkin havaita, että läntisen Euroopan ja Yhdysvaltojen yhteisen vihollisen katoaminen, Euroopan integraation syveneminen ja Yhdysvaltain vaikutusvallan heikentyminen Euroopassa ovat muuttaneet lähtökohtia transatlanttiselle keskustelulle. Yhteiset foorumit konfliktien ratkaisemiseen ovat säilyneet, mutta rinnalle on vähitellen tullut uusia vaikutuskanavia, kun Euroopan unionin merkitys on kasvanut. Rakenteelliset muutokset transatlanttisissa suhteissa onkin hyvä ottaa huomioon. Näin Yhdysvaltojen tämänhetkisen republikaanisen hallinnon rooli ei korostu tarpeettomasti Euroopan ja Yhdysvaltojen välisten suhteiden määrittäjänä.

2.1.3. Transatlanttisten suhteiden historialliset ulottuvuudet

Historiallinen tarkastelu osoittaa, että jännitteitä ja ”kriisejä” on ollut jatkuvasti Euroopan ja Yhdysvaltojen välillä sotilaallisesta toiminnasta kauppapolitiikkaan toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä (Cameron 2002; Baldwin et al. 2003; Bodansky 2003; Howorth 2003; vrt. Joffe 1987).

Huomattavaa menneinä vuosikymmeninä on ollut se, että erimielisyyksistä huolimatta mannerten väliset kriisitilanteet eivät ole koetelleet vakavalla tavalla Euroopan ja Yhdysvaltojen välisten suhteiden perusteita, jotka ovat nojanneet yhteisiin taloudellisiin intresseihin ja käsitykseen demokratiasta, sotilasliitto Natoon sekä Yhdysvaltain sotilaalliseen johtoasemaan. (Cox 2002, 524; Gordon & Shapiro 2004, 19; Holbrooke 1995, 39; Van Oudenaren 1997, 110). Yhdysvaltojen ja Euroopan välille on rakentunut vähitellen molempia osapuolia hyödyttävä roolijako, jolle on ollut leimallista Yhdysvaltojen hallitseva asema.

Historiallisen tarkastelun perusteella voidaan tehdä seitsemän keskeistä oletusta transatlanttisista suhteista:

1. Erimielisyydet ovat olleet toistuvia mutta korostuneesti yksittäisten valtioiden välisiä. Erimielisyydet eivät ole koskeneet leimallisesti koko läntistä Eurooppaa.

2. Transatlanttisten suhteiden koko perusta ei ole suoranaisesti ollut uhattuna, sillä institutionaaliset rakenteet ovat tukeneet mannerten välistä dialogia.
3. Transatlanttisissa suhteissa on vallinnut roolijako Naton perustamisen jälkeen: Yhdysvallat on painottanut sotilaallista voimankäyttöä ja Eurooppa diplomaattista lähestymistapaa. Molemmat osapuolet ovat todennäköisesti hyötynet roolijaosta.
4. Yhdysvallat on tukenut Euroopan integraatiota, kun siitä on ollut sille hyötyä. Integroituneesta Euroopasta ei ole saanut muodostua sotilaallista uhkaa.
5. Yhdysvalloilla on ollut avoimesti taloudellisia intressejä läntisen Euroopan tukemisessa, kuten Yhdysvaltojen talouden ja kapitalistisen järjestelmän vahvistaminen.
6. Jaettu näkemys yhteisistä arvoista ja uhkakuvista on ollut ratkaisevaa Yhdysvaltojen ja Euroopan välisen yhteistyön onnistumisessa.
7. Transatlanttiset suhteet ovat olleet herkkiä ulkoisille tekijöille kuten muutoksille kansainvälispoliittisessa toimintaympäristössä.

Historialuku palvelee transatlanttisten suhteiden monipuolista tarkastelua aineiston analyysissä. Transatlanttisen yhteistyön aikalaistarkastelu edellyttää ensin suhteiden historian esittelyn, jotta ajallinen läpileikkaus tämänhetkisiin näkemyksiin transatlanttisesta yhteistyöstä ei tapahtuisi historiallisessa tyhjiössä ja jotta nykyinen poliittinen tilanne ei korostuisi liikaa. Luvun 2.1. tavoitteena on ollut tuoda lyhyesti esiin historiallinen tausta transatlanttisen yhteistyön eri ulottuvuuksille, joita käsitellään aineistonanalyysissä. Historiallinen tarkastelu auttaa jäsentämään aineistonanalyysiä ja suhteuttamaan tutkimuksen tuloksia.

Edellä esitettyjen oletusten rinnalla historiallisesta tarkastelusta nousee esiin kolme eri ulottuvuutta, näkökulmaa, transatlanttisten suhteiden analyysiin.

Ensimmäinen näkökulma on eurooppalaisten poliittisten toimijoiden tyypittely. Historiallisesta tarkastelusta erottuu kolme keskeistä toimijaryhmää Euroopassa: yksittäiset Euroopan valtiot, eurooppalaiset Nato-maat ja vähitellen Euroopan unioni. Niitä on tarkoitus käsitellä tarkemmin aineistonanalyysin luvussa 4. Kiinnostavaa on, miten nämä kolme toimijaryhmää suhteutuvat toisiinsa aineiston analyysissä ja millaisissa yhteyksissä ne esiintyvät.

Toinen näkökulma on Euroopan ja Yhdysvaltojen välinen poliittis-sotilaallinen yhteistyö tai liittolaisuus. Transatlanttisella poliittis-sotilaallisella yhteistyöllä on vahvat perinteet. Mannerten välinen roolijako on ollut sitkeä, mutta Yhdysvalloissa on esiintynyt vaatimuksia Euroopan sotilaallisesti aktiivisemmasta roolista liittolaisuussuhteen ylläpitämiseksi. Aineistonanalyysin luvussa 5. tarkastellaan yhdysvaltalaisten käsityksiä eurooppalaisista liittolaisina.

Transatlanttiselle liittolaisuudelle on toisen maailmansodan jälkeen ollut leimallista luottamus yhteiseen arvopohjaan ja intresseihin. Tämä kulttuuris-sosiaalinen arvopohja ja yhteisten intressien tai eturistiriitojen tarkastelu muodostavat kolmannen ulottuvuuden transatlanttisten suhteiden analyysiin. Viimeaikaista keskustelua transatlanttisista suhteista on leimannut näkemys Euroopan ja Yhdysvaltojen erilaisista arvomaailmoista transatlanttisen yhteistyön ja poliittisen päätöksenteon taustalla. Aineistonanalyysissä luvussa 6 pohditaan arvopohjan ja eturistiriitojen vaikutusta tämänhetkiseen liittolaisuussuhteeseen.

Historiallinen tarkastelu osoittaa ”kriisien” toistuvuuden transatlanttisissa suhteissa. Onko tämänhetkinen Yhdysvaltojen ja Euroopan välinen ”kriisi” yksittäisten valtioiden välinen vai voidaanko keskustella pysyvästä arvopohjan ja liittolaisuuden edellytysten muutoksesta mannerten välisissä suhteissa? Aineiston analyysissä pyrin erittelemään yhdysvaltalaisten käsityksiä siitä, millaisen liittolaisen Euroopan koetaan Yhdysvalloissa olevan. Nyt Yhdysvaltojen kumppanina on integroituneempi Eurooppa, joka ei ole entiseen tapaan valmis mukautumaan Yhdysvaltojen intresseihin. Aineistoanalyysissä tavoitteeni onkin pyrkiä selvittämään yhdysvaltalaisten näkemyksiä eurooppalaisista poliittisistä toimijoista yhteistyön eri ulottuvuuksilla siten, että näkemykset suhteutuvat myös ajalliselle jatkumolle.

2.2. Tutkimuksen yhteiskunnallinen konteksti

Tutkimuksen yhteiskunnallisen kontekstin keskeinen elementti on Yhdysvaltojen ja läntisen Euroopan toisen maailmansodan jälkeen muodostama poliittis-ideologinen koalitio. Koalitio säilyi kriiseistä huolimatta melko yhtenäisenä Neuvostoliiton hajoamiseen asti. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen transatlanttisiin suhteisiin syntyi kymmenen vuoden hiljaiselo, ja Euroopassa keskityttiin mantereen sisäiseen integraatioon. Syvenevistä poliittisistä näkemyseroista huolimatta Yhdysvaltojen ja

Euroopan väliset suhteet jopa maltillisesti lähenivät Clintonin aikana institutionaalisella tasolla (Cameron 2002, 157; Howorth 2003, 13; Gordon & Shapiro 2004, 36; Peterson 2003, 86; Peterson 2004, 359).

Erot poliittisessa kulttuurissa olivat kuitenkin alkaneet nousta yhä selkeämmin esiin, ja vuonna 2001 kaksi merkittävää tapahtumaa aiheutti perustavan muutoksen mannerten välisissä poliittisissa suhteissa (mm. Bodansky 2003, Gordon & Shapiro 2004, Light 2003, Nye 2002, Peterson & Pollack 2003).

Ensimmäinen oli, kun George W. Bush ja hänen republikaaninen hallintonsa aloittivat tammikuussa 2001 virkakautensa Yhdysvalloissa. Clintonilaisen vahvan diplomatian kauden jälkeen Yhdysvalloissa alkoi, maltillisista vaalilupauksista huolimatta, unilateraalinen aika suhteessa kansainväliseen yhteisöön ja eurooppalaisiin liittolaisiin (Cameron 2002, 30; Campbell 2004, 158; Fukuyama 2006, 6; Gordon & Shapiro 2004, 49). Toinen merkittävä tapahtuma oli syyskuun 11. päivän terrori-iskut New Yorkiin ja Washingtoniin. Iskujen jälkeen Yhdysvallat alkoi punnita uudelleen suhdettaan kansainvälisiin liittolaisiinsa.

Näiden kahden tapahtuman jälkeen Euroopan ja Yhdysvaltain väliset suhteet ovat useiden teoreetikoiden mukaan ajautuneet syvään kriisiin – huolimatta siitä, että välittömästi syyskuun 11:n jälkeen osapuolet vakuuttelivat solidaarisuutta toisilleen (Asmus 2003; Gordon 2003, 70; Kagan 2003, 36; Nye 2002; Peterson & Pollack 2003, 7). Mannerten välillä on käyty ajoittain kiivastakin keskustelua ajankohtaisista uhkista ja keinoista niiden ehkäisemiseksi.

Useiden tutkijoiden mukaan mannerten välinen kuilu repeytyi vuoden 2001 jälkeen syvemmäksi kuin koskaan aikaisemmin toisen maailmansodan – tai ainakin Suezin kriisin – jälkeisen transatlanttisen liittolaisuuden aikana (Daalder 2005, Gordon & Shapiro 2004, 155; Kagan 2002).

Erityiseksi ongelmaksi on muodostunut vuonna 2003 alkanut Irakin sota. Se on nostanut esiin perustavanlaatuisia erimielisyyksiä transatlanttisessa yhteistyössä. Yhdysvaltain puolustusministerin Donald Rumsfeldin julistama ”the coalition of willing”⁷

⁷ “halukkaiden koalitio”

'terrorismin vastaisessa sodassa' jakoi Euroopan voimakkaasti kahtia suhteessa Yhdysvaltoihin (Peterson & Pollack 2003, 135). Euroopan integraation syventäminen, yhteinen ulkopoliittikka ja unionin yhtenäisyys kokivat kolauksen, kun Yhdysvallat poimi kansallisvaltiollisella tasolla unionista sopivat liittolaiset puolelleen. Yhdysvaltojen suhtautuminen oli erityisen viileätä Ranskaa ja Saksaa kohtaan (Gordon & Shapiro 2004, 171.)

Lyhyellä tähtämellä Yhdysvallat mahdollisesti hyötyi asetelmasta. Se pystyi toimimaan tehokkaan unilateraalisesti ja valikoimaan vain sellaiset Euroopan valtiot liittolaisikseen, joiden johto sitoutui Yhdysvaltojen tavoitteisiin ja poliittisiin toimiin 'terrorismin vastaisessa sodassa'. Kuitenkin lyhyen tähtäimen koalitioiden muodostaminen saattoi merkittävästi heikentää niitä transatlanttisen yhteistoiminnan perusteita, joita on noudatettu esimerkiksi Natossa ja jotka ovat olleet hyödyllisiä molemmille osapuolille (vrt. Campbell 2004, 161). Yhdysvallat antoi vaikutelman, ettei se juuri ollut kiinnostunut yhteistyöstä Euroopan kanssa (Gordon & Shapiro 2004, 174).

Erilaiset retoriset jaottelut vaikuttivat diplomaattisella tasolla Euroopan ja Yhdysvaltojen välisiin suhteisiin. Erityisesti Bushin tammikuussa 2002 esittelemä, uskonnollista retoriikkaa lähentelevä "the axis of evil"⁸ aiheutti närkästystä Euroopassa ja synnytti eurooppalaisissa valtioissa haluttomuutta solidaarisuuteen Yhdysvaltojen kanssa (Peterson & Pollack 2003, 8). Lisäksi Donald Rumsfeldin määrittelemä ajatus siitä, että kansainvälisessä yhteistyössä tehtävä määrittelee koalition⁹, koetteli Euroopan ja Yhdysvaltojen perinteisiä liittolaisuussuhteita.

Syyskuun 11:n jälkeen ja Irakin sodan aikana Naton ja Euroopan unionin vähitellen vakiintunut asema sivuutettiin ja yksittäiset Euroopan valtiot nousivat esiin joko sopivina liittolaisina tai yhteistyöhön haluttomina, kankeina Euroopan valtioina. Euroopassa oltiin närkästyneitä Yhdysvalloille, Yhdysvalloissa puolestaan oltiin pettyneitä eurooppalaisten valtioiden sotilaalliseen panokseen terrorismin vastustamisessa.

Mannerten välisten suhteiden viileneminen oli hyvin tiedossa oleva tosiasia ennen Yhdysvaltojen presidentinvaaleja vuonna 2004, jolloin tämän tutkimuksen aineisto

⁸ "pahuuden akseli" (United States Department of Defense, [www-sivu](http://www.sivu))

⁹ "The mission determines the coalition" (United States Department of Defense, www-sivu)

kerättiin. On oletettavaa, että presidentinvaalien aikaan lehdistössä käytyä keskustelua transatlanttisista suhteista leimasi puoluepoliittinen valtataistelu demokraattisen ja republikaanisen puolueen kannattajien välillä.

Monet uskoivat demokraattisen John F. Kerryn voivan kohentaa George W. Bushin presidenttiyden aikana heikentyneitä transatlanttisia suhteita, sillä demokraattisen puolueen ideologiset periaatteet ovat republikaaniseen puolueeseen verrattuna lähempänä 'eurooppalaisia' arvoja tai Eurooppa-myönteisempiä (Gordon & Shapiro 2004, 37; Howorth 2003, 13, Kagan 2002, 6).

Yhdysvaltalaiset puolueet ovat löyhiä yhteenliittymiä, mutta Bushin retoriikassa on selkeästi näkynyt konservatismille tyypilliset käsitteet yksityisomaisuus ja yhtenäinen kansakunta sekä tavoite Yhdysvaltain vahvasta roolista puolustus- ja ulkopoliitikassa (Day 2002, 508; *The Economist*, 28.2.2004). Demokraattinen puolue-eliitti puolestaan on selvästi liberaalimpi kuin republikaaninen erityisesti, kun tarkastellaan suhtautumista sosiaalipoliittisiin, etnisiin ja kulttuurisiin kysymyksiin. (Layman & Carsey 2002, 789; vrt. Shafer 2001, 228; McSweeney & Zvesper 1991, 30.) Demokraattien kannatus on vahva pohjoisessa korkeasti koulutetun ja liberaalin väestön keskuudessa sekä etnisten vähemmistöjen parissa (*The Economist*, 31.1.2004). Demokraattisen puolueen kannattajien ideologisten näkemysten perusteella voitaisiin ajatella, että puolueen piirissä suhtautuminen monikulttuurisuuteen ja eurooppalaisiin poliittisiin toimijoina saattaisi olla myönteisempää kuin republikaanisessa puolueessa, jossa poliittiset tavoitteet ja ideologia poikkeavat selkeämmin 'yleiseurooppalaisista' näkemyksistä esimerkiksi suhteessa sotilaalliseen voimankäyttöön, moraalisiin arvoihin tai talouselämän poliittiseen säätelyyn.

Presidentinvaalien jälkeen selvisi, että Yhdysvaltojen johdossa olisi edelleen republikaaninen presidentti, joka mahdollisesti edelleen painottaisi unilateraalista ulkopoliittikkaa suhteessa kansainvälisiin liittolaisiinsa. Sisäpoliittiset intressit saivat vähitellen väistyä ja lehdistön keskustelu saattoi "lobbaamisen" sijaan keskittyä transatlanttisten suhteiden puolueettomampaan arviointiin ja uuden hallinnon poliittiseen toimintaan vaikuttamiseen.

2.3. Tutkimuksen teoreettinen perusta

Ennen vuotta 2001 teoreettinen keskustelu Yhdysvaltojen ja Euroopan välisistä suhteista on ollut tasaista ja melko yllätyksetöntä. Tieteellisessä kirjallisuudessa on painottunut suhteiden historiallinen tarkastelu ja toistuvien kriisien korrekti käsittely. Liittolaisuussuhdetta ei anglosaksisessa teoreettisessa kirjallisuudessa juuri ole kyseenalaistettu, vaikka sen työnjaosta ja edellytyksistä on aika ajoin keskusteltu.

Teoreettisen katsauksen perusteella kiinnostus transatlanttisten suhteiden edellytyksiin on herännyt uudelleen vuoden 2001 jälkeen. Vuonna 2002 yhdysvaltalaisen *Policy Review*:n julkaisema, Robert Kaganin artikkeli muutti tieteellisen keskustelun kentän perustavalla tavalla.

Yhdysvaltalainen uuskonservatiivi Robert Kagan kirjoitti jo ennen Irakin sotaa julkaistussa pamflettimaaisessa artikkelissaan transatlanttisten suhteiden olevan vakavassa kriisissä. Yhdysvaltalaiset ovat Kaganin mukaan arvoperustaltaan kuin Marsista ja eurooppalaiset Venuksesta. Kaganin perusteeksi on, että sotilaallisesti vahva, unilateraalisesti toimiva Yhdysvallat ja sotilaallisesti heikko, kansainvälistä yhteistyötä painottava Eurooppa lähestyvät maailmaa eri tavoin juuri siksi, *koska* niiden sotilaalliset resurssit ovat erilaiset.

Kaganin yksinkertainen Mars–Venus-vertaus sohausi akateemista ampiaispesää ja sai aikaan vilkkaan keskustelun transatlanttisten suhteiden nykytilasta. Yksinkertaiseen kahtiajakoon oli helppo tarttua. Enää tuskin kirjoitettiin yhtään tieteellistä artikkelia ilman viittausta Kaganiin tai ilman keskustelua transatlanttisissa suhteissa mahdollisesti vallitsevasta kriisistä.

Euroopan puolustettiin olevan sotilaallisesti heikko, koska Euroopassa on haluttu sotilaallisen voimankäytön sijaan keskittyä rauhanomaiseen kansainväliseen vaikuttamiseen (Gordon & Shapiro 2004). Toisaalta Euroopan ja Yhdysvaltojen ei koettu olevan täysin ”eri planeetoilta” (esim. Berkowitz 2005, 202; Daalder 2005, 44; Gordon 2003) tai Euroopan sotilaallisen vahvistumisen ei koettu olevan edes tarpeellista (esim. Berkowitz 2005, 202; Ischinger 2005, 91; Mead 2005, 177; Peterson 2004, 362–363). Osa teoretikoista puolestaan peräänkuulutti transatlanttisen kuilun kuromiseksi sotilaallisesti vahvempaa Eurooppaa Yhdysvaltojen kumppaniksi (Asmus 2003; Cooper

2003; Croci 2003, 484; Gordon & Shapiro 2004, 219; Kagan 2002; Kissinger et al. 2004, www-sivu). Jotkut teoreetikot olivat sitä mieltä, että transatlanttisissa suhteissa ei historiallisesta näkökulmasta edes vallitse poikkeuksellista kriisiä tällä hetkellä (Kerrey 2004, 2). Yhteistä tieteelliselle keskustelulle oli se, että Kaganin kanssa oltiin joko osittain tai täysin eri mieltä – ja että Kaganin teksti toimi uutena lähtökohtana teoreettiselle keskustelulle transatlanttisista suhteista (vrt. Lindberg 2005, 6).

Euroopan ja Yhdysvaltojen välisten suhteiden ”kriisejä” voidaan tarkastella kahdesta eri näkökulmasta. Realistinen näkökulma painottaa, että Yhdysvaltojen hegemoninen asema ja unilateraalinen toiminta ovat aiheuttaneet transatlanttisissa suhteissa säännöllisesti toistuvia kriisejä (Kagan 2002, 39). Liberaalin näkökulman mukaan transatlanttisen koalition yhteinen tehtävä on puolestaan ollut demokratian ja kansainvälisten instituutioiden levittäminen. Liittolaisuussuhde on perustunut ennemminkin vakauteen ja keskinäiseen sovitteluun, vaikka erimielisyyksiä onkin ollut. (Cox 2003, 524; Howorth 2003, 13; Joffe 1987; Kerrey 2004, 2; Peterson 2004, 355). Realistinen tai liberaali näkökulma eivät ota kantaa siihen, onko nykyinen kriisi transatlanttisissa suhteissa erityinen aikaisempiin erimielisyyksiin verrattuna. Harva teoreetikko kuitenkaan kiistää transatlanttisten suhteiden olevan ongelmalliset tällä hetkellä.

Tässä tutkimuksessa nojataan alaluvun 2.1. historiallisen tarkastelun tukemaan käsitykseen siitä, että erimielisyydet tai ”kriisit” ovat olleet toistuvia Euroopan ja Yhdysvaltojen välisissä suhteissa. Realistinen näkökulma on oikeassa siinä, että toimijat ovat tarvittaessa unilateraalisesti edistäneet omaa etuaan kansainvälisessä yhteisössä. Toisaalta tutkimuksessa luotetaan liberaaliin näkökulmaan yhteisestä arvopohjasta transatlanttisen koalition perustana, joka niin ikään tuli esiin jo historiallisessa tarkastelussa. Yhteinen arvopohja on kannustanut transatlanttista koalitiota keskinäiseen solidaarisuuteen ja multilateraaliseen yhteistyöhön.

Brittiläisen John Petersonin mukaan Irakin synnyttämä kriisi on vakava, mutta loogisella jatkumolla koalition historiassa (Peterson 2004, 362). Toisaalta monet tutkijat korostavat, että tämänhetkistä ”kriisiä” mannerten välisissä suhteissa voidaan pitää varsin erityisenä ja se on otettava vakavasti (Allin 2004, 663; Cox 2003; Daalder 2005; Gordon & Shapiro 2004; Jones 2004, 595; Peterson & Pollack 2003).

Tässä tutkimuksessa nojataan lähtökohtaisesti hieman skeptiseen arvioon transatlanttisen koalition tilasta, vaikka tutkimuksessa ei suoraan hyväksytäkään Kaganin banaalia kahtiajakoa. Nykyinen kriisi on toistuvien kriisien lineaarisella janalla, mutta se on myös erityinen, koska Euroopan ja Yhdysvaltojen sisäpoliittinen sekä yleinen kansainvälispoliittinen toimintaympäristö ovat muuttuneet perustavalla tavalla kylmän sodan päättymisen ja syyskuun 11:n jälkeen. Eurooppa ja Yhdysvallat eivät enää jaa selkeää yhteistä ulkoista uhkakuvaa, ja niiden yhteinen arvoperusta saattaa olla etäännyneessä toisistaan. Tämä näkökulma ei sulje pois näkemystä siitä, että transatlanttinen yhteistyö on edelleen elintärkeää kansainvälisessä yhteisössä. Päinvastoin tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita yhdysvaltalaisien käsityksistä eurooppalaisista poliittisista kumppaneistaan, koska käsitykset asettavat omalta osaltaan haasteita ja edellytyksiä transatlanttisen yhteistyön onnistumiselle.

Näiden käsitysten teoreettinen tarkastelu on tässä tutkimuksessa jaettu kolmeen ulottuvuuteen. Kussakin osassa, tutkimuksen luvuissa 4, 5 ja 6, syvennyttään teoreettiseen keskusteluun transatlanttisista suhteista osittain lomittain tutkimusaineiston analyysin kanssa.

Eurooppalaisten poliittisten toimijoiden tyypittely ja määrittely muodostavat ensimmäisen ulottuvuuden. Tutkimuksessa on tähän asti keskusteltu ”Euroopasta” tai ”eurooppalaisista”. Luvussa 4 eurooppalaisia poliittisia toimijoita eritellään tarkemmin historiallisen tarkastelun ja teoreettisen keskustelun perusteella sekä analysoidaan, miten toimijat näkyvät tutkimusaineistossa.

Euroopan unionin painoarvo poliittisena toimijana oli noussut 1990-luvun aikana, mutta Bushin hallitus toi linjaan muutoksen (Peterson 2003, 86, 96; vrt. Cameron 2002, 156). Campbellin mukaan Bushin hallinto korosti vielä presidentinvaalikampanjan aikana vuonna 2000 läheistä yhteistyötä eurooppalaisten poliittisten toimijoiden kanssa, mutta suhtautuminen eurooppalaisia kohtaan muuttui nihkeäksi jo ennen 11. syyskuuta 2001 (Cameron 2002, 30; Campbell 2004, 157–158; Gordon & Shapiro 2004, 49; vrt. Rice 2000) Erityisesti eurooppalaisten Nato-maiden ja Euroopan unionin arvovalta on kärsinyt transatlanttisen vuoropuhelun vaikutuskanavana Bushin hallinnon aikana (Joffe 2002; Peterson & Pollack 2003, 9).

Teoreettisesti ja käytännöllisesti kiinnostavaa tutkimuksessa on se, keitä eurooppalaisia poliittisia toimijoita aineistossa nimetään, kun puhutaan transatlanttisesta kriisistä. Ranska ja Saksa liitetään usein yhteen keskeisinä eurooppalaisina poliittisina toimijoina, ja samalla linjalla on Irakin sodan aikaan syntynyt, monia eurooppalaisia närkästyttänyt, rumsfeldiläinen jako ”uuteen” ja ”vanhaan” Eurooppaan (United States Department of Defense, www-sivu; Croci 2003, 471). Yhdysvaltain hallinnon esittelemät retoriset jaot, kuten ”the axis of evil” tai ”the coalition of willing”, aiheuttivat poliittista hajaannusta Euroopassa. Yhdysvaltojen pettymykseksi vain osa eurooppalaisista valtioista asettui Yhdysvaltojen tueksi Irakin sodassa (esim. Howorth 2003, 24), mikä antoi Yhdysvalloille vaikutelman poliittisesti fragmentoituneesta, ulkopoliittisessa päätöksenteossa epäyhtenäisestä Euroopan unionista.

Keskeistä tällä poliittisia toimijoita käsittelevällä teoreettisella ulottuvuudella on, onko kyseessä perustava mannerten välinen poliittis-kulttuurinen muutos vai näyttävätkö erimielisyydet aineiston valossa olevan yksittäisten valtioiden välisiä, kuten historiallinen tarkastelu osoitti aikaisempien kriisien olleen. Kiinnostavaa on, keitä tutkimusaineiston perusteella ovat ne eurooppalaiset poliittiset toimijat, joiden kanssa transatlanttista koalitiota haluttaisiin kohennettavan. Teoreetikot ovat esittäneet vaihtelevia arvioita siitä, onko Yhdysvallat halukas jatkossa toimimaan yhteistyössä vain yksittäisten valtioiden kanssa (Campbell 2004, 151; Croci 2003, 489; Joffe 2002; Jones 2004, 604) vai tulisiko sen panostaa institutionaalisiin suhteisiin Euroopan unioniin tai Natoon (Asmus & Pollack 2002, 11; Asmus 2003, 28; Asmus, Blinken & Gordon 2005; Dowd 2004, 72; Kissinger et al. 2004, www-sivu; Kupchan 2002, 92; Peterson 2004).

Toinen keskeinen ulottuvuus on Yhdysvaltojen ja Euroopan välinen poliittis-sotilaallinen liittolaisuus, jota käsitellään luvussa 5. Kuten aikaisempi teksti poliittisten toimijoiden tyypittelystä osoittaa, transatlanttisten suhteiden teoreettinen erittely eri ulottuvuuksille on hieman keinotekoisista. Käsitteet eurooppalaisista poliittisistä toimijoista vaikuttavat ymmärrykseen sotilaallis-poliittisen liittolaisuuden edellytyksistä, ja yhteinen – tai poikkeava – käsitys keskeisistä arvoista vaikuttaa edelleen yhdysvaltalaisten näkemykseen siitä, keiden poliittisten toimijoiden kanssa transatlanttista yhteistyötä halutaan kehittää. Näin eri ulottuvuudet toimivat osittain vuorovaikutteisesti ja päällekkäin. Tutkimuksen kannalta on kuitenkin perusteltua

esittää jonkinasteisia jaotteluja, jotta transatlanttisten suhteiden teoreettinen tarkastelu olisi täsmällistä.

Vilkasta akateemista keskustelua transatlanttisen liittolaisuuden edellytyksistä ovat herättäneet Yhdysvaltojen unilateralismi ja hobbeslainen maailmankatsomus (Cooper 2003; Harrison 2004; Kagan 2002; Nye 2002; vrt. Pollack 2003), eurooppalaisten ”soft power” ja kantilainen maailmankuva (Cooper 2003; vrt. Nye 1990; Kagan 2002), mannerten väliset rakenteelliset valtaerot (Asmus 2003; Croci 2003, 471; Kagan 2002) ja Euroopan ja Yhdysvaltojen sotilaallis-poliittisen liittolaisuuden kehittäminen tulevaisuudessa (Dowd 2004; Ikenberry 2002; Jones 2004; Kagan 2003; Peterson 2004).

Teoreettista kirjallisuutta voidaan sotilaallis-poliittisella ulottuvuudella karkeasti luonnehtia kolmella tavalla. Ensinnäkin eurooppalaiset teoreetikot puolustavat melko voimakkaasti eurooppalaista, rauhanomaista multilateraalista yhteistyötä transatlanttisessa koalitiossa (esim. Cooper 2003; Cox 2003; Peterson 2003; Peterson 2004). Toiseksi yhdysvaltalaiset tutkijat korostavat eurooppalaisia kollegoitaan enemmän sotilaallista yhteistyötä transatlanttisen liittolaisuuden toimivuudessa (esim. Kagan 2002; Kagan 2003; Kupchan 2002)¹⁰. Kolmanneksi valtaosa tässä tutkimuksessa hyödynnettävistä transatlanttisiin suhteisiin perehtyneistä tutkijoista pitää toivottavana eurooppalaisten poliittisten toimijoiden yhtenäisempää ulkopoliittista toimijuutta transatlanttisessa liittolaisuudessa (esim. Cooper 2003; Gordon & Shapiro 2004; Ischinger 2005; Kagan 2002; Mead 2005, Peterson 2004).

Tutkimuksessa on tarkoitus edetä johdonmukaisesti ja temaattisesti yhdessä aineistonanalyysin kanssa, eikä teoreettista keskustelua jatkossa eritellä tutkijoiden kansallisuuksien mukaan – vaikka tutkimusongelmaa leimaakin kansallinen spesifiys. Teoreettinen kirjallisuus tosin painottuu anglosaksiseen, erityisesti yhdysvaltalaiseen kirjallisuuteen. Tämä on hyödyllistä tutkimusongelman kannalta, joka keskittyy *yhdysvaltalaisen* käsityksiin eurooppalaisista poliittisista toimijoista, eikä kiinnostus ole transatlanttisten suhteiden analyysissä yleensä.¹¹ Poliittis-sotilaallinen ulottuvuus on

¹⁰ Tämä näkemys ei sulje pois sitä, että yhdysvaltalaiset teoreetikot voivat kannattaa multilateraalista lähestymistä sotilaalliseen yhteistyöhön, riippumatta sidoksista demokraattiseen tai republikaaniseen puolueeseen (esim. Asmus & Pollack 2002; Asmus 2005; Dowd 2004; Gordon & Shapiro 2004; Ikenberry 2002; vrt. Kissinger et. al. 2004, [www-sivu](#); Kupchan 2002).

¹¹ Esimerkiksi tutkimuksessa ei analysoida, millainen Euroopan unioni on turvallisuuspoliittisena toimijana, vaan tarkoitus on perehtyä aineistonanalyysin kautta yhdysvaltalaisen käsityksiin eurooppalaisista liittolaisina, johon erottamattomasti kuuluu myös suhtautuminen sotilaalliseen voimaan.

tutkimuksessa tärkeä, sillä useiden tutkijoiden mukaan suhtautuminen sotilaalliseen voimankäyttöön on perustava Eurooppaa ja Yhdysvaltoja erottava tekijä. Lisäksi Irakin sota on synnyttänyt vakavan kriisin transatlanttisiin suhteisiin ja vaikuttanut yhdysvaltalaisen käsityksiin eurooppalaisista poliittisista toimijoista.

Tutkimuksen kolmannella teoreettisella ulottuvuudella luvussa 6 käsitellään transatlanttisen liittolaisuuden arvo- ja intressipohjaa. Useiden tutkijoiden mukaan eurooppalaiset ja yhdysvaltalaiset jakavat edelleen yhteiset länsimaiset arvot, eivätkä mannerten väliset erot ole niin ratkaisevia (Gordon 2003, 75; Ischinger 2005, 84; Mead 2005, 180). Useiden tutkijoiden mukaan arvot puolestaan ovat merkittäväällä tavalla eriytyneet tai ainakin ovat todella kovalla koetuksella (Asmus & Pollack 2002, 14; Cohen-Tanugi 2003, 36; Cox 2003, 524; Daalder 2005, 55; Kagan 2002). Toisaalta on argumentoitu, että perusarvot ovat Euroopassa ja Yhdysvalloissa samat, mutta käsitykset niistä ovat niin erilaiset, että se johtaa erilaiseen poliittiseen toimintaan (Daalder 2005; Gordon 2003; Berkowitz 2005; Ischinger 2005, 92). Lisäksi yhdysvaltalaisessa poliittisessa kulttuurissa uskonnon rooli ja idealismi ovat keskeisemmässä asemassa kuin Euroopassa (Bacevich 2005; Fukuyama 2006; Kagan 2002).

Mahdollisesta yhteisestä arvopohjasta tai arvoeroista huolimatta transatlanttinen yhteistyö perustuu ennen kaikkea yhteisille intresseille. Intressiristiriidat leikkaavat yhteistä arvopohjaa, ja useimmiten kansallinen etu on dominoivassa asemassa yhteisiin arvoihin nähden. Transatlanttisen yhteistyön taloudellinen ulottuvuus osoittaa transatlanttisten suhteiden monitasoisuuden. Taloudellisella ulottuvuudella tarkasteltuna Euroopan unioni on tarvittaessa toiminut protektionistisesti (Fukuyama 2005, 141; Jones 2004, 589; Pollack 2003, 124; van Oudenaren 2005, 61) ja Yhdysvallat multilateraalisesti (Cohen-Tanugi 2003, 101; Ikenberry 2005, 126–127; Pollack 2003, 119). Suhteessa kansainvälisiin sopimuksiin Yhdysvallat puolestaan on puolustanut kansallista etua voimakkaammin kuin multilateralismiin nojaava Euroopan unioni (Baldwin et al. 2003, 38; Fukuyama 2005, 139; van Oudenaren 2004, 71; Pollack 2003, 122). Edut ja arvot ovat keskeisessä asemassa transatlanttisessa yhteistyössä, kuten politiikassa yleensä. Yhteiset intressit ja arvot sekä arvo- ja eturistiriidat vaikuttavat siihen, miten yhdysvaltalaiset käsittävät eurooppalaiset poliittiset toimijat. Niillä on myös oleellinen vaikutus transatlanttisen yhteistyön edellytyksiin.

Tutkimuksessa hyödynnettävä teoreettinen kirjallisuus on valtaosin melko tuoretta, mikä on perusteltua tutkimuksen empiirisen luonteen takia. Teoreettinen kirjallisuus transatlanttisista suhteista ja yhteiskunnallinen tilanne nivoutuvat tiiviisti yhteen. Vuoden 2001 jälkeen keskustelu Euroopan ja Yhdysvaltojen välisistä suhteista on muuttunut perustavalla tavalla.

Tässä tutkimuksessa ei sitouduta tiettyyn teoreettiseen perinteeseen tai koulukuntaan, kuten realistiseen tai liberaaliin näkökulmaan, vaan tavoite on tuoda mahdollisimman monipuolisesti esiin teoreettinen keskustelu yhdysvaltalaisten käsityksistä ja odotuksista transatlanttiselle liittolaisuudelle. Koska kiinnostus on yhdysvaltalaisten käsityksissä, teoreettisessa keskustelussa korostuu anglosaksinen, erityisesti yhdysvaltalainen teoreettinen keskustelu. Monet transatlanttiseen yhteistoimintaan vaikuttavat tekijät, kuten suhde YK:hon, Venäjään tai Lähi-itään on tutkimuksen laajuus huomioonottaen jouduttu rajaamaan pois.

Toisaalta sitoutumattomuus tiettyyn koulukuntaan palvelee tutkimuksen empiiristä luonnetta ja aineistolähtöisyyttä. Tutkimuksen keskiössä ovat tutkimuskysymykset, ylläesitetyt kolme teoreettisen tarkastelun ulottuvuutta sekä aineistosta esiin nousevat käsitykset eurooppalaisista poliittisista toimijoista. Tavoite on tarkastella yhdysvaltalaislehdistön kautta amerikkalaisten tämänhetkisiä käsityksiä Euroopasta ja eurooppalaisista poliittisista toimijoista transatlanttisen yhteistyön keskeisillä ulottuvuuksilla siten, että eri käsitysten suhteutumista teoreetikoiden esittämiin väitteisiin transatlanttisista suhteista voidaan arvioida mahdollisimman monipuolisesti.

3. Tutkimuksen toteutus

3.1. Aineiston valinta

Tutkimuksen keskeinen tavoite on pohtia amerikkalaisten käsityksiä eurooppalaisista poliittisina toimijoina. Tutkimuskysymyksiin voitaisiin pyrkiä vastaamaan erilaisten tutkimusaineistojen perusteella. Tutkimusongelmaa voisi lähestyä määrällisten mielipidetutkimusten kautta. Erilaisia asennekartoituksia onkin tehty Yhdysvalloissa runsaasti. Virallisten asiakirjojen tai Yhdysvaltain kongressissa pidettyjen puheiden tutkiminen puolestaan avaisi näkökulmia poliittisesti valmisteltuihin näkemyksiin.

Tämän tutkimuksen tutkimusaineisto koostuu neljän vaikutusvaltaisimman¹² yhdysvaltalaisen sanomalehden mielipidekirjoituksista eli pääkirjoituksista, pääkirjoitussivun kolumneista ja lukijoiden vastauksista pääkirjoituksiin ja kolumneihin. Aineisto on hedelmällinen tutkimusongelman näkökulmasta. Kun tarkastellaan yhdysvaltalaisten käsityksiä Euroopasta, muodostaa lehdistö erittäin toimivan laadullisen tutkimusaineiston.

Lehdistöaineiston hyödyllisyys on juuri siinä, että lehdistön tarjoamat vapaat julkisen keskustelun areenat, kuten pääkirjoitussivut, toimivat vuorovaikutuskanavana 'tavallisten' kansalaisten ja 'eliitin' välillä. Lehdistön keskustelufoorumien vastavuoroisuus ja näkemysten jakaminen erityisesti koulutetun väestön kesken on poliittisesti ja tutkimuksellisesti merkityksellistä. Eliitin näkemykset kanavoituvat lehdistöön, ja poliittisen eliitin jäsenet seuraavat tiiviisti lehdistöä ja siellä esitettyjä näkemyksiä.

Tutkimusaineisto on kerätty julkisen keskustelun kannalta hedelmälliseen aikaan, kaksi viikkoa ennen ja kaksi viikkoa jälkeen Yhdysvaltain presidentinvaalien vuonna 2004. Poliittinen tilanne presidentinvaalien aikaan avasi mahdollisuuden vireälle julkiselle keskustelulle. Tutkimuksen kannalta kiinnostavia artikkeleja on mahdollista löytää ehkä enemmän kuin mitä olisi mahdollista pidemmällä tarkasteluvälillä poliittisesti muuttumattomammassa tilanteessa. Aineiston etuna on myös se, että sen voidaan keruujankohdan perusteella olettaa edustavan monipuolisesti erilaisia poliittisia

¹² *The New York Times*, *USA Today*, *The Wall Street Journal* ja *The Washington Post* ovat levikiltään viiden suurimman yhdysvaltalaisen sanomalehden joukossa. Levikin lisäksi sanomalehtien vaikutusvaltaisuuden arvioinnissa on käytetty kriteerinä poliittisen eliitin sanomalehtien lukutottumuksia.

intressejä. Voidaan olettaa, että tutkimusaineistoon valitut johtavat sanomalehdet pyrkivät ylläpitämään vaalien alla, ainakin sekä demokraattisen että republikaanisen puolueen näkökulmasta, mahdollisimman monipuolista julkista keskustelua. Lisäksi tutkimusaineistoon valitut lehdet edustavat lähtökohdiltaan erilaisia ideologisia ja poliittisia intressejä.

Tutkimusaineiston keruuajankohdan ainutlaatuisuus tuo sille tiettyjä erityispiirteitä. Demokraattisen puolueen näkökulmasta saattoi olla hyödyllistä, jos lehdistössä korostettiin Yhdysvaltain suhteiden Eurooppaan heikentyneen, sillä John F. Kerryn uskottiin pystyvän luomaan paremmat suhteet eurooppalaisiin kuin republikaanisen George W. Bushin. Euroopan ja Yhdysvaltojen onnistuneen yhteistyön tai päinvastoin Euroopan tarpeettomuuden korostaminen Yhdysvalloille saattoi puolestaan olla edullista republikaanisen puolueen vaalimenestyksen kannalta, jotta Bushin mahdolliset epäonnistumiset kansainvälisessä yhteistyössä eivät korostuisi. Näin ollen puoluepoliittiset intressit todennäköisesti vaikuttivat transatlanttisista suhteista käytyyn julkiseen keskusteluun. Samalla monet transatlanttisten suhteiden pitkän aikavälin jännitteet tai yhteistyön perusteet saattoivat jäädä huomiotta.

Lehdistö tutkimusaineistona on kiinnostava siksi, että Yhdysvaltojen koulutettu väestönosa seuraa lehdistöä tiivistä. Toisaalta elitistisyys on tutkimusaineiston rajoite. Yhdysvaltalainen valtamediakulttuuri on hyvin tv-keskeistä, eikä laatulehdistöllä ole televisioon verrattavaa näkyvyyttä tavallisten amerikkalaisten arjessa (vrt. Nathan & Oliver 1994, 179). Lisäksi laadukkaat valtalehdet keskittyvät Yhdysvaltain itärannikolle ja edustavat maantieteellisesti verrattain kapeaa aluetta Yhdysvalloista.

Tätä elitistisyyttä on pyritty rikkomaan siten, että tutkimusaineistossa ovat mukana myös sanomalehdissä julkaistut lukijoiden palautekirjeet pääkirjoituksiin ja kolumneihin. Näin lehdistön tarjoama vuorovaikutuksellisuus mielipidevaikuttajien ja kansalaisten välillä tulee paremmin esiin. Lisäksi tutkimusaineiston sanomalehti *USA Today* rikkoo hieman aineiston elitistisyyttä, sillä levikiltään suurin amerikkalainen sanomalehti¹³ on popularistisempi kuin muut tutkimusaineiston lehdet. Näin valtalehdistöön perustuva tutkimusaineisto muodostuu mahdollisimman monipuoliseksi.

¹³ Syksyllä 2004 ennen aineiston keruuta lehdellä oli 5,2 miljoonaa lukijaa päivittäin ("The Top 150 Daily Newspapers". Audit Bureau of Circulation, www-sivu. 26.1.2006)

3.2. Aineiston esittely

Tutkimusaineisto on kerätty 19.10.–16.11.2004, kaksi viikkoa ennen Yhdysvaltojen presidentinvaaleja 2.11.2004 ja kaksi viikkoa niiden jälkeen¹⁴. Tutkimusaineiston sanomalehdet ovat *The Washington Post*, *The New York Times*, *The Wall Street Journal* ja *USA Today*. Tutkimusaineisto koostuu 50:stä mielipidekirjoituksesta: 18:sta pääkirjoituksesta, 18:sta pääkirjoitussivun kolumnista ja 14:stä lukijoiden palautekirjeestä pääkirjoituksiin ja kolumneihin. Mielipidekirjoitukset on valittu sen mukaan, käsittelevätkö ne transatlanttisia suhteita ja esiintyykö teksteissä sanat ”transatlantic”, ”Europe” tai ”European Union”. Lisäksi valittiin ne mielipidekirjoitukset, joissa nimettiin eurooppalaisia poliittisia toimijoita. Esimerkiksi yksittäisten eurooppalaisten valtioiden (kuten Ranskan, Saksan tai Britannian) tai Naton nimeäminen Eurooppaan viittaavana toimivat valintaperusteina.

Tarkoitus oli saada tutkimusaineistoon vaikutusvaltaisimmat yhdysvaltalaiset sanomalehdet. Vaikutusvaltaisuus ei määrity tässä tutkimuksessa kaupallisten intressien kautta. Tutkimusaineiston sanomalehdet ovat levikiltään johtavia yhdysvaltalaisia sanomalehtiä, mutta niiden tuli myös edustaa erilaisia poliittis-ideologisia intressejä ja olla poliittisen eliitin tarkimmin seuratuimpia lehtiä¹⁵. Näin oli mahdollista päästä parhaiten kiinni erilaisten intressiryhmien keskeisten ”äänitorvien” äärelle. Tutkimuksessa ei oteta kantaa siihen, miten lehdistö voi vaikuttaa lukijakuntaansa tai miten journalismin ja todellisuuden välinen suhde on muotoutunut. Ontologisten pohdintojen sijaan tutkimuksessa keskitytään analysoimaan lehdistössä esiintyviä näkemyksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista – olettaen realistisen perinnön mukaan, että lehdistössä esitetyillä näkemyksillä on vastaavuutta ympäröivässä yhteiskunnassa.

¹⁴ Lisäksi tutkimusaineistoon kuuluu neljä tutkimuskysymyksiin liittyvää kolumnia tarkasteluajankohdan tai pääkirjoitussivujen ulkopuolelta (Kempe, *The Wall Street Journal* 24.11.2004, kolumni; Melloan, *The Wall Street Journal* 9.11.2004, kolumni sivulla A19; Rifkin, *The Wall Street Journal* 15.11.2004, kolumni taloussivuilla; Shapiro, *USA Today* 3.11.2004, kolumni sivulla 19A). Tutkimusaineistoon ei vastaavasti ole otettu mukaan kahta kolumnia tarkasteluajankohdalta, joissa käsiteltiin transatlanttisia suhteita. Toinen oli Ranskan entisen ulkoministerin Michel Barnierin kirjoittama kolumni ja toinen Naton entisen pääsihteerin George Robertsonin kirjoittama kolumni *The Wall Street Journaliin*. Kolumnit rajattiin ulos tutkimusaineistosta, koska tutkimuskysymys käsittelee yhdysvaltalaisen – ei eurooppalaisten – käsityksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista. Yhdysvaltalaisen vastineet näihin kahteen kolumniin ovat puolestaan mukana mielipidekirjoituksina tutkimusaineistossa. Lisäksi tutkimusaineistossa on mukana joitakin mielipidekirjoituksia tutkimusajankohdan ulkopuolelta, sillä ne ovat vastineita tutkimusajankohtana julkaistuihin kolumneihin.

¹⁵ Esimerkiksi *The Los Angeles Timesin* levikki on hieman suurempi kuin *The Washington Postin*, mutta se rajattiin tutkimuksen ulkopuolelta, koska sillä on huomattavasti ohuempi suhde poliittisiin päättäjiin.

Ensimmäinen tutkimusaineiston lehti on *The Washington Post*. *The Washington Post* on keskeisin yhdysvaltalaisen poliittisen eliitin seuraama sanomalehti. Liittovaltion johtavissa asemissa työskentelevistä henkilöistä 92 prosenttia lukee lehteä säännöllisesti, ja 68 prosenttia keskustelee lehden yhteiskuntapoliittisista aiheista kollegoidensa kanssa. Seitsemän kertaa viikossa julkaistavalla lehdellä on 1,8 miljoonaa lukijaa (960 684 tilaajaa) (Audit Bureau of Circulation, www-sivu. 6.7.2006), ja valtaosa lukijoista on korkeasti koulutettuja. ("The Washington Leadership Study", www-sivu. 1.1.2005). Lehden oma, historiallinen profiilin luonnehdinta sisältää käsitteet "vapaus", "totuus" ja "itsenäisyys intressiryhmistä". *The Washington Post* on siis kaupallisten periaatteiden mukaan toimiva yritys ja sanomalehti, joka kunnioittaa kulloistenkin esimiestensä tulkinnan mukaisesti yleisiä, journalistisia perinteitä ("Eugene Meyer's Principles for The Washington Post". The Washington Post, www-sivu. 4.7.2006). Usein *The Washington Postin* luonnehditaan olevan demokraattis-liberaali¹⁶. Tutkimusaineistossa sen paikka on perusteltu erityisesti *The Washington Postin* poliittisen keskeisyyden ja vaikutusvaltaisuuden takia. Voidaan olettaa, että lehdessä käydään vaalien alla vilkastakin julkista keskustelua transatlanttisista suhteista.

Toinen tutkimusaineiston lehti on *The New York Times*. Seitsemänä päivänä viikossa ilmestyvällä *The New York Timesilla* on yli 5 miljoonaa päivittäistä lukijaa Yhdysvalloissa (1 683 855 tilaajaa) (Audit Bureau of Circulation, www-sivu. 6.7.2006), sitä pidetään keskeisimpänä yhdysvaltalaisena liberaalina¹⁷ sanomalehtenä ja se on saanut lukuisia palkintoja laadukkaasta journalistisesta työstään. *The New York Times*, yksi yhdysvaltalaisen sanomalehdistön lippulaivoista, ei kuitenkaan luonnehdi itseään ideologisesti, vaan pyrkii arkisissa journalistisissa käytännöissä "virheettömään" uutisointiin, jossa mielipiteet ja uutiset on "erotettu selvästi toisistaan" ja on "politiikan uutisoinnissa tiukasti puolueeton" ("Preserving Our Readers' Trust". The New York Times, www-sivu. 4.7.2006; "Ethical Journalism Quidebook". The New York Times, www-sivu. 5.7.2006).¹⁸

¹⁶ Yhdysvaltojen Suomen suurlähetystön lehdistöosaston arvio lehden arvoperustasta (puhelinkeskustelu lehdistöpäällikkö Piritta Asunmaan kanssa lokakuussa 2004).

¹⁷ Ks. alaviite 16.

¹⁸ Poliitiikan tutkimuksen näkökulmasta on erittäin kiinnostavaa, että *The New York Timesin* toimittajilta on (pörssi-yhtiön) eettisen ohjeiston mukaan kielletty aktiivinen poliittinen toiminta vaaleissa. Esimerkiksi poliittisten rintanappien käyttäminen tai vaalitarrojen liimaaminen perheen auton ikkunaan, joka on tuiki tavallinen tapa Yhdysvalloissa, on kielletty sanomalehden toimittajilta. Käytännössä säännöt sallivat toimittajilleen vain hiljaisen äänestämisen vaaleissa. ("Ethical Journalism Quidebook". The New York Times, www-sivu. 5.7.2006.)

Yhteiskunnallisesti ja poliittisesti vaikutusvaltainen lehti, jonka usein sanotaan olevan myötämielinen enemmän demokraattiselle kuin republikaaniselle puolueelle¹⁹, viestittää siis olevansa epäpoliittisesti toimiva yhtiö. Tutkimusaineistossa *The New York Times* on sekä vahvan liberaalin perintönsä että laajan levikkinsä ja vaikutusvaltaisuutensa takia.²⁰ Tässä tutkimuksessa vaikutusvaltaa ei siis käsitetä aivan yhtä 'epäpoliittisena' kuin lehti itse sen haluaisi määrittää.

Kolmas tutkimusaineiston lehti on viisi kertaa viikossa ilmestyvä *The Wall Street Journal*, jolla on yli 5 miljoonaa lukijaa Yhdysvalloissa (2 058 342 tilaajaa) (Audit Bureau of Circulation, www-sivu. 6.7.2006), ja joka on vahvasti profiloitunut keskeisimpänä yhdysvaltalaisena konservatiivisena sanomalehtenä ("The Top 150 Daily Newspapers". Audit Bureau of Circulation, www-sivu. 26.1.2006)²¹. *The Wall Street Journal* käsittelee politiikkaa taloudellisten intressien näkökulmasta, ja sen lukijakunta muodostuu korkeasti koulutetuista, erityisesti yritys-elämässä, lainsäädännössä ja osavaltioiden hallinnon johtavissa asemissa työskentelevistä henkilöistä. Sanomalehdellä on myös vahva suhde liittovaltiotason poliittisiin päättäjiin²².

Neljäs tutkimusaineiston sanomalehti on *USA Today*. Liittovaltiotason hallinnon päättäjistä vain kolme prosenttia seuraa säännöllisesti *USA Todayta*, ja sanomalehti on tutkimusaineiston muihin lehtiin nähden populistisempi ja viihteellisempi. Lehdessä käydyllä julkisella keskustelulla transatlanttisista suhteista ei liene kovin merkittävää vaikutusta Yhdysvaltain ulkopoliittikkaan. Silti lehden asema tutkimusaineistossa on kiistaton. Viisi kertaa viikossa ilmestyvä *USA Today* on levikiltään suurin yhdysvaltalainen sanomalehti ja sillä on päivittäin yli 7 miljoonaa lukijaa (2 528 437 tilaajaa) ("Media Kit". USA Today, www-sivu. 2.1.2006). Lisäksi lehteä luonnehditaan keskeiseksi konservatiiviseksi sanomalehdeksi Yhdysvalloissa²³.

Kun perustellaan tutkimusaineiston monipuolisuutta ja otetaan huomioon tutkimusaineiston keruun poliittinen konteksti presidentinvaalien alla, tutkimusaineiston

¹⁹ Ks. alaviite 16.

²⁰ Julkisen hallinnon johtavissa tehtävissä työskentelevistä henkilöistä 30 prosenttia lukee *The New York Timesin* säännöllisesti ("The Washington Leadership Study", www-sivu. 1.1.2005.) *The New York Times* on ollut myös keskeisin yhdysvaltalais-sanomalehti transatlanttisessa dialogissa Irakin sodan aikana (ks. Gordon & Shapiro 2004).

²¹ Ks. alaviite 16.

²² 23 prosenttia julkisen hallinnon johtavissa tehtävissä työskentelevistä henkilöistä lukee *The Wall Street Journalin* säännöllisesti ("The Washington Leadership Study", www-sivu. 1.1.2005.)

²³ Ks. alaviite 16.

sanomalehtien varovainen luonnehdinta liberaalisiksi tai konservatiivisiksi on merkityksellistä – vaikka sanomalehdet itse haluavatkin sanoutua irti poliittisesta perinteestä. Toisaalta on hyvä muistaa, että liberaali–konservatiivi-jako ei ole suoraan yhteneväinen puoluerajojen kanssa. Kuitenkin jo 1990-luvun vaihteeseen mennessä konservatiivit muodostivat selkeän enemmistön (70% jäsenistä) republikaanisessa puolueessa. Demokraattisen puolueen kannattajista konservatiiveja oli neljännes. (Carmines & Berkham 1994, 204–205.) Viime vuosina Yhdysvalloissa on puhuttu jopa kulttuurien sodasta liberaalien ja konservatiivisten arvojen välillä (The Economist, 28.2.2004.)

Ennen presidentinvaaleja tapahtui tutkimuksellisesti kiinnostava seikka. *The New York Times* ja *The Washington Post* ilmoittivat pääkirjoituksissaan tukevansa presidentinvaaleissa demokraattista ehdokasta John F. Kerryä, ja ilmaisivat pettymyksensä presidentti George W. Bushin tapaan suhtautua kansainväliseen yhteistyöhön²⁴. Pääkirjoituksen puoluepoliittinen kannanotto oli erityisen yllättävä *The New York Timesin* kohdalla, sillä *The New York Times* kieltää toimittajiltaan poliittisten mielipiteiden julkisen esiin tuonnin edes vapaa-ajalla. On mielenkiintoista, että molemmat sanomalehdet esiintyivät poliittisesti sitoutumattomina, mutta ottivat pääkirjoitussivuillaan voimakkaasti kantaa poliittiseen valtataisteluun.

Pääkirjoitusten poliittiset kannanotot tukevat tutkimusaineiston sanomalehtien luokittelua liberaaleiksi tai konservatiivisiksi. Tutkimuksen poliittisesti herkästä yhteiskunnallisesta kontekstista ja lehtien poliittisista painotuksista on syytä olla tietoinen, vaikka tutkimuksen painopiste ei olekaan mediakohtaisessa lehdistövertailussa, eikä tavoitteena ole eritellä yhdysvaltalaisen näkemyksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista ”demokraattisiksi” tai ”republikaanisiksi”. Presidentinvaaleihin liittyvien sisäpoliittisten intressien erottaminen tutkimusaineistosta on mahdotonta. Toisaalta juuri tämä asetelma tekee aineistosta entistä kiinnostavamman. Tutkimusaineiston keruuajankohta saattaa vaikuttaa transatlanttisten suhteiden tavanomaista suurempaan näkyvyyteen lehdistössä, ja sanomalehtien vaalipoliittisten kannanottojen perusteella mahdollisesti jopa hienoiseen Eurooppa-myönteisyyteen kahdessa aineiston sanomalehdessä.

²⁴ *The New York Times* ilmoitti kannastaan pääkirjoituksessaan 17.10.2004 ja *The Washington Post* 24.10.2004. Yhdysvaltalaisessa lehdistössä oli vaalien alla yleinen tendenssi asettua julkisesti tukemaan jompaakumpaa ehdokasta. Erityisesti John F. Kerry sai julkista tukea lehdistöltä.

3.3. Aineiston analyysitapa

Tutkimusaineisto koostuu yhdysvaltalaisen sanomalehtien mielipidekirjoituksista. Tieto-opillisesta näkökulmasta tutkimusaineiston pääkirjoituksilla, kolumneilla ja kirjeillä oletetaan olevan vastaavuussuhde tutkimuskohteeseensa, amerikkalaisten käsityksiin eurooppalaisista poliittisista toimijoista. Epistemologisesti tutkimuksessa nojataan siis realistiseen lehdistökäsitykseen: Tutkimusaineiston artikkeleiden näkemyksillä oletetaan olevan vastaavuutta ympäröivässä yhteiskunnassa (vrt. Niiniluoto 1995, 14).

On huomattava, että mielipidekirjoitukset sekä representoivat²⁵ että vaikuttavat käsityksiin eurooppalaisista poliittisista toimijoista. Yllä mainittu epistemologinen suuntautuminen ei siis sulje pois näkemystä siitä, että tekstit voivat myös toimia kielellisen vallankäytön tai todellisuuden muokkaamisen välineinä.

Sosiaalisen konstruktivismin perinteen mukaan kiinnostus kohdistuisi siihen, miten lehdistössä sosiaalisesti tuotetaan todellisuutta (Töttö 2000, 88). Vaikka jyrkkää konstruktionismia kartettaisiinkin, laadullisen tutkimusaineiston ja todellisuuden välinen suhde muodostuu silti fenomenologisen irralliseksi: ”Puheilla todellakin tuotetaan todellisuutta, mutta se on aina käsitteellisesti eri todellisuus kuin se mistä puhutaan”. (Töttö 2000, 91.)

Tällainen sosiaaliselle konstruktivismille ominainen todellisuus-käsitys on ristiriidassa tämän tutkimuksen lehdistökäsityksen kanssa. Tässä tutkimuksessa ei olla kiinnostuneita siitä, *miten* lehdistö muokkaa todellisuutta eli käsityksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista. Huomio on valtio-opillisesti siinä, keitä ja millaisia eurooppalaiset poliittiset toimijat ovat yhdysvaltalaisen näkökulmasta. Lehdistö toimii tutkimuksessa näkökulmana todellisiin asiantiloihin, eli lehdistö ei muodosta ontologisesti todellisuudesta irrallista tutkimuskohdetta.

²⁵ Representaatio-sanalla käytöllä viitataan tässä yhteydessä siihen, että tutkimusaineiston tekstien oletetaan olevan edustuksellisessa suhteessa tutkittavaan ilmiöön, mielipidekirjoitusten käsitetään *esittävän* yhteiskunnallista todellisuutta. Tämä näkemys ei ole ristiriidassa sen näkemyksen kanssa, että lehdistö samalla *on* osa yhteiskunnallista todellisuutta tai että lehdistöä voi tutkia hedelmällisesti myös sosiaalisen konstruktivismin näkökulmasta (vrt. Niiniluoto 1995, 24).

Tutkimuksessa ei siis haluta pitäytyä vain kielellisten ilmentymien tasolla. Tutkimuksessa otetaan huomioon myös vaikuttavat rakenteelliset tekijät, kuten transatlanttisten suhteiden historiallinen jatkumo, tutkimuksen sisäpoliittisesti herkkä konteksti ja poliittisen kontekstin intensiivinen suhde tutkimusaineistoon ja aihetta koskevaan teoreettiseen kirjallisuuteen.

Tämä lähestymistapa on hedelmällinen myös tutkimuksen empiirisen luonteen takia. Tutkimuksessa pyritään teoreettisesti vahvaan otteeseen aineiston analyysissä, mutta vältetään tiukkaa metodologista rajoittuneisuutta. Se tarkoittaa tutkimuskysymysten ja teorian järjestelmällisesti ohjaamaa, tarvittaessa varovaisen aineistolähtöistä aineiston luentaa²⁶. Koska aineiston teemoittelu vaatii onnistuakseen teorian ja empirian vuorovaikutusta (Eskola & Suoranta 1998, 176), nivoutuvat teoreettinen kirjallisuus ja empiirinen aineisto tutkimuksen aineistoanalyysissä lomittain. Teoreettisen aikalaikirjallisuuden lisäksi aineistoanalyysiin tuovat syvyyttä historiasta esiin nousevat tärkeät transatlanttisen yhteistyön ulottuvuudet.

Sosiaaliselle konstruktivismille ominaisia lähestymistapoja ei ole tarkoitus hylätä täysin, sillä tutkimuksen kannalta on hyödyllistä huomioida myös se, ”miten sosiaalista todellisuutta teksteissä tuotetaan” esimerkiksi nimeämällä eurooppalaisia poliittisia toimijoita (Jokinen 1993; tässä Eskola & Suoranta 1998, 196). Toisaalta tällöinkin taustalla on epistemologinen käsitys siitä, että kielelliset viittaukset eivät tutkimusaineistossa voi toimia diskurssianalyttisesti ”autonomisina kulttuurituotteina” (Eskola & Suoranta 1998, 162), vaan niillä on viittaussuhde faktisiin asiointiloihin, kuten eurooppalaiseen kansallisvaltiojärjestelmään tai eurooppalaiseen poliittiseen integraatioon.

Näin ontologinen ja tieto-opillinen lähestymistapa sekä käsitys lehdistöstä ohjaavat tämän tutkimuksen metodologisia valintoja. Tutkimuksen paradigmaattisen otteen syventämiseksi tutkimuksessa hyödynnetään tieteenfilosofisena lähtökohtana Niiniluodon ”teoreettista tiedon intressiä”. Se täydentää Jürgen Habermasin klassista tiedon intressiteorian kolmijakoa. Teoreettisen tiedon intressin mukaan:

²⁶ Tämä [aineistokeskeinen] lähestymistapa sallii aineistoanalyysissä joustavuuden tematisoida esiin nousevia, tutkimuksellisesti kiinnostavia elementtejä, jotka täydentävät teoriaa tai ovat sen kanssa ristiriitaisia. Tutkimus ei laajene liikaa, kun tutkimuskysymykset ja tutkimuksellinen lähestymistapa on jo täsmällisesti määritetty (Maxwell 1996, 63).

”...[T]ehtävä on selittää todellisuutta koskevia tosiasioita ja säännönmukaisuuksia ilman ennustamis- ja kontrollitavoitetta. Sen motiivina olisi ihmisen älyllinen tarve jäsentää ympärillään olevaa maailmaa, sekä saavuttaa sitä koskevaa totuudellista informaatiota. Välineenä olisivat tieteelliset teoriat.” (Niiniluoto 1984; tässä Kyrö 2003.)

Tässä tutkimuksessa se tarkoittaa sitä, että transatlanttisia suhteita koskeva teoreettinen kirjallisuus sekä alaluvussa 2.1. tehty historiallinen tarkastelu ovat ohjanneet tämän tutkimuksen tutkimuskysymysten asettelua ja tutkimuksen rajausta. Tutkimusongelman käsittelyä on edelleen rajattu valitsemalla tietyt, tutkimuksellisesti perustellut sanomalehdet, niiden julkisen keskustelun kannalta hedelmällisimmät osastot ja näillä osastoilla julkaistut, tarkoin valikoidut 50 artikkelia, joiden valintakriteerit esiteltiin alaluvussa 3.2.

Nämä artikkelit muodostavat tutkimusaineiston, jota jäsennetään teoreettisen kirjallisuuden avulla siten, että teoreetikoiden esittämille näkemyksille transatlanttisista suhteista etsitään vahvistuksia ja poikkeavuuksia aineistosta, ja vastataan alaluvussa 1.2. esitettyihin tutkimuskysymyksiin eurooppalaisista poliittisista toimijoista. Teoriaan syvennyttään tutkimusanalyysin yhteydessä, mikä palvelee myös tutkimuksen empiriapainotteista luonnetta.

Aineiston analyysin jakaminen tutkimuksen kannalta hedelmällisiin alalukuihin tapahtuu teoreettisen kirjallisuuden ja alaluvun 2.1. historiallisen tarkastelun perusteella sekä varovaisen aineistolähtöisesti. Samalla aineiston analyysissä otetaan huomioon presidentinvaalien määrittämä poliittinen konteksti ja tutkimusaineiston luonne sisäpoliittisen keskustelun osana. Näin ollen aineiston analyysi muodostuu transatlanttisen yhteistyön ulottuvuuksista seuraaviksi luvuiksi: eurooppalaiset poliittiset toimijat, poliittis-sotilaallinen liittolaisuus ja liittolaisuuden intressi- ja arvopohja.

4. Eurooppalaiset poliittiset toimijat Yhdysvaltain näkökulmasta

Historiallinen tarkastelu osoitti, että ”kriisit” transatlanttisissa suhteissa ovat leimallisesti olleet yksittäisten valtioiden välisiä, institutionaaliset yhteistyön rakenteet ovat tukeneet Euroopan ja Yhdysvaltojen välisiä suhteita ja muutokset kansainvälispoliittisessa ympäristössä ovat vaikuttaneet myös transatlanttisiin suhteisiin.

Tässä luvussa pyritään vastaamaan tutkimusongelmaan pohtimalla keitä eurooppalaiset poliittiset toimijat ovat yhdysvaltalaislehdistössä ja millaisina nämä eri toimijat lehdistössä käsitetään. Näin pyritään purkamaan osiin hieman yksinkertaistavaa kriisikeskeistä ajattelua Euroopan ja Yhdysvaltojen välisistä suhteista. Kiinnostus kohdistuu siihen, keiden eurooppalaisten poliittisten toimijoiden kanssa erimielisyyksiä on ja mitkä ovat niitä eurooppalaisia yhteistyökumppaneita, joiden kanssa Yhdysvallat haluaa olla yhteistyössä syyskuun 11:n ja Irakin sodan jälkeisessä ulkopoliittisessa tilanteessa.

Viimeisen 50 vuoden aikana eurooppalaiset poliittiset toimijat ovat Yhdysvaltojen näkökulmasta olleet hyvin moninaisia yksittäisistä Euroopan valtioista Euroopan yhteisöön. Tässä tutkimuksessa on käytetty määritelmällisesti löyhempiä termejä Eurooppa ja läntinen Eurooppa sekä tarkempia käsitteitä Nato-maat tai Euroopan unioni. Kukin niistä viittaa maantieteellisesti ja poliittis-hallinnollisesti erilaiseen Eurooppaan, mikä on hyödyllistä tämän tutkimuksen kannalta.

Tämän tutkimuksen olisi voinut rajata koskemaan yhdysvaltalaisten käsityksiä esimerkiksi Euroopan unionista. Tutkimusongelman kannalta on kuitenkin hedelmällisempää tyypitellä monipuolisesti erilaisia lehdistössä ilmeneviä eurooppalaisia poliittisia toimijoita, eikä rajata toimijoita etukäteen ulos tutkimuksen tarkastelusta. Ensinnäkin näin päästään tehokkaammin pohtimaan sitä, mitkä yhdysvaltalaisten mielestä todella ovat keskeisiä eurooppalaisia poliittisia toimijoita. Euroopassa vuosi 1989 merkitsi uuden poliittisen ajan alkua, mutta yhdysvaltalaiset eivät välttämättä pidä Euroopan integraatiota ja Euroopan unionia yhtä merkittävänä heidän kannaltaan. Saattaa olla, että yhdysvaltalainen julkinen keskustelu painottuu edelleen yksittäisiin Euroopan valtioihin.

Toiseksi näin on helpompi eritellä yhdysvaltalaisen erilaisia käsityksiä ja odotuksia liittolaisuudelle Euroopan kanssa. Odotukset liittolaisuudelle saattavat vaihdella hyvinkin paljon riippuen siitä, mistä eurooppalaisesta poliittisesta toimijasta on kyse. Tutkimusteknisesti haastavaa on se, että lehdistöaineistossa Euroopan voidaan toisinaan olettaa toimivan synonyyminä Euroopan unionille, toisinaan Euroopalla taas saatetaan viitata kulttuurisesti ja maantieteellisesti laajempaan tai jopa suppeampaan alueeseen kuin Euroopan unioni. Esimerkiksi Yhdysvaltain poliittinen eliitti viittaa usein huolimattomasti Eurooppaan, vaikka tarkoittaisi sillä Euroopan unionia (Jones 2004, 602). Tutkijan tehtävä on pystyä tunnistamaan ja erittelemään tekstien viittaussuhteet. Tärkeintä on, että aineiston analyysissä pystytään olemaan täsmällinen ja johdonmukainen.

4.1. Suhteet yksittäisiin eurooppalaisiin valtioihin

Teoreettisessa kirjallisuudessa on viime vuosina keskusteltu vilkkaasti *transatlanttisista* suhteista. Käsitteen taustalla on käsitys Euroopan ja Yhdysvaltojen muodostamasta liittolaisuussuhteesta; erityislaatuisesta suhteesta, jota voidaan luonnehtia yhdellä käsitteellä, ”transatlanttinen”. Tutkimusaineisto osoittaa kiinnostavan piirteen yhdysvaltalaisessa julkisessa keskustelussa. Sana *transatlanttinen* ilmenee ainoastaan kahdessa tutkimusaineiston sanomalehdessä. Käsitteellä viitataan keskusteluun Euroopan ja Yhdysvaltojen välillä mahdollisesti vallitsevasta kuilusta tai mannerten väliseen kansainväliseen kauppaan (The Washington Post 6.11.2004, ”Kyoto Ratification”; The Wall Street Journal 5.11.2004. “A Trans-Atlantic Olive Branch”; Kempe, The Wall Street Journal 24.11.2004, kolumni; Kempe, The Wall Street Journal 10.11.2004, kolumni). Termi atlanttinen allianssi²⁷ mainitaan niin ikään vain kahdessa mielipidekirjoituksessa (Gati, The Washington Post 31.10.2006, mielipidekirjoitus; Carter, The Wall Street Journal 12.1.2004, mielipidekirjoitus).

Yhdysvaltalaislehdistössä oli tutkimusajankohtana tendenssi kirjoittaa Yhdysvalloista ja Euroopasta erillisinä poliittisina toimijoina, ei transatlanttisen liittolaisuussuhteen osapuolina. Eurooppa, eurooppalaiset, Euroopan unioni, Ranska, Saksa ja Englanti sekä valtioiden päämiehet vilahtelivat tutkimusaineistossa tiheästi, mutta transatlanttisesta *koalitiosta* vaiettiin lähes täysin. Yhdysvallat ja Euroopan poliittiset toimijat olivat

²⁷ the Atlantic alliance

erillisiä, yksittäisiä toimijoita tutkimusaineistossa – toki toisensa säännöllisesti kohtaavia, mutta ei mantereita yhdistävää transatlanttista liittolaisuutta muodostavia toimijoita.

Seuraavissa kahdessa alaluvussa tavoitteena on eritellä yhdysvaltalaisen käsityksiä kansallisvaltiotason eurooppalaisista poliittisista toimijoista ja esitellä näiden toimijoiden ”uusia” retorisia jaotteluja. Yhdysvaltain hallinnon ja yhdysvaltalaisen teoreetikoiden esittelemät Euroopan retoriset jaottelut ovat levinneet lehdistön käyttöön ja olleet mahdollisesti republikaaniselle nykyhallinnolle edullisia. Esimerkiksi Irakin sodan synnyttämä eurooppalainen hajaannus ”uuteen” ja ”vanhaan Eurooppaan”, olkoon hajaannus retorista tai todellista, saattoi olla Yhdysvaltojen (sotilaspoliittisen) edun mukaista lyhyellä tähtäimellä.

4.1.1. Eurooppalaiset kansallisvaltiot

”Eurooppa” ja ”eurooppalaiset” mainitaan tutkimusaineistossa useimmin, kun puhutaan eurooppalaisista poliittisista toimijoista. Käsitteet ovat lehdistössä hyödyllisiä, sillä ne ovat poliittisesti neutraaleja ja jättävät tilaa toimijoiden määrittelylle. ”Eurooppa” saattaa viitata jossain yhteydessä Euroopan unioniin ja jossain yhteydessä Ranskaan ja Saksaan.²⁸ Merkittävimpänä toimijaryhmänä tutkimusaineistosta erottuvat yksittäiset valtiot sekä niiden pääministerit, liittokansleri tai presidentti.

Britannia, Ranska ja Saksa ovat tutkimusaineistossa keskeiset, jos eivät jopa keskeisimmät, eurooppalaiset poliittiset toimijat. Eurooppalaiset ajattelevat toimivansa eurooppalaisessa yhteenliittymässä, visioivat yhtenäistä eurooppalaista turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa, ja ovat valinneet unionille oman ulkoministerin. Mutta mitä ajattelevat yhdysvaltalaiset?

²⁸ Lukuisista, usein hieman epätasaisista määrittelymahdollisuuksista johtuen, eurooppalaisten poliittisten toimijoiden tarkka kvantitatiivinen tilastointi esimerkiksi kvantitatiivista tekstianalyysiä käyttäen olisi ollut tutkimuksessa hankalaa. Sana ”eurooppalaiset” saattaa esiintyä yhdessä artikkelissa lähes kymmeniä kertoja epämääräisessä viittaussuhteessa, kun puolestaan käsitettä ”Euroopan unioni”, ”Ranska” tai ”Britannia” käytetään aineistossa harkitummin mutta täsmällisemmin. Kunkin käsitteen määrällisen ilmenemistiheyden tarkka laskeminen olisi saattanut tuoda poliittisten toimijoiden analysointiin lisää teoreettista mielenkiintoa. Kvantitatiivinen tarkastelu olisi kuitenkin voinut, yllämainitusta syystä johtuen, jopa vääristää eri toimijoiden painoarvoa tutkimusaineistossa. Näin ollen tutkimuksessa kuvataan eurooppalaisten poliittisten toimijoiden ilmenemistä tutkimusaineistossa laadullisin määrin.

Euroopan unionin komission, neuvoston ja parlamentin sijaan Englantia, Ranskaa ja Saksaa kuvataan ilmaisulla ”Euroopan kolme keskeisintä vallankäyttäjää”²⁹ (The New York Times 22.10.2004, ”Iran’s Nuclear Threat”) ja unionin ulkoministerin, komission presidentin tai puheenjohtajamaan pääministerin sijaan Englannin, Ranskan ja Saksan päämiehet ovat ”keskeiset eurooppalaiset johtajat”³⁰ (Brzezinski, The New York Times 25.10.2004, kolumni)³¹. Erimielisyyksistä huolimatta nämä kolme valtiota ovat yhdysvaltalaisille ne ”tärkeimmät eurooppalaiset liittolaiset”³² (The Washington Post 9.11.2004, ”Facing Iran, With Europe”), joiden kanssa neuvotellaan transatlanttisesta yhteistyöstä.

Kustakin valtiosta kirjoitetaan yhdysvaltalaislehdissä hyvin eri tavalla. Taustalla vaikuttaa se, että Britannia on ollut Yhdysvaltojen keskeinen liittolainen ’terrorismin vastaisessa sodassa’ ja Irakin sodassa. Ranska puolestaan on Yhdysvaltojen näkökulmasta hankaloittanut Saksan kanssa Yhdysvaltojen sotilaspoliittisia hankkeita Afganistanin sodan jälkeen vuodesta 2001. Päähuomion moitteista saavat Ranska ja Saksa. Yhdysvaltojen eurooppalaisista liittolaisista Irakissa³³ mainitaan Britannian lisäksi Puola vain muutamia kertoja. Muut eurooppalaiset liittolaiset tai Yhdysvaltojen liittoutumasta pois jääneet eurooppalaiset valtiot jäävät poliittisina toimijoina huomiotta tutkimusaineistossa³⁴. Espanjakin mainitaan poliittisena toimijana vain neljä kertaa, vaikka se oli Irakin sodassa keskeinen liittolainen. Espanjan joukkojen vetäytymiseen Irakista Madridin pommi-iskujen jälkeen viitattiin muutamassa kolumnissa vähäeleisesti ja neutraalisti (The Wall Street Journal 5.11.2004, ”A Trans-Atlantic Olive Branch”; Mallaby, The Washington Post, 25.10.2004, kolumni).

Tutkimusaineistossa Britannian pääministeriä kuvataan käsitteillä ”ystävä ja liittolainen Tony Blair”³⁵ (The Wall Street Journal 12.11.2004, ”Appeasing Iran”), ”Bushin kannattaja, joka ansaitsee kaiken kannatuksen [tulevissa Britannian] vaaleissa, jonka

²⁹ ”the three main European powers”

³⁰ ”the major European leaders”

³¹ Tosin samassa *The New York Timesin* pääkirjoituksessa Euroopan unionia pidetään keskeisenä potentiaalisena eurooppalaisena poliittisena toimijana tulevaisuudessa Yhdysvaltojen näkökulmasta.

³² ”major European allies”

³³ Tammikuussa 2003 Britannian, Espanjan, Italian, Portugalin, Tanskan, Puolan, Tsekin ja Unkarin johtajat allekirjoittivat ’kirjeen’ ”community of values”, jonka katsottiin merkitsevän ryhmittymistä Yhdysvaltojen rinnalle Irakin sodassa (Howorth 2003, 24).

³⁴ Huomionarvoista on, että Turkkiä ei mainita tutkimusaineistossa kertaakaan, vaikka Yhdysvaltain nykyhallitus on vahvasti kannattanut Turkin EU-jäsenyyttä ja halunnut suhtautua siihen eurooppalaisena poliittisena toimijana.

³⁵ ”friend and ally Tony Blair”

hän voi vain saada”³⁶ (The New York Times 4.11.2004, ”The Next President Bush”) sekä ”yhdeksi George Bushin vankimmista tukijoista”³⁷ (Melloan, The Wall Street Journal 9.11.2004, kolumni). Ranska puolestaan on ”viivästyttänyt Naton toimintaa” (The Wall Street Journal 4.11.2004, ”A Trans-Atlantic Olive Branch”) ja antanut ”valheellisia lupauksia sekä ollut uskoton”³⁸ (Wight, The Wall Street Journal 12.11.2004, mielipidekirjoitus). Ranskan presidentti Jacques Chirac on ollut Yhdysvalloille ”tikku silmässä”³⁹ (Mallaby, The Washington Post 25.10.2004, kolumni) tai ironisessa yhteydessä ”eurooppalaisen politiikan moottori”⁴⁰ (Hallmann, The Wall Street Journal 23.11.2004, mielipidekirjoitus).

Saksa näyttäytyy tutkimusaineistossa yllättävän neutraalina Ranskan rinnalla. Saksalta toivottaisiin enemmän sotilaallisia valmiuksia ja Saksan ulkoministerin Joschka Fisherin sanotaan – kontekstista päätellen mahdollisesti harmitellaan – olevan Ranskan tavoin ”diplomatian vahva kannattaja”⁴¹ (The New York Times 22.10.2004, ”Iran’s Nuclear Threat”). Tyypillisesti Saksa ja Ranska mainitaan samassa yhteydessä, mutta Saksan sijaan kirjoitetaan ainoastaan Ranskasta. Saksan koetaan olevan Ranskan hiljainen liittolainen. *The Washington Postin* kolumnisti Hoagland arveli ennen Yhdysvaltain presidentinvaaleja Saksan päämiehen odottavan yhdessä Ranskan presidentin kanssa ”Bushin tappiota samppanjapullo jäihin asetettuna” (Hoagland, The Washington Post 21.10.2004, kolumni).

Yksi syy kärjistyneiden suhteiden taustalla on Irakin sodan lisäksi niin sanottu Rumsfeldin doktriini. Syyskuun 11:n jälkeen puolustusministeri Donald Rumsfeld ilmoitti, että Yhdysvaltain ulkopolitiikassa tehtävä määrittää koalition⁴², eikä koalitio tehtävää. Euroopan unionin komissio, Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvosto ja Naton jäsenmaat viidennen artiklaan⁴³ perustuen olivat asettuneet Yhdysvaltojen

³⁶ ”Bush supporter who deserves all the election rewards he can get”

³⁷ ”one of George Bush’s staunchest allies”

³⁸ ”false promises and such unfaithfulness”

³⁹ vapaa käänös ilmaisusta ”a pain in the you-know-what”

⁴⁰ ”the motor of European politics”

⁴¹ ”a strong proponent of diplomacy”

⁴² ”The mission determines the coalition” (United States Department of Defense, www-sivu)

⁴³ Naton perustamissopimuksen viidennen artiklan mukaan aseellinen hyökkäys yhtä Nato-maata kohtaan katsotaan hyökkäykseksi kaikkia Nato-maita kohtaan. Näin ollen mahdollisen hyökkäyksen tapahtuessa jokainen Nato-maista toteuttaa YK:n peruskirjan 51:sen artiklan tunnustamaa oikeutta yksilölliseen tai yhteiseen itsepuolustukseen, auttaa hyökkäyksen kohteeksi joutunutta osapuolta tai osapuolia ja ottaa osaa yksin tai yhteistyössä muiden Nato-maiden kanssa sellaisiin toimiin, joita se pitää tarpeellisina, mukaan lukien aseellisen voiman käytön, palauttaukseen ja säilyttämiseen turvallisuuden Pohjois-Atlantin alueella. (The North Atlantic Treaty, www-sivu)

tueksi ja tarjonneet apua. Yhdysvallat ei kuitenkaan luonut kansainvälistä koalitiota terrorismin torjumiseksi, vaan hyökkäsi Afganistaniin marraskuussa 2001 ja toimi yhteistyössä vain yksittäisten valtioiden kanssa. *The Washington Postin* kolumnisti harmitteli Bushin uudelleen valinnan jälkeen republikaanisen hallituksen kansallisvaltiokeskeistä lähestymistä Eurooppaan:

”Bush on suhtautunut [...] Eurooppaan vähemmän mantereena tai valtioiden maantieteellisenä yhteenliittymänä ja korostanut enemmän [henkilökohtaisia] suhteitaan valtioiden johtajiin ja heidän reaktioihinsa syyskuun 11:nteen 2001 sekä Irakiin.”⁴⁴ (Hoagland, *The Washington Post*, 14.11.2004, kolumni.)

Josef Joffen mukaan Eurooppa on säilynyt Yhdysvaltojen keskeisenä liittolaisena, mutta rumsfeldiläisesti yksittäisinä *ad hoc* -liittolaisina Euroopan unionin tai Naton sijaan. (Joffe 2002). Croci (2003) ja Campbell (2004) ovat samaa mieltä, sillä näin Yhdysvallat voi toimia nopeammin ja poimia liittolaisikseen vain motivoituneita tai sotilaallisesti kyvykkäitä kumppaneita. Joffen mukaan Britannian ja Saksan⁴⁵ asema yksittäisinä poliittisina toimijoina voi jopa korostua tulevaisuudessa. (Joffe 2002). Campbellin mukaan yksittäisten valtioiden korostaminen on joustavuudestaan huolimatta Yhdysvalloille epäsuotuisaa, sillä *ad hoc* -koalitioihin saattaa valikoitua sotilaallisesti kyvyttömiä tai haluttomia liittolaisia. Yhdysvaltojen sotilaallinen taakka saattaa kasvaa tarpeettoman suureksi (Campbell 2004, 151; vrt. Kupchan 2002, 92), kuten Irak on osoittanut. Tähän löytyi viitteitä myös tutkimusaineistossa:

”Useat valtiot ovat ilmoittaneet, että heidän joukkonsa lähtevät ensi vuonna, ja monet muut seuraavat perässä, ellei Yhdysvaltain diplomatia muutu. [...] Presidentin ei ole myöhäistä lähestyä teeskentelemättä eurooppalaisia ja Arabimaiden hallituksia ja pyytää heitä mukaan yhteiseen ponnistukseen Irakin vakauttamiseksi”⁴⁶ (*The Washington Post* 6.11.2004, ”Turn Back to Iraq”)

Ronald Asmus (2003) yhtyy Campbellin (2004) näkemykseen siitä, että Rumsfeldin doktriini tuskin on toimiva malli Yhdysvaltojen ulkopolitiikassa tulevaisuudessa. Hänen mukaansa Yhdysvaltojen tulee luopua yksittäisten valtioiden poimimisesta

⁴⁴ “Bush has dealt with [...] Europe less as continent or geographic collection of countries and more in terms of his relations with national leaders and their reactions to Sept. 11, 2001, and to Iraq.”

⁴⁵ Joffen artikkelin julkaisuajankohtana Irakin sota ei vielä ollut syttynyt, eikä Saksa ollut Gerhard Schröderin johdolla asettunut Ranskan tueksi vastustamaan Yhdysvaltain sotatoimia Irakissa. Vuonna 2003 Irakin sodan syttymisen jälkeen Saksa alettiin Yhdysvalloissa mieltää yhä läheisemmin Ranskan ”liittolaiseksi”, mikä näkyy tutkimusaineistossa. Tämä asetelma on muuttunut kiinnostavalla tavalla Israelin ja Hizbollah-taistelijoiden yhteenottojen jälkeen syyskuussa 2006, kun Saksa on Angela Merkelin johdolla liittynyt atlantistien joukkoon tukemaan Britannian ja Yhdysvaltojen näkemyksiä Lähi-idän kriisistä.

⁴⁶ “Several nations have announced that their troops will leave next year, and more will follow if there is no change in U.S. diplomacy. [...] It is not too late for the president to reach out genuinely to Arab and European governments and invite them to join in a fresh, common effort to stabilize Iraq.”

liittolaisikseen, sillä se hajottaa Eurooppaa, eikä näin ollen ole Yhdysvaltojenkaan edun mukaista pitkällä aikavälillä. Asmuksen mielestä Yhdysvaltojen tulee löytää yhteisymmärrys erityisesti Saksan ja Ranskan kanssa (Asmus 2003, 28).

Ranskasta ei tutkimusaineistossa kirjoitettu mitään positiivista. The New York Timesin kolumnisti pilaili presidentinvaalipäivänä, että Yhdysvallat on niin tiukasti jakaantunut republikaaniseen ja demokraattiseen leiriin, ettei niitä mikään voi yhdistää – paitsi jos Yhdysvallat innostuisi ”valloittamaan Ranskan”⁴⁷ (Dowd, The New York Times 4.11.2004, kolumni.). Yhdysvaltalaislehdistö oli suivaantunut erityisesti Ranskalle sotilaallisesta passiivisuudesta terrorismin torjunnassa ja aktiivisuudessa pilata transatlanttinen yhteistyö, kuten *The Wall Street Journalin* mielipidekirjoitus kuvastaa:

”Yksikään valtio ei ole tehnyt enemmän kuin Ranska häpäistäkseen, heikentääkseen sekä hyökätäkseen Yhdysvaltojen ulkopoliittikkaa kohtaan jokaisessa tilanteessa viimeisen kahden vuoden aikana, mediassa, YK:ssa ja käytännöllisesti katsoen jokaisessa multilateraalissa huippukokouksessa.”⁴⁸ (Carter, The Wall Street Journal 12.11.2004, mielipidekirjoitus.)

Vaikka Yhdysvaltojen toimia Irakin sodassa saatettiin arvioida kriittisesti, yhdysvaltalaisen näkökulmasta sotilaallisesti ’passiiviset’ eurooppalaiset poliittiset toimijat, erityisesti Ranska ja Saksa, saivat osakseen kovaakin arvostelua. Bushin uudelleen valinnan jälkeen *The Wall Street Journal* kirjoitti: “on Saksan ja Ranskan aika alkaa paikata asioiden tilaa”⁴⁹ (The Wall Street Journal 5.11.2004, ”A Trans-Atlantic Olive Branch”). Toisaalta muiden tutkimusaineiston lehtien pääkirjoituksissa muistutettiin, että Yhdysvaltojen on itse tehtävä töitä kohentaakseen suhdettaan perinteisiin liittolaisiinsa (The New York Times 4.11.2004, ”The Next President Bush”; The Washington Post 2.11.2004, ”The Day After”; The Washington Post 9.11.2004, ”Facing Iran, With Europe”; USA Today 3.11.2006, ”Next president’s challenge: Unite the nation. But how?”). Näiden lehtien kannanotot voi tulkita selkeäksi yritykseksi vaikuttaa republikaaneihin, jotta Bushin hallitus kohentaisi toisella kaudella suhteitaan Eurooppaan.

Lyhyenä yhteenvetona voidaan todeta, että eurooppalaiset kansallisvaltiot ovat yhdysvaltalaislehdistössä näkyviä eurooppalaisia poliittisia toimijoita. Valtioiden repertuaari tosin on kapea; Britannia, Ranska ja Saksa. Britanniasta kirjoitetaan

⁴⁷ “Invading France?”

⁴⁸ “No nation has done more than France to discredit, subvert and attack American foreign policy at every turn over the past two years, in the media, in the U.N. and at virtually every multilateral summit.”

⁴⁹ ”it’s time for Germany and France to do their parts in patching things up”

pääasiassa positiivisesti, käsitys Ranskasta poliittisena toimijana puolestaan on erittäin negatiivinen, ja Saksaan suhtaudutaan välinpitämättömän kylmäkiskoisesti Ranskan liittolaisena. Kiinnostavaa on, että lehdistössä saatetaan arvioida kriittisesti Yhdysvaltojen toimia Irakissa, mutta solidaarisuutta ei riitä niille eurooppalaisille poliittisille toimijoille, jotka arvostelevat Yhdysvaltain hallitusta. Selkeän positiivinen käsitys lehdistössä vallitsee vain Britanniasta, joka on ollut Yhdysvaltojen tukena Irakin sodassa. Muita eurooppalaisia liittolaisia mainitaan aineistossa erittäin harvoin. Kansallisvaltioiden keskeisyys tutkimusaineistossa heijastelee Bushin hallinnon aikaista politiikkaa, joka on painottanut liittolaisuussuhteita yksittäisiin valtioihin kansainvälisten instituutioiden sijaan. Useat tutkijat ovat esittäneet kritiikkiä siitä, että yksittäisten valtioiden korostaminen eurooppalaisina poliittisina toimijoina ei ole hyödyllistä transatlanttiselle liittolaisuudelle, sillä se hajottaa Euroopan yhtenäisyyttä. Euroopan jakamiseen ”uuteen” ja ”vanhaan Eurooppaan” sekä yhdysvaltalaisen käsitykseen Ranskasta ja Saksasta syvennyttään lisää seuraavassa alaluvussa.

4.1.2. ”Uusi” ja ”vanha” Eurooppa

Kun tutkimusaineisto kerättiin, Yhdysvallat kävi Irakin sotaa yhdessä eurooppalaisten liittolaisten ja Australian kanssa. Maaliskuussa 2003 alkanut Irakin sota oli muodostunut keskeiseksi transatlanttisten mutta myös eurooppalaisten erimielisyyksien kulmakiveksi. Osa Itä-Euroopan ja Euroopan unionin maista⁵⁰ oli asettunut Yhdysvaltojen tueksi. Osa Euroopan valtioista, Ranska ja Saksa etunenässä, puolestaan vastusti sotaa voimakkaasti. Jacques Chirac oli jopa uhannut Romanian ja Bulgarian heikentäneen mahdollisuuksiaan liittyä Euroopan unioniin, sillä ne olivat ilmoittaneet tukevansa Yhdysvaltoja Irakin sodassa (Smith 2003; tässä Peterson & Pollack 2003, 137).

Tammikuun 22. päivänä vuonna 2003, ennen Irakin sodan syttymistä, Yhdysvaltojen puolustusministeri Donald Rumsfeld sanoi toimittajalle puolustusministeriön lehdistötilaisuudessa:

“Nyt käsität Euroopan Saksana ja Ranskana. Minä en. Minulle se on vanha Eurooppa. Jos tarkastelet koko Nato-Eurooppaa tällä hetkellä, painopiste on siirtymässä itään. Ja siellä on paljon uusia jäsenmaita

⁵⁰ Bulgaria, Britannia, Espanja, Georgia, Italia, Latvia, Liettua, Portugali, Puola, Romania, Ukraina ja Viro.

[...] Saksa on ollut ongelma [Yhdysvalloille], ja Ranska on ollut ongelma”.⁵¹ (United States Department of Defense, www-sivu.)

Lausunto aiheutti diplomaattisen kriisin erityisesti Ranskan ja Saksan kanssa. Eurooppalaisten kannalta kiusallista oli se, että Euroopan kahtiajaolla Irakin sodan suhteen todellakin oli vastinetta eurooppalaisessa poliittisessä todellisuudessa (Fukuyama 2005, 147). Ranska ja Saksa olivat suivaantuneita Yhdysvaltojen käsitykseen Saksasta ja Ranskasta rapistuvina ja kankeina valtioina verrattuna ”dynaamisiin” itäisen ja Keski-Euroopan demokratioihin, jotka olivat päättäneet tukea Yhdysvaltoja Irakin sodassa (Crocini 2003, 471).

Euroopan jakaminen ”uuteen” ja ”vanhaan Eurooppaan” jäi yhdysvaltalaiseen akateemiseen ja julkiseen keskusteluun. Käsitys Euroopasta ”uutena” ja ”vanhana” oli havaittavissa yhdysvaltalaislehdissä tutkimusajankohtana, erityisesti *the Wall Street Journalissa*⁵². Bushin vaalivoiton jälkeen lehden kolumnistit näpättyivät mielellään Saksaa ja Ranskaa, jotka olivat vastustaneet Yhdysvaltain Irakin-politiikkaa. Itäisen ”uuden Euroopan”, johon ajateltiin kuuluvan myös Irlanti, Espanja ja Portugali, uskottiin Yhdysvaltain liittolaisena olevan lähempänä republikaanisen Bushin hallinnon näkemyksiä kuin ”vanhan Euroopan”.

“Henkilökohtainen veikkaukseni on, että seuraavien muutamien vuosien aikana omahyväisiin EU-maihin (kuten Ranskaan ja Saksaan) tulee kohdistumaan kovaa painetta kunnianhimoisten EU-maiden (kuten Irlannin ja Puolan) taholta rakentaa Eurooppa enemmän George Bushin Amerikan näköiseksi”. (Glassman, *The Wall Street Journal* 5.11.2004, kolumni)⁵³

Glassmanin kolumnissa tulee selvästi esiin ärtymys Ranskaa ja Saksaa kohtaan, jotka eivät ole mukautuneet Yhdysvaltojen näkemyksiin ja ovat vastustaneet Yhdysvaltojen sotatoimia. Taustalla voidaan havaita olevan implisiittinen näkemys talousliberalismin voittokulun vääjäämättömyydestä. Tätä kehitystä ja edistystä Glassmanille edustavat George W. Bushin Amerikka ja Euroopassa ”uusi Eurooppa”. Käsitys poliittisesta

⁵¹ “Now, you're thinking of Europe as Germany and France. I don't. I think that's old Europe. If you look at the entire NATO Europe today, the center of gravity is shifting to the east. And there are a lot of new members... Germany has been a problem, and France has been a problem”.

⁵² Tämä ei ole yllättävää siitä näkökulmasta, että *The Wall Street Journal* puolustaa voimakkaasti liberaalia markkinataloutta. Lehden toimittajakunnan voi olettaa suhtautuvan penseästi Ranskan ja Saksan harjoittamaan eurooppalaiseen talouspolitiikkaan, jota Yhdysvalloissa usein moititaan ”joustamattomista” työmarkkinoista.

⁵³ “My own guess is that, over the next few years, the complacent EU nations (such as Germany and France) will be pushed hard by the aspiring EU nations (such as Ireland and Poland) to build a Europe that looks more like George Bush's America”

edistyksestä poikkeaa selvästi manner-eurooppalaisesta näkemyksestä rakentaa Euroopasta diplomatiata painottava, multilateraalinen poliittinen toimija.

Yleensä Ranska edusti Saksaan ja Ranskaan viittaavaa ”vanhaa Eurooppaa”. Myötämielisyys ”uutta Eurooppaa” kohtaan ja kärjistyneet suhteet ”vanhaan Eurooppaan” tuotiin *The Wall Street Journalissa* peittelemättä esiin:

“Entisen itäblokin maiden “Uudessa Euroopassa” reaktiot vaihtelivat voitonriemusta helpotukseen. [...] Mutta entä “Vanhassa Euroopassa”? Jacques Chirac lähetti onnittelunsa faksilla, ehkä haluten välttää riskin, että puheluun Valkoiseen taloon suuntanumerosta 33 ei vastattaisi.”⁵⁴ (The Wall Street Journal 5.11.2004, “A Trans-Atlantic Olive Branch”)

Näin lehdistössä ylläpidettiin käsitystä siitä, että eurooppalaiset kyllä pitävät Yhdysvalloista, vaikka suhteet Ranskaan ovat tulehtuneet. Saatettiinpa mukaan lisätä puoluepoliittista väriäkin, jotta ei jäisi epäselväksi, että oikeastaan ”vanha Eurooppa” ”hävisi” Yhdysvaltojen presidentinvaaleissa:

“John Kerry, ilmeinen “Vanhan Euroopan” ehdokas”⁵⁵ (The Wall Street Journal 5.11.2004, “Vox European”)

Kuten edellinen alaluku ja historiallinen tarkastelu osoittivat, yksittäiset valtiot korostuvat tällä hetkellä eurooppalaisina poliittisina toimijoina Bushin hallinnossa ja yhdysvaltalaisessa julkisessa keskustelussa. Joffen mukaan Yhdysvallat asettaa hienovaraisesti eurooppalaisia valtioita vastakkain ja poimii sopivat liittolaiset itselleen (Joffe 2002). Euroopan jakaminen ”uuteen” ja ”vanhaan Eurooppaan” palvelevat tätä tarkoitusta. Nanette Neuwahlin mukaan Yhdysvalloille on houkuttelevaa harjoittaa Eurooppaa kohtaan *divide et impera* -politiikkaa, koska se ei pysty tekemään yhteistyötä kaikkien yksittäisten valtioiden kanssa (Neuwahl 2003, 429). Tämä eurooppalaisten valtioiden ”cherry-picking” (vrt. Peterson 2004b, 614; Van Oudenaren 2005, 57) tai Euroopan yhtenäisyyden rikkominen herätti myös huolta Bushin hallinnon heikentyneistä suhteista erityisesti Ranskaan:

“Jos Bush todella menestyy [presidentinvaaleissa 2004], Ranska palaa vihollisen rooliinsa puolustusministeri Donald Rumsfeldin kutsuman “Vanhan Euroopan” ruumiillistumana.” (Shapiro, USA Today 3.11.2004, kolumni).⁵⁶

⁵⁴ ”In the “New Europe” of former Eastern bloc states, the reactions ranged from elation to relief. [...] But what of “Old Europe”? Jacques Chirac faxed his congratulations, perhaps not wanting to take the risk that a call to the White House from country code 33 wouldn’t be picked up.”

⁵⁵ “John Kerry, the clear “Old Europe” candidate”

⁵⁶ “If Bush does indeed triumph, France will return to its enemieslist role as the embodiment of what Defense Secretary Donald Rumsfeld mockingly called “Old Europe.”

Kuvastavaa on, että kolumneissa Ranskan pelättiin vaalien jälkeen *palaavan* vihollisen rooliinsa. Vaalikeskustelujen aikaan, demokraattisen presidenttiehdokkaan Kerryn saatua Bushin rinnalla näkyvyyttä yhdysvaltalaisessa julkisuudessa, Ranskan ilmeisesti koettiin olleen hetkellisesti esillä Yhdysvalloissa myös perinteisen liittolaisen roolissa.

Rumsfeldin ”vanhalle Euroopalle” on yritetty esittää retorisia vastustuskeinoja Euroopassa. Jürgen Habermasin ja Jacques Derridan mukaan Euroopan unionin alkuperäisten jäsenvaltioiden, *ydin-Euroopan*, tulisi toimia eurooppalaisen identiteetin ja yhtenäisen eurooppalaisen puolustuksen kehittämisen veturina (Derrida & Habermas, Frankfurter Allgemeine Zeitung 31.5.2003, kolumni). Näin ”vanha Eurooppa” pyrittiin korvaamaan käsityksellä ydin-Euroopasta (Kerneuropa). Derrida ja Habermas eivät kuitenkaan kieltäneet Euroopan jakautuneisuutta Irakin sodan suhteen. Yhdysvaltalaiseen retoriikkaan ydin-Eurooppa-käsite ei vaikuttanut, vaan jako ”vanhaan” ja ”uuteen Eurooppaan” jäi yhdysvaltalaiseen, jopa akateemiseen, keskusteluun.

Fukuyaman mukaan pitää paikkansa, että Yhdysvaltojen kylmän sodan aikaisen roolin takia itäisen Euroopan uudet demokratiat ovat myönteisempiä Yhdysvalloille kuin monet Keski-Euroopan maat. (Fukuyama 2005, 148.) Näin yhdysvaltalaiset voivat käsittää ”uuden” Euroopan todellisena eurooppalaisena valtioiden toimijaryhmänä, joka ”tasapainottaa ’Vanhan Euroopan’ epäluuloisuutta”⁵⁷ Yhdysvaltoja kohtaan (Maddox, Washington Post 6.11.2004, kolumni). Toiveikkaampien mukaan ”uusi Eurooppa” saattaa tuoda muutoksen Euroopan unionin byrokraatiaan nykyisessä muodossaan (vrt. Applebaum 2005, 37) ja uudistaa transatlanttisia suhteita, kuten *The Wall Street Journalin* kolumnisti Fred Kempe kirjoittaa:

”Positiivisin tuulahdus tässä kaupungissa ovat tänne saapuvat Euroopan kymmenen uusimman valtion parlamentaarikot, komission jäsenet ja muut, jotka tuovat mukanaan raikkaita ideoita keskustelusta, demokratiasta ja transatlanttisista siteistä.” (Kempe, *The Wall Street Journal* 10.11.2004, kolumni.)⁵⁸

Erityisen kiinnostavaa lainauksessa on se, että siinä sana ”transatlanttinen” esiintyy koko tutkimusaineistossa ainoan kerran positiivisessa yhteydessä. Jos jonkinlainen transatlanttisten liittolaisuussiteiden riekale vielä heilui Atlantin yllä, se kiinnittyi

⁵⁷ “counterbalances the suspicion of ‘Old Europe’”

⁵⁸ ”The most positive wind in this town is the arrival of parliamentarians, commissioners and others from Europe’s 10 new countries who are bringing with them fresh ideas about debate, democracy and trans-Atlantic ties.”

itäiseen, ”uuteen Eurooppaan”. Toinen kiinnostava havainto voidaan tehdä käsityksestä Euroopasta. Kirjoittajan käsityksen mukaan kymmenen uusinta valtiota Euroopan unionissa ovat kymmenen uusinta valtiota *Euroopassa*. Eurooppa toimii siis tässä yhteydessä poikkeuksellisesti synonyyminä Euroopan unionille.

Vaikka Itä-Euroopassa Yhdysvaltoihin suhtaudutaan positiivisemmin kuin lännessä, on hankala osoittaa, että käsite ”uusi Eurooppa” vastaisi eurooppalaista poliittista todellisuutta. On totta, että ”uuden Euroopan” eliitti halusi osoittaa Yhdysvalloille tukensa Irakin sotaan. Eurooppa ei kuitenkaan ollut hajaantunut: enemmistö eurooppalaisista oli yhtä mieltä Irakin sodasta. Kansalaisten enemmistö, jopa Britanniassa, vastusti Yhdysvaltojen aloittamaa sotaa maaliskuussa 2003 (Ischinger 2005, 88; vrt. Applebaum 2005, 35; Fukuyama 2005, 148).

”Uutta Eurooppaa” tuskin voidaan luonnehtia pysyväksi poliittiseksi rakenteeksi Euroopassa. Esimerkiksi Italiassa ja Espanjassa sattui Irakin sodan aikaan olemaan vallassa keskusta-oikeistolaiset pääministerit (Fukuyama 2005, 148; vrt. Applebaum 2005, 35). Espanja on muuttanut Madridin pommi-iskujen ja uuden pääministerin jälkeen selkeästi kantansa Irakin sotaan. Lisäksi muissa ”uuden Euroopan” maissa Irakin sodan vastainen julkinen mielipide on asettanut paineita poliittiselle eliitille.

Asmus muistuttaa, että eurooppalaiset poliittiset toimijat, edes Britannia, eivät tule hyväksymään Euroopan hajottamista ”uuteen” ja ”vanhaan Eurooppaan” (Asmus 2003, 28). Jonesin mukaan käsityksen ”vanhasta” ja ”uudesta Euroopasta” voi korkeintaan ajatella viittaavan epämuodolliseen ranskalais-saksalaiseen johtajuuteen Euroopan unionissa ennen (”vanha Eurooppa”) ja tämän suhteen uudistumistarpeeseen Euroopan unionin instituutioiden kehittyessä (”uusi Eurooppa”). Hänen mukaansa yksittäisten Euroopan maiden väliset erot ovat paljon suuremmat kuin Yhdysvaltojen ja Euroopan väliset erot. (Jones 2004, 608.)

Tutkimusaineistosta löytyi samankaltaista pyrkimystä suhteiden liennytykseen. *The Wall Street Journalin* kolumnisti Kempe pyrki vaalien jälkeen purkamaan dualistista ajattelua Euroopasta ja Yhdysvalloista ja näin liennyttämään transatlanttisia suhteita. Toisaalta hänen näkemyksensä voi tulkita myös vahvistavan käsitystä Euroopasta ”uutena” ja ”vanhana Eurooppana”:

”Jos transatlanttinen kuilu on olemassa, päivä päivältä on selvempää, että kuilu halkaisee molempien mantereiden yhteiskunnat, eikä ainoastaan kulje niiden välissä.” (Kempe, *The Wall Street Journal* 24.11.2004, kolumni.)⁵⁹

Transatlanttista kuilua alettiin lehdistössä kuroa umpeen vasta Yhdysvaltain presidentinvaalien jälkeen. Ennen vaaleja hyviä suhteita Eurooppaan vaalivat demokraatit saattoivat paradoksaalisesti pyrkiä pitämään aktiivisesti yllä Euroopan ja Yhdysvaltojen välistä ”kuilua”, sillä he saattoivat toivoa tämän epäkohdan edistävän John Kerryn vaalimenestystä. Vaalien jälkeen puolestaan oli sekä eurooppalaisten että yhdysvaltalaisen etu puoluekantaan katsomatta pyrkiä tasoittamaan transatlanttisia erimielisyyksiä.

“Halkeama Euroopan kanssa on umpeutunut, Chiracista huolimatta”⁶⁰, todettiin toiveikkaasti *The Wall Street Journalissa* vaalien jälkeen (Melloan, *The Wall Street Journal* 9.11.2004, kolumni.). Suhteiden Eurooppaan toivottiin lientyvän, mutta syylliseksi haluttiin nimetä yksi henkilö: ”vanhan Euroopan” ruumiillistuma, Ranskan presidentti Jacques Chirac.

Yhteenvetona voidaan todeta, että jako ”uuteen” ja ”vanhaan Eurooppaan” oli tutkimusajankohtana yhdysvaltalaislehdistössä keskeinen tapa käsittää Eurooppa. Euroopan jakoa ”uuteen” ja ”vanhaan” suosivat erityisesti *The Wall Street Journalin* kolumnistit. Kirjoitettiinpa ”Vanha Eurooppa” ja ”Uusi Eurooppa” jopa isolla alkukirjaimella erisnimen merkiksi, mikä viittaa pyrkimykseen käsittää Eurooppa todella kahtena erilaisena Eurooppana. Euroopan jakaminen ”uuteen” ja ”vanhaan” antoi retorisen keinon korostaa eurooppalaisen eliitin jakautuneisuutta ja hyödyntää – osittain todellistakin – niin kutsuttua eurooppalaista hajaannusta Yhdysvaltojen etujen mukaisesti tai puoluepoliittiseen valtataisteluun ennen presidentinvaaleja.

Epäluuloista, Yhdysvaltain vastaista ”vanhaa Eurooppaa” edustivat Ranska ja Saksa, ja käsitettä käytettiin lähinnä negatiivisessa yhteydessä. Entisistä kommunistisista maista leimallisesti muodostuva ”uusi Eurooppa” näyttäytyi puolestaan kunnianhimoisena sekä demokratiaan ja transatlanttiseen yhteistyöhön luottavana. Euroopan jako ”uuteen” ja ”vanhaan Eurooppaan” ei juuri kestänyt teoreettista tarkastelua, sillä kansalaisten

⁵⁹ “If there is a trans-Atlantic divide, it grows clearer each day that it runs through both continents’ societies and not just between them.”

⁶⁰ “The rift with “Europe” has been healed, Mr. Chirac notwithstanding”

mielipidemittaukset ja valtasuhteiden muutokset Euroopan maissa eivät tue tätä jaottelua.

Euroopan jaottelulla ”uuteen” ja ”vanhaan Eurooppaan” viitattiin sekä koko Eurooppaan maantieteellisenä alueena että Euroopan unioniin. Kun ottaa huomioon, että alkuperäinen Rumsfeldin lausunto ”vanhasta Euroopasta” viittasi Nato-Eurooppaan, muodostuu yhdysvaltalaisen käsitys Euroopasta varsin monimuotoiseksi. Käsitteisiin Euroopan unionista ja Natosta syvennyttäenkin seuraavassa alaluvussa.

4.2. Institutionaaliset suhteet Eurooppaan

George W. Bushin hallinto on korostanut suhteita yksittäisiin eurooppalaisiin valtioihin liittolaisina. Edellisen alaluvun analyysi osoittaa, että sama tendenssi näkyi yhdysvaltalaislehdistössä myös presidentinvaalien aikaan vuonna 2004. Transatlanttisten suhteiden historiallinen tarkastelu puolestaan osoittaa, että nämä yksittäiset valtiot yhdessä Yhdysvaltojen kanssa ovat muodostaneet kestäviäkin – vaikka toisinaan liitoksissaan natisivia – monikansallisia instituutioita tai transatlanttisia sopimuksia, kuten heti toisen maailmansodan jälkeinen ja 1990-luvun institutionaalinen suhdanne ovat osoittaneet.

Jotkut teoreetikot ovat esittäneet arvioita siitä, että Yhdysvallat jatkossakin toimisi yhteistyössä vain yksittäisten valtioiden kanssa, eikä rakentaisi velvoittavia sidoksia Euroopan unioniin tai Natoon (Campbell 2004, 151; Croci 2003, 489; Joffe 2002; Jones 2004, 604). Toisaalta teoreettisesta kirjallisuudesta, poliittisesta toimintaympäristöstä ja tutkimusaineistosta löytyy paljon viitteitä siitä, että tulevaisuudessa Yhdysvaltojen ja Euroopan olisi strategisesti viisasta keskittyä institutionaalisen tason yhteistyöhön. Kuten historiallinen tarkastelu osoittaa, institutionaaliset rakenteet ovat tukeneet mannerten välistä dialogia toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. Toisen maailmansodan jälkeen Nato on ollut keskeinen transatlanttista yhteistyötä tukeva instituutio.

Eurooppalaiset ovat itse vahvasti mukana rakentamassa yhdysvaltalaisen käsitystä Euroopasta poliittisena toimijana. Tulevaisuudessa Euroopan ja Euroopan unionin sisäinen kehitys määrittää paljon sitä, millaisia poliittisia toimijoita Yhdysvalloilla on kumppaninaan Euroopassa tulevaisuudessa (vrt. Van Oudenaren 2005, 64). Seuraavissa

kahdessa alaluvussa perehdytään siihen, miten yhdysvaltalaislehdistö käsitti tutkimusajankohtana Euroopan unionin ja Naton.

4.2.1. Euroopan unioni

”Eurooppa poliittisena kokonaisuutena? Amerikkalaisille se on vain vanhuuttaan naiseva hallitusten joukko, joka ohjaa kuolemaisillaan olevaa taloutta, jota leimaavat joustamattomat työmarkkinat, paisunut sosiaalihuollon byrokratia ja ikääntyvä, hemmoteltu väestö.”⁶¹ (Rifkin, *The Washington Post* 31.10.2004, kolumni).

Jeremy Rifkin, vahvasti ”diplomatiaa painottavan” ja ”kosmopoliitin” Euroopan unionin puolesta puhuva yhdysvaltalaisutkija tiivistää kärkevästi *The Washington Postin* kolumnissaan yhdysvaltalaisen Euroopan unioniin kohdistamat ennakkoluulot. Yksittäisiin Euroopan valtioihin verrattuna Euroopan unioni ei saa yhdysvaltalaislehdistössä paljon huomiota poliittisena toimijana. Se näyttäytyy lähes epäkiinnostavalta tai – kuten Rifkin tiivistää – byrokraattisesti hallinnoituilta, joustamattomilta yhtenäisiltä sisämarkkinoilta, ei uskottavalta eurooppalaiselta *poliittiselta* toimijalta – ainakaan Yhdysvaltojen kumppanina.

Rifkinin kolumni on tarkoituksellisen provosoiva, mutta kuvastaa melko hyvin niitä toistuvia ennakkoluuloja, joita Euroopan unioniin yhdysvaltalaislehdistössä liitetään. Rifkinille Euroopan unioni edustaa poikkeuksellisesti ”globaalin vastuullisuuden” tyyssijaa Yhdysvaltoihin verrattuna. Tällaiset vihjaukset siitä, että Yhdysvaltojen tulisi kulkea Euroopan unionin osoittamaan suuntaan herättävät yhdysvaltalaislehdistössä tavattomasti ärtymystä. Vastaukseksi mielellään väitetään, että ”vanha Eurooppa” tulee kulkemaan ”uuden Euroopan” osoittamaan suuntaan. Konservatiivisen think tankin, American Enterprise Instituten tutkija vastasi Rifkinille kolumnilla, jossa Rifkinin mainitsemat yhdysvaltalaisen käsitykset Euroopan unionista saavat vahvistusta:

”Euroopassa eletään typerysten paratiisissa, jossa on valtava demografinen epätasapaino, kestämaton terveydenhoitojärjestelmä, kasvava rikollisuus ja korkea työttömyys”⁶² (Glassman, *The Washington Post* 5.11.2004, kolumni.)

Euroopan unionin laajenemisen ja sisäisen integraation etenemisen näkökulmasta Euroopan unionin verrattain vähäinen ja usein negatiivinen painoarvo

⁶¹ ”Europe as a political entity? To Americans, it’s just a creaky old set of governments presiding over a moribund economy marked by inflexible labor policies, bloated welfare bureaucracies and an aging, pampered populace.”

⁶² ”Europe is living in a fool’s paradise, with huge demographic imbalances, untenable health care systems, rising crime, and high unemployment.”

yhdysvaltalaislehdissä on hieman yllättävää. Monet yhdysvaltaistutkijat ovat painottaneet Euroopan unionin keskeistä asemaa Yhdysvalloille tulevaisuudessa (Asmus et al. 2005; Gordon 2003; Kupchan 2002; van Oudenaren 2005). Kuitenkin esimerkiksi *USA Todayssa* Euroopan unionia ei mainittu tutkimusajankohtana kertaakaan pääkirjoitussivulla.

Tätä Euroopan unionin vähäistä painoarvoa voidaan tulkita kolmen näkökulman kautta. Selitys saattaa olla osittain käytännöllinen: yhdysvaltalaiset pääkirjoitustoimittajat eivät mahdollisesti tiedä integroituneen Euroopan unionin valtasuhteista tarpeeksi uskaltaakseen ottaa kantaan Euroopan unioniin Yhdysvaltojen poliittisena kumppanina⁶³. Toiseksi Euroopan integraation merkitystä saatetaan vähätellä, sillä laajentuneen Euroopan unionin pelätään voivan rakentua vastavoimaksi Yhdysvaltojen hegemonialle (vrt. Kupchan 2002). Myös alaluvun 2.1. historiallinen tarkastelu osoitti, että integroituneesta Euroopasta ei ole saanut muodostua sotilaallista uhkaa Yhdysvalloille. Toisaalta *The Wall Street Journalin* kolumnisti rauhoitteli, että ”laajentunut Eurooppa ei pysty yhdistymään Yhdysvaltoja vastaan”⁶⁴ (Kempe, *The Wall Street Journal* 10.11.2004, kolumni.) Kolmanneksi yhdysvaltalaiset eivät mahdollisesti usko, että byrokraattinen Euroopan unioni voisi edes olla tehokas poliittis-sotilaallinen liittolainen Yhdysvalloille, joten Euroopan unioni jää sen takia vähälle huomiolle lehdissä (vrt. Kagan 2002).

Tutkimusaineistossa oli viitteitä sekä Euroopan unionin kukoistukseen että sen sisäiseen epävarmuuteen. Euroopan unionin arvioitiin olevan kehittymässä ”uudenlaiseksi supervallaksi, joka perustuu rauhan kampanjointiin”⁶⁵ (Rifkin, *The Washington Post* 31.10.2004, kolumni). Toisaalta – ja huomattavasti useammin – sen ’kankeaan byrokraatiaan’ uskottiin kohdistuvan muutospainetta, sillä ”poliittinen paine markkinoiden vapauttamiseen tulee kasvamaan”⁶⁶ (Glassman, *The Washington Post* 5.11.2004, kolumni.).

⁶³ Tässä suhteessa yhdysvaltalaisen laatulehdistön pääkirjoitustoimittajat ja kolumnistit tuskin eroavat ’tavallisesta’ Euroopan unionin ”kansalaisesta” tai ovat jopa paremmin perehtyneet Euroopan unionin hyödyllisyyteen tai ongelmiin jäsenmaiden näkökulmasta. Euroopan unionin parlamenttivaalien vaisun äänestysaktiivisuuden perusteella useissa Euroopan maissa Euroopan unioni ei juuri kiinnosta sen jäsenmaidenkaan kansalaisia.

⁶⁴ ”an enlarged Europe can’t be united against the United States”

⁶⁵ ”a new kind of superpower based on waging peace”

⁶⁶ ”political pressure for free-market reforms will grow”

Tyypillisesti Euroopan unionista poliittisena toimijana välittyi epäselvä käsitys, kuten Kempen kolumni *The Wall Street Journal*issa osoittaa:

“Eurooppa on kuitenkin enemmän muutoksessa oleva kehitysprojekti. Ei ole varmaa, minne sen rajat tulevat päättymään, kuinka monta maata tulee käyttämään sen valuuttaa tai millainen talousjärjestelmä pystyy parhaiten luomaan työpaikkoja ja yhteiskunnallisia turvaverkkoja”⁶⁷ (Kempe, *The Wall Street Journal* 10.11.2004, kolumni.)

Yhdysvaltalaislehdissä esiintyvä hämmennys Euroopan unionista poliittisena toimijana on melko ymmärrettävää. Jonesin mukaan yhdysvaltaisten käsitys Euroopasta vain heikkenee, mitä enemmän Euroopan unioni laajenee (Jones 2004, 611). Euroopan unionin integraatio todella on ollut nopeaa, unionilla ei ole ollut yhtenäistä ulkopoliittista linjaa suhteessa Yhdysvaltoihin, ja yksittäiset jäsenvaltiot ovat luoneet käsitystä olevansa Euroopan unionista riippumattomia, itsenäisiä ulkopoliittisia toimijoita⁶⁸. Tutkimuksellisesti merkityksellistä on, millä alueilla yhdysvaltalaislehdistön mukaan Euroopan unionin kanssa halutaan tehdä yhteistyötä ja millaisia odotuksia yhdysvaltalaislehdissä asetetaan Euroopan unionille tulevaisuudessa.

Euroopan unioni mainittiin eurooppalaisena poliittisena toimijana kolmella eri ulottuvuudella: talous, ympäristöpolitiikka ja Lähi-itä. Rifkinin kahta kolumnia lukuun ottamatta (Rifkin, *The Washington Post*, 31.10.2004, kolumni; Rifkin, *The Wall Street Journal* 15.11.2004, kolumni) Euroopan unionin talouspolitiikkaan kohdistui yhdysvaltalaislehdissä melko ankaraa arvostelua, erityisesti *The Wall Street Journal*issa. Euroopan unionia moitittiin lentoyhtiöiden tukemisesta valtiontuilla ja vapaan kaupan estämisestä (The New York Times 8.11.2004, ”Airbus and Corporate Welfare”; *The Wall Street Journal* 5.11.2004, ”A Trans-Atlantic Olive Branch”). Lisäksi Euroopan unionin jäsenmaiden kansantalouksien ”seisahtuneisuutta”⁶⁹

⁶⁷ ”Europe, however, is more of a work-in-progress. It isn’t certain where its borders will end, how many countries will use its currency or what kind of economy can best produce jobs and social protection.”

⁶⁸ Tutkimusajankohtana eurooppalaiset tukivat myös itse omalla toiminnallaan yhdysvaltaisten käsitystä eurooppalaisista poliittisista toimijoista yksittäisinä valtioina Euroopan unionin sijaan. Sen lisäksi, että Irakin sota oli osoittanut Euroopan unionin kyvyttömyyden muodostaa yhtenäinen ulkopoliittinen linja, Euroopan unioni ei profiloitunut ulkopoliittisena toimijana lainkaan neuvotteluissa Iranin kanssa syksyllä 2004 uraanin rikastamisesta luopumisesta. Britannia, Saksa ja Ranska – jotka tosin olivat keskustelleet Euroopan unionin komission kanssa – painostivat Irania neuvotteluissa Euroopan unionin sijaan. Yhdysvaltalaislehdissä Eurooppaa edustava ”Euroopan troika” (Kempe, *The Wall Street Journal*, 24.11.2004, kolumni.) oli neuvotteluissa Iranin kanssa aikaansaamaton (The New York Times 22.10.2004, ”Iran’s Nuclear Threat”; *The Wall Street Journal* 12.11.2004, ”Appeasing Iraq”), mikä tukee tutkimusaineistosta välittyvää näkemystä Euroopan unionista tehottomana poliittisena toimijana.

⁶⁹ ”stagnant”

edesauttoivat ”tylsistyttävä verotus”⁷⁰, ”liiallinen säännöstely”⁷¹ ja ”vapaiden markkinoiden estäminen”⁷² (Miller, *The Wall Street Journal* 23.11.2004, mielipidekirjoitus), mikä heijastelee tyypillistä ristiriitaa yhdysvaltalaisen talousliberalistisen perinteen ja eurooppalaisen hyvinvointivaltio-perinteen välillä. Toisaalta Euroopan unionista kirjoitettiin ”taloudellisena supervaltana”⁷³, mikä antoi sille myös poliittista painoarvoa: Euroopan unionin poliittisiin tavoitteisiin ja kehitykseen tulisi sen takia kiinnittää suurta huomiota (Kempe, *The Wall Street Journal* 10.11.2004, kolumni).

Toinen ulottuvuus, jolla Euroopan unioni esiintyi – tosin vain epäsuorasti ”eurooppalaisina” mutta selvästi Euroopan unioniin viittaavina – on ympäristöpolitiikka. ”Kestävään kehitykseen”⁷⁴ keskittyneiden eurooppalaisten (Rifkin, *The Washington Post* 31.10.2004, kolumni) tiedettiin yhdysvaltalaislehdissä olevan suivaantuneita Yhdysvalloille sen vetäytymisestä Kioton sopimuksesta. Yhdessäkin tutkimusaineiston artikkelissa ei kuitenkaan kehoitettu Yhdysvaltoja ratifioimaan Euroopan unionin ratifioimaa sopimusta (Bodansky 2003, 68), vaan puolusteltiin sopimuksen epäsuotuisuutta Yhdysvaltojen taloudelle tai väitettiin eurooppalaisten jopa yrittävän torpedoida ”globaaleja taloudellisia kilpailijoitaan”⁷⁵ (Singer, *USA Today* 21.10.2004, kolumni; vrt. Glassman, *The Wall Street Journal* 5.11.2004, kolumni.). Näin mitätöitiin Euroopan unionin keskeinen ympäristöpoliittinen saavutus ja alistettiin ympäristöpolitiikka osaksi talouspolitiikkaa ja Yhdysvaltojen taloudellisia etuja.

Kolmas transatlanttisen yhteistyön ulottuvuus, jolla Euroopan unioni esiintyi, on Lähi-idän ”vakauttaminen” yhdessä Yhdysvaltojen kanssa. *The New York Timesin* pääkirjoitussivut ovat hyvä esimerkki transatlanttisten suhteiden tulevaisuuden odotusten hyödyntämisestä sisäpoliittisiin tarkoituksiin ennen presidentinvaaleja ja ilmapiirin muutoksesta presidentinvaalien jälkeen. Viikko ennen presidentinvaaleja lehden pääkirjoitussivujen kolumnissa visioitiin suurta amerikkalais-eurooppalaista strategiaa: ”Yhdysvaltojen tulee yhdessä Euroopan unionin kanssa luoda perusta Israelin ja Palestiinan väliselle rauhalle”, ”Euroopan unionin tulisi antaa sekä taloudellista että sotilaallista tukea Irakiin” ja ”Yhdysvaltojen tulisi lähestyä Euroopan

⁷⁰ ”stultifying taxation”

⁷¹ ”overregulation”

⁷² ”obstruction of free markets”

⁷³ ”economic superpower”

⁷⁴ ”sustainable development”

⁷⁵ ”global economic competitors”

unionin kanssa Irania alueen turvallisuuskysymysten ratkaisemiseksi”. (Brzezinski, 25.10.2004, kolumni.)

Euroopan unioni näyttäytyy kirjoituksessa potentiaalisena, jopa keskeisimpänä, Yhdysvaltojen sotilaallis-poliittisena liittolaisena Irakin sodassa tulevaisuudessa, taloudellisesti vakaana ja vaikutusvaltaisena yhteistyökumppanina sekä diplomaattisesti hyödyllisenä liittolaisena. Euroopan unionin painoarvon korostamisella todennäköisesti pyrittiin vaikuttamaan John Kerryn menestykseen presidentinvaaleissa.

George W. Bushin uudelleen valinnan jälkeen Euroopan unionin panokseen Irakin tilanteen selvittämisessä ei uskottu. ”Lisää joukkoja Irakiin”, *The New York Times* kirjoitti näyttävästi pääkirjoituksessaan viikko vaalien jälkeen, mutta eurooppalaisia, edes Britanniaa, ei mainittu sanallakaan. Irakiin peräänkuulutettiin vain lisää omia yhdysvaltalaisotilaita. Vaalien jälkeen ainoastaan *The Washington Post* kirjoitti pääkirjoituksessaan, mahdollisesti Euroopan unioniin viitaten, että Yhdysvaltojen tulisi lähestyä ”eurooppalaisia hallituksia” Irakin tilanteen ratkaisemiseksi (The Washington Post 6.11.2004, ”Turn Back to Iraq”).

Hienoisien vaalien aikaisen Eurooppa-myönteisen suhdanteen jälkeen keskustelu Euroopan unionista keskeisenä Yhdysvaltojen liittolaisena ja potentiaalisena eurooppalaisena poliittisena toimijana typistyi jälleen käsitykseen Euroopan unionista eurooppalaisena *talousalueena*, ei poliittisena toimijana. Crocin mukaan tällainen tendenssi saattaa olla pysyvä kunnes Euroopan unionissa tehdään merkityksellinen institutionaalinen reformi ulkoisen puolustuksen suhteen (Crocini 2003, 491). Monet tutkijat ovat painottaneet Euroopan unionin integraation tukemista, jotta Yhdysvallat saisi liittolaisekseen ’vahvan’ Euroopan (Asmus, Blinken & Gordon 2005; Hamilton 2003, 555), mutta tutkimusaineistossa ei kertaakaan keskusteltu Yhdysvaltojen tarpeesta tukea Euroopan unionia sen vahvistumiseksi. Päinvastoin yhdysvaltalaislehdistöistä välittyi usein perusteellinen pettymys Eurooppaan, kun se ei ollut tukenut Yhdysvaltoja enemmän Irakin sodassa.

Loppuyhteenvetona voidaan todeta, että Euroopan unioniin viitattiin tutkimusajankohtana yhdysvaltalaislehdistön pääkirjoitussivuilla melko harvoin. Euroopan unionin sisäisestä kehityksestä vallitsi jonkinasteinen hämmennys, sillä ei tiedetty millaiseksi yhteistyökumppaniksi Yhdysvalloille Euroopan unionia kehitetään

Euroopan sisällä. Euroopan unionin virkaatekeviä henkilöitä ei mainittu ulkopoliittisina edustajina, vaan kuten alaluvun 4.1. tarkastelu osoitti, yksittäisten Euroopan valtioiden päämiehet korostuvat yhdysvaltalaislehdissä.

Käsityksissä Euroopan unionista eurooppalaisena poliittisena toimijana voi havaita selkeitä sanomalehtikohtaisia eroja. *USA Todayssa* Euroopan unionia ei mainittu pääkirjoituksissa lainkaan tutkimusajankohtana. *The New York Timesin* pääkirjoitussivuilla Euroopan unioni mainittiin vain kerran yhdessä pääkirjoituskolumnissa ja ennen presidentinvaaleja, mutta Euroopan unionin arvioitiin olevan keskeisin eurooppalainen poliittinen toimija tulevaisuudessa. *The Wall Street Journal* kirjoitti Euroopan unionista määrällisesti eniten, mutta myös arvosteli Euroopan unionia kärkevimmin erityisesti talouspolitiikan alueella. *The Washington Post* suhtautui Euroopan unioniin puolestaan varovaisen myönteisesti, mutta Euroopan unioni sai kuitenkin varsin vähän näkyvyyttä lehdessä. Sitä todennäköisesti ei pidetty keskeisenä tai ainakaan ulkopoliittisesti vaikutusvaltaisena eurooppalaisena poliittisena toimijana Yhdysvaltojen näkökulmasta, sillä siihen viitattiin suoraan vain muutaman kerran.

Euroopan unioni käsitettiin yhdysvaltalaislehdissä lähinnä eurooppalaisena *talousalueena*, ja siitä kirjoitettiin Yhdysvaltojen näkökulmasta usein negatiivisesti. Euroopan unioni käsitettiin *poliittisena toimijana* talouspolitiikassa, mutta pääsääntöisesti kankeana ja säännöstelevänä byrokratiakoneistona. Euroopan unionin panos globaaliin ympäristöpolitiikkaan sai huomiota, mutta konkreettiseen saavutukseen, Kioton sopimukseen, suhtauduttiin yhdysvaltalaislehdissä yksimielisen kielteisesti. Sotilaallis-poliittiseksi yhteistyökumppaniksi Euroopan unioni hyväksyttiin vain yhdessä *The New York Timesin* pääkirjoituskolumnissa, mutta usko Euroopan panokseen hiipui lehden pääkirjoitussivuilla Bushin uudelleen valinnan jälkeen. Yhdysvaltalaislehdistä välittyikin vahvasti vaikutelma siitä, että yhdysvaltalaiset eivät ole juuri kiinnostuneet siitä, miten Eurooppa on järjestäytynyt poliittisesti, vaan saako Yhdysvallat Euroopasta tarvittaessa liittolaisia koalitioihinsa – ehkä vahva Euroopan unioni vain hankaloittaisi näitä poliittisia tarpeita.

4.2.1. Nato Euroopassa

Nato (North Atlantic Treaty Organization) on ollut ensisijainen institutionaalinen rakenne Euroopan ja Yhdysvaltojen välisissä suhteissa toisen maailmansodan jälkeen. Historiallinen tarkastelu osoitti, että Nato on ollut keskeisin transatlanttista vuoropuhelua tukeva organisaatio ja toiminut läntisen Euroopan turvallisuuspoliittisena takeena. Naton perustaminen vuonna 1949 antoi Yhdysvalloille mahdollisuuden säilyttää dominoiva asema Euroopassa (vrt. Peterson 2004, 615).

Historiallisen tarkastelun perusteella Nato on esimerkki siitä, että näkemys yhteisistä arvoista ja uhkakuvista on ollut ratkaisevaa transatlanttisen yhteistyön onnistumisessa. Naton on trumanilaisittain ajateltu perustuneen demokraattisten valtioiden sotilaalliseen yhteenliittymään, joka on edistänyt turvallisuutta, vakautta ja demokratiaa (Asmus & Pollack 2002, 16; Gordon & Shapiro 2004, 20; vrt. Risse & Kappen; tässä Sjursen 2004, 689). Näkemystä Naton liberaalis-demokraattisista tavoitteista sotilaallisten tavoitteiden rinnalla on myös kyseenalaistettu (Sjursen 2004, 702), mutta Naton keskeistä asemaa Yhdysvaltojen ja läntisen Euroopan välisissä suhteissa on pidetty itsestäänselvyytenä.

Tutkimusaineisto antaa kiinnostavia näkökulmia pohdintoihin Naton keskeisyydestä Yhdysvaltain ja Euroopan välisissä suhteissa. Nato on yksinkertaisesti kadonnut osasta yhdysvaltalaislehdistöä, jos on uskominen tarkasteluajankohdan pääkirjoituksiin ja kolumneihin.

The New York Times ei mainitse Natoa kertaakaan, vaan esittelee Euroopan unionin keskeisenä turvallisuuspoliittisena kumppanina Yhdysvalloille. *USA Today* ei myöskään mainitse Natoa kertaakaan. *The Washington Postissa* Nato mainitaan yhdessä pääkirjoitussivun kolumnissa. Siinä Naton joukkojen sijoittuminen Afganistaniin on ”todiste Yhdysvaltojen liittolaisten vähäisyydestä”⁷⁶. Lisäksi kolumnisti ehdottaa hieman epävarmasti Israelin joukkoja Palestiinassa korvattavaksi pääasiassa eurooppalaisilla ”tai mahdollisesti Nato-joukoilla”⁷⁷ (Scowcroft, *The Washington Post* 12.11.2004, kolumni.).

⁷⁶ “As evidenced by the NATO deployment in Afghanistan, our allies are also stretched thin.”

⁷⁷ “or perhaps NATO troops”

The Wall Street Journal puolestaan julkaisee viikko Yhdysvaltain presidentinvaalien jälkeen Naton entisen pääsihteerin, George Robertsonin kolumnin⁷⁸, jossa Robertson korostaa Naton asemaa transatlanttisten erimielisyyksien liennyttäjänä (Robertson, *The Wall Street Journal*, 10.11.2004, kolumni), kolumni ei herättänyt lainkaan keskustelua sanomalehdessä.

Minne Nato on kadonnut yhdysvaltalaisesta julkisesta keskustelusta? Petersonin mukaan Yhdysvallat omaksui jo 1990-luvulla uuden institutionaalisen vuoropuhelun Euroopan unionin kanssa Naton sijaan (Peterson 2003, 86). Vastoin Petersonin näkemystä useat tahot ovat korostaneet Naton keskeistä asemaa ja erityisesti sen tarvetta tulevaisuudessa keskusteluareenana mannerten välisessä vuoropuhelussa ja käytännön sotilaallis-poliittisessa yhteistyössä (Asmus & Pollack 2002, 11; Council on Foreign Relations 2004, 24; Gordon & Shapiro 2004, 218; Euroopan unionin turvallisuusstrategia, [www-sivu](#); Hunter 2004, 14).

Historialliset tapahtumat muuttivat Yhdysvaltojen suhtautumisen Natoon. Vielä tammikuussa 2000 Bushin tuleva turvallisuuspoliittinen neuvonantaja Rice painotti *Foreign Affairsissa* julkaistussa artikkelissaan Yhdysvaltojen intressiä pitää yllä vahvoja siteitä niihin liittolaisiin, jotka jakavat amerikkalaisten kanssa samat arvot (Rice 2000, 47) ja määritteli Yhdysvaltojen tärkeimmäksi liittolaiseksi puolustusliitto Naton (Rice 2000, 54). Syyskuun 11:n jälkeen Naton asema on kärsinyt (Peterson & Pollack 2003, 9; Campbell 2004, 158; Cox 2003, 527; Gordon & Shapiro 2004, 49). Naton peruseriaatteiden kanssa ristiriitainen ”Rumsfeldin doktriini” ”mission determines the coalition” lokakuussa 2001 sekä Rumsfeldin eurooppalaisiin Nato-maihin viittaavaa jako ”uuteen” ja ”vanhaan Eurooppaan” tammikuussa 2003 syvensivät Euroopassa perusteellista hämmennystä Naton asemasta transatlanttisena sillanrakentajana (Peterson & Pollack 2003, 9).

Kuten aikaisempi alaluvun 4.1. tarkastelu osoitti, Yhdysvaltojen suhteet erityisesti Ranskaan ovat tulehtuneet vuoden 2001 jälkeen. Erimielisyydet ovat näkyneet myös Natossa. Helmikuussa 2002 Naton huippukokouksessa Ranskan, Saksan ja Belgian edustajat vastustivat Naton osallistumista Irakin sotaan. Yhdysvallat pettyi

⁷⁸ Kolumni on rajattu ulos varsinaisesta aineistoanalyysistä, koska tutkimuksen tavoitteena on tutkia yhdysvaltalaisien käsityksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista lehdistöaineiston avulla, ei analysoida yhdysvaltalaisien sanomalehtien pääkirjoitussivuja sinänsä tai eurooppalaisten käsityksiä itsestään Yhdysvaltojen liittolaisena.

perusteellisesti Ranskan ja Saksan sinnikkääseen vastustukseen ja Naton passiiviseen kumppanuuteen 'terrorismin vastaisessa sodassa' (Gordon & Shapiro 2004, 138). Helmikuun 2002 jälkeen Yhdysvaltojen hallinto ei ole nostanut Natoa keskeiseksi eurooppalaiseksi poliittiseksi toimijaksi, jos Nato sitä on ollut syyskuun 11:n jälkeenkään. Kritiikki eurooppalaisia Nato-maita kohtaan on Yhdysvalloissa todennäköisesti kohdistunut Ranskaan, kuten seuraava lainaus osoittaa:

“Euroopassa on hyvinkin saattanut olla johtajia, jotka nauttivat hieman yhteistyön jarruttamisesta Hr. Bushin kanssa – esimerkiksi viivästyttämällä Naton poliisien koulutustehtävää, kuten Ranska on tehnyt – toivoen, että siitä olisi apua hänen vastustajalleen.”⁷⁹ (The Wall Street Journal 2.11.2004, “Vox European”).

Presidentinvaalien tuoksinassa Ranskan epäiltiin yrittäneen Naton avulla vaikuttaa Yhdysvaltojen sisäpolitiikkaan ja presidentinvaalien lopputulokseen. *The Wall Street Journalin* pääkirjoitus kuvastaa hyvin yhdysvaltalaisen poliittisen ilmapiirin kuumentumista syyskuun 11:n jälkeen. Pitkäjänteinen kansainvälinen yhteistoiminta on saanut väistyä. Yhdysvaltojen malttamattomuus rakentaa kestäviä kansainvälisiä koalitioita ja valtion suvereniteetin korostaminen ovat vaikuttaneet Yhdysvaltojen suhtautumiseen Natoon. Sotilaallis-poliittiset koalitiot on haluttu saada nopeasti kokoon ja toimimaan Yhdysvaltojen näkökulmasta tehokkaasti. Perinteiset liittolaisuussuhteet eivät ole näitä tavoitteita palvelleet, ja eurooppalaisten hallitusten vastahankaisuus on herättänyt syvällistä suuttumusta Yhdysvalloissa.

Joffen ja Crocin mukaan Nato lakkaa olemasta perinteinen liittoutuma ja alkaa toimimaan enemmän yksittäisten valtioiden kokoelmana, joka ei edellytä sitoutumista kollektiiviseen toimintaan (Crocini 2003, 490; vrt. Campbell 2004, 151; Jones 2004, 604). Joffe kirjoittaa Natosta ennen ja jälkeen ”Rumsfeldin Doktriinin”. Nato I perustui Neuvostoliiton vastaiseen liittoutumaan, joka oli olemukseltaan unilateraalinen amerikkalainen takuu Euroopan turvallisuudelle. Nato II puolestaan muodostuu valtioiden kokoelmasta, sisältäen Venäjän. Tästä valtioiden joukosta Yhdysvallat poimii tilanteen mukaan sopivia kumppaneita liittolaisikseen – ei ennalta määrättyjä liittolaisuudesta hyötyjiä – Yhdysvaltojen mahdin palvelijattariksi. Näin Eurooppa korostuu Naton tai Euroopan unionin sijaan yksittäisinä valtioina. (Joffe 2002.)

⁷⁹ “[T]here may well have been leaders in Europe who took some delight in stonewalling Mr. Bush – on the NATO police-training mission that the French have been delaying, for example – in the hopes that it would help his opponent.”

Luvussa 4 on perehdytty yhdysvaltalaisen käsityksiin eurooppalaisista poliittisista toimijoista yksittäisistä valtioista Euroopan unioniin ja Natoon. Aikaisempien alalukujen tarkastelu osoitti, että yhdysvaltalaisen käsitys Euroopasta poliittisena kokonaisuutena nojaa yksittäisiin valtioihin. Euroopan unioni tai Nato eivät juuri esiintyneet yhdysvaltalaislehdissä uskottavina eurooppalaisina poliittisina toimijoina tutkimusajankohtana. Tämän alaluvun tarkastelussa voitiin havaita, että yksittäisten valtioiden korostaminen tapahtuu myös Naton kustannuksella. Nato yhtenäisenä poliittisena toimijana Euroopassa sai hyvin vähän huomiota tutkimusaineistossa, eivätkä eurooppalaiset Nato-maat esiintyneet varteenotettavina poliittisina toimijoina *Naton* yhteydessä. Joidenkin tutkijoiden mukaan transatlanttisen liittolaisuuden keskeisin institutionaalinen elin on hajonnut yksittäisten valtioiden löyhäksi liittoutumaksi.

Yhdysvaltojen ja Ranskan väliset erimielisyydet, jotka ovat roihahaneet myös Naton sisällä, ovat saattaneet kiihdyttää yhdysvaltalaisen käsitystä eurooppalaisista Nato-maista ”uutena” ja ”vanhana Eurooppana”. Luvun 4 tarkastelu on osoittanut, että erimielisyydet ovat leimallisesti enemmän yksittäisten valtioiden välisiä kuin Yhdysvaltojen ja kokonaisten instituutioiden, kuten Nato-Euroopan tai Euroopan unionin välisiä.

Näin tarkastelussa on huomaamatta palattu takaisin alkupisteeseen, jossa todetaan yksittäisten eurooppalaisten valtioiden korostuvan keskeisinä eurooppalaisina poliittisina toimijoina yhdysvaltalaislehdissä. Valtion suvereniteetin korostuminen erityisesti syyskuun 11:n jälkeen asettaa kiinnostavia haasteita seuraavalle luvulle, jossa tarkastellaan Euroopan ja Yhdysvaltojen poliittis-sotilaallista yhteistyötä.

5. Transatlanttinen poliittis-sotilaallinen yhteistyö

Yhdysvaltojen ja läntisen Euroopan poliittis-sotilaallinen liittolaisuus on muodostanut transatlanttisten suhteiden perustan toisen maailmansodan jälkeen. Naton synnyttämä transatlanttinen roolijako on sitonut läntistä Eurooppaa ja Yhdysvaltoja toisiinsa ja ollut hyödyllinen molemmille osapuolille, kuten historiallinen tarkastelu osoitti. Tässä luvussa keskustellaan transatlanttisesta poliittis-sotilaallisesta *yhteistyöstä*, ei transatlanttisesta *liittolaisuudesta*. Käsitteen muodostuksella halutaan tehdä ero kylmän sodan aikaiseen Yhdysvaltojen ja läntisen Euroopan väliseen liittolaisuuteen ja 1990-luvun jälkeiseen Yhdysvaltojen ja integroituneen Euroopan väliseen poliittis-sotilaalliseen yhteistyöhön. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Yhdysvaltojen ja Euroopan yhteinen uhkakuva on poistunut, eikä – erityisesti syyskuun 11:n jälkeen – ole ollut mielekästä määritellä Euroopan ja Yhdysvaltojen välistä poliittis-sotilaallista yhteistyötä kollektiiviseksi, molemmat mantereet yhdistäväksi liittolaisuudeksi.

Tämä käsitteellinen erottelu ei edusta tämän tutkimuksen lähestymistapaa transatlanttisiin suhteisiin. Transatlanttisen, institutionaalisen liittolaisuuden onnistumista tulevaisuudessa ei haluta kieltää. Itse asiassa tässä luvussa keskustellaan mantereiden välisen poliittis-sotilaallisen yhteistyön eroavaisuuksista ja edellytyksistä, eikä korosteta yksittäisiä Euroopan valtioita Yhdysvaltojen yhteistyökumppaneina, kuten Yhdysvallat on erityisesti vuoden 2001 jälkeen tehnyt. Yhdysvaltojen tendenssi korostaa yksittäisiä valtioita poliittis-sotilaallisina kumppaneinaan muodostaa hedelmällisen perustan tämän luvun aineistoanalyysille, jossa tarkastellaan yhdysvaltalaislehdissä esitettyjä näkemyksiä Yhdysvaltojen unilateralismista, eurooppalaisesta diplomatiasta ja Euroopan muutostarpeesta Yhdysvaltojen näkökulmasta.

5.1. Multilateralismia ja unilateralismia

Yhdysvaltoja on moitittu jo ennen syyskuun 11:nnettä unilateralismista, kansainvälisen yhteisön syrjäyttämisestä kansallisen edun takia. Pollack on purkanut käsitystä siitä, että Yhdysvallat olisi toiminut unilateraalisesti erityisesti George W. Bushin valinnan ja vuoden 2001 jälkeen. Hänen mukaansa Bushin valinta ei tuonut ratkaisevaa muutosta Yhdysvaltojen kansallisen edun ensisijaisuuteen maan ulkopolitiikassa (Pollack 2003,

115) Mielipidetutkimusten mukaan eurooppalaisten mielestä Yhdysvallat toimi unilateralistisesti ulkopolitiikassaan jo ennen syyskuun 11:n iskuja (Pew Research Center 15.8.2001). Eurooppalaiset ovat itse halunneet profiloitua multilateraalisen institutionaalisen toiminnan kautta, jossa valtion suvereniteettia sitoo ylikansallinen päätöksenteko. Euroopan unioni nojaa sen jäsenvaltioiden väliseen multilateraaliseen yhteistyöhön.

Transatlanttista poliittis-sotilaallista yhteistyötä ei voida luonnehtia aivan näin yksinkertaisella dualismilla unilateraalista Yhdysvalloista ja multilateraalista Euroopasta. Integroituneen Euroopan sitoutuminen multilateralismiin on verrattain uusi ilmiö eurooppalaisessa historiassa (Pollack 2003, 116). Euroopan unioni on myös toiminut protektionistisesti erityisesti talouspolitiikan alueella (Pollack 2003, 124). Lisäksi Yhdysvallat oli toisen maailmansodan jälkeen multilateraalisten instituutioiden aktiivinen rakentaja⁸⁰. Toisaalta Yhdysvaltojen multilateralismiin on kritisoitu olevan dominoivan Yhdysvaltojen hegemoninen projekti (Pollack 2003, 118) ja vahvistaneen Yhdysvaltojen liberaalis-demokraattista hallintoa (Ikenberry 2002, 225).

Historiallinen tarkastelu osoitti, että Yhdysvaltojen tuki multilateraalille instituutioille alkoi vähentyä jo 1960–70-lukujen vaihteessa⁸¹. Myöhemmin George Bush vanhemman ja Bill Clintonin hallitukset pyrkivät kohentamaan Yhdysvaltojen suhteita multilateraalisiin instituutioihin, mutta Yhdysvaltojen kongressi toimi unilateralistisesti ja esti useiden kansainvälisten sopimusten ratifioinnin (Nye 2002, 156; Pollack 2003, 122). Yhdysvaltojen unilateralismiin huippuna on pidetty Rumsfeldin ilmaisua ”the mission determines the coalition” lokakuussa 2001 (Joffe 2003, 157).

⁸⁰ Yhdysvalloille oli keskeistä ajatus kollektiivisesta turvallisuudesta, joka kiteytyi Natoon, visio taloudellisesta vahvasta Länsi-Euroopasta, jonka tueksi perustettiin Marshallin suunnitelma ja näkemys universaaleista arvoista, mikä myötävaikuttanut Yhdistyneiden Kansakuntien syntyyn. Yhdysvallat on ollut aktiivisesti rakentamassa monia muita multilateraalisia instituutioita, jotka ovat osoittautuneet keskeisiksi transatlanttisen yhteistyön mutta myös erimielisyyksien kanaviksi, kuten NATO, yleinen tulli- ja kauppasopimus GATT, Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF), Maailmanpankki ja Maailman kauppajärjestö (WTO) (Cohen-Tanugi 2003, 101; Fukuyama 2005, 140–141; Ikenberry 2005, 126–127; Pollack 2003, 119).

⁸¹ Yhdysvaltojen tuki multilateralismille alkoi vähentyä 1960-luvun lopulla, kun Yhdysvaltojen taloudelliset edut olivat uhattuina. Yksityiset sijoittajat (Ranskan hallitus mukaan lukien) halusivat vaihtaa dollarinsa kultaan. Presidentti Nixon ilmoitti dollarin vaihtamisen kultaan olevan mahdotonta ja hylkäsi näin Bretton Woodsin valuuttajärjestelmän. Episodin jälkeen Yhdysvallat riitaantui myös Yhdistyneiden Kansakuntien ja muiden multilateraalisten instituutioiden kanssa. (Pollack 2003, 120–121.)

Erityisesti syyskuun 11:n jälkeen Yhdysvaltojen on moitittu luottaneen poliittis-sotilaalliseen multilateralismiin vain silloin, kun se on tapahtunut Yhdysvaltojen etujen mukaisesti (vrt. Nye 2002, 156), kuten hyökkäys Afganistaniin lokakuussa 2001 ja Euroopan jako ”uuteen” ja ”vanhaan Eurooppaan” ennen Irakin sotaa ovat osoittaneet. Erityistä närää Euroopassa on synnyttänyt Yhdysvaltojen vetäytyminen kansainvälisistä sopimuksista, kuten Kansainvälisestä rikostuomioistuimesta (ICC) ja Kioton sopimuksesta sekä vuonna 1972 laaditun ohjuspuolustusjärjestelmän kumoaminen (Baldwin et al. 2003, 38; Cohen-Tanugi 2003, 24; Fukuyama 2005, 139; Peterson & Pollack 2003, 6; van Oudenaren 2004, 71). Tosin tässä yhteydessä on jälleen tärkeää huomata Yhdysvaltojen poliittis-hallinnolliset jännitteet. Unilateralismi on ollut erityisen voimakasta Yhdysvaltojen kongressissa verrattuna maan hallitukseen (Nye 2001, 7–8).

Tutkimusaineiston yhdysvaltalaislehdissä voidaan havaita kaksi erilaista näkökulmaa transatlanttiseen poliittis-sotilaalliseen yhteistyöhön Euroopan kanssa. Ensimmäinen, erittäin voimakkaasti tutkimusaineistosta välittyvä näkökulma, on vaatimus multilateraalisen yhteistoiminnan lisäämisestä Euroopan kanssa. Toinen näkökulma on se, että Yhdysvaltojen tulee toimia unilateralistisesti transatlanttisessa poliittis-sotilaallisessa yhteistyössä.

Ensimmäinen näkökulma oli kaikkein voimakkaimmin havaittavissa tutkimusaineistossa. Yhdysvaltalaislehdistä välittyi järjestelmällisesti pettymys Yhdysvaltain nykyisen hallinnon unilateralismiin. Vaikka Euroopan kykyyn yhtenäisenä liittolaisena saatettiin olla pettyneitä, Yhdysvaltojen hallinnon uskottiin olevan osasyllisiä perinteisten liittolaisten vieraannuttamiseen unilateraalilla toiminnallaan. Jokaisesta tutkimusaineiston neljästä sanomalehdestä välittyi – ennen presidentinvaaleja ja vaalien jälkeen – vaatimus siitä, että Yhdysvaltojen tulisi lisätä multilateraalista yhteistoimintaa eurooppalaisten kanssa. Vaatimuksia multilateralismin lisäämiseksi ei siis voida tulkita hyödynnettäneen sisäpoliittiseen vaalitaisteluun.

Erityisen systemaattista huomiota Yhdysvaltojen tarve toimia multilateraalidemmin eurooppalaisten kanssa sai *The Washington Postin* pääkirjoituksissa vaalipäivänä ja Bushin uudelleen valinnan jälkeen. Bushia kehoitettiin ”neuvottelemaan perinteisten

liittolaistensa kanssa useammin ja huolellisemmin”⁸² (The Washington Post 2.11.2004, ”The Day After”) ja ”osoittamaan, että hän on halukas kuuntelemaan joitakin panettelijoitaan toteuttaessaan politiikkaansa toisella kaudellaan”⁸³ (The Washington Post 3.11.2004, ”Election 2004”). Toisaalta vaatimuksissa toimia multilateralistisemmin voi myös tulkita näkyvän ajatus ”rinnakkaisesta unilateralismista”⁸⁴, jonka mukaan Yhdysvallat toimii kansainvälisten sopimusten edellyttämällä tavalla multilateraalisesti niin kauan kuin se hyödyttää Yhdysvaltoja (Nye 2002, 156):

”Uusi kausi tarjoaa [Bushille] mahdollisuuden osoittaa liittolaisille, että hän on halukas huomioimaan heidän näkemyksensä ilmastonmuutoksesta ja ydinaseiden leviämisen ehkäisystä. Tässä, myöskään, kunnioitus ei tarkoita alistumista; kunnioituksen sävy maailman mielipidettä kohtaan voisi auttaa Hr. Bushia edistämään kunnianhimoisia tavoitteitaan Lähi-idässä ja muualla.”⁸⁵ (The Washington Post 2.11.2004, ”Mr. Bush’s Victory”)

On tärkeää huomioida Yhdysvaltojen ja Euroopan keskeiset poliittiset erot, kun tarkastellaan transatlanttista poliittis-sotilaallista yhteistyötä. Vuoden 1989 jälkeen Euroopassa on keskitytty sisäiseen integraatioon, ja Yhdysvallat puolestaan on vahvistanut entisestään sotilaallista kapasiteettiaan. Yhdysvallat ja Euroopan näkökulmasta keskeinen ulkopoliittinen vaikuttaja, Euroopan unioni, ovat varsin erilaisia poliittisia kokonaisuuksia. Yhdysvallat on suvereeni kansallisvaltio ja Euroopan unioni on kansallisvaltioiden yhteenliittymä, joka rajoittaa sen jäsenvaltioiden suvereniteettia (esim. Keohane 2002, 744).

Yhdysvalloissa presidentin johtama hallitus ja kansallinen kongressi ovat keskeisiä ulkopoliittisia vallankäyttäjiä unipolaarisessa kansainvälisessä järjestelmässä. Euroopassa puolestaan keskeisen ulkopoliittisen viiteryhmän muodostavat Euroopan unionin maat. Kansallinen päätöksenteko ja mielipideilmasto ovat Euroopassa keskeisessä asemassa, mutta poliittinen toiminta on vahvasti sidoksissa ylikansalliseen, eurooppalaiseen päätöksentekoon. Kun ottaa huomioon Yhdysvaltojen unipolaarisen aseman ja sitä pönkittävän ylivoimaisen sotilaallisen voiman, ei ole yllättävää, että

⁸² “to consult more often and more carefully with traditional American partners”

⁸³ “to show that he is willing to listen to some of these detractors even as he pursues his policies in a second term”

⁸⁴ Termi “parallel unilateralism” on alunperin aikakauslehti *The Economistin* lanseeraama (The Economist 31.3.2001, ”Working Out the World”).

⁸⁵ ”A new term offers an opportunity for him to show allies that he is willing to take their views into account on issues such as climate change and controlling the spread of nuclear weapons. Here, too, deference does not equal subservience; a tone of respect for world opinion could help Mr. Bush further his ambitious goals in the Middle East and beyond.”

transatlanttinen poliittis-sotilaallinen multilateraalinen yhteistyö on kylmän sodan jälkeen hakenut muotoaan.

Toinen yhdysvaltalaislehdissä havaittava näkökulma onkin vaatimus Yhdysvaltojen unilateralismista transatlanttisissa suhteissa. Yhdysvaltojen unipolaarinen asema yhdistettynä globaaliin anti-amerikkalaisuuteen ja Yhdysvaltoihin kohdistuneeseen terrori-iskuun syyskuussa 2001 on aiheuttanut sen, että yhdysvaltalaislehdissä keskustelu kansallisesta intressistä ja sen edistämisestä, vaikka sotilaallisin keinoin, ei ole samalla tavalla poliittisesti epäkorrektia – tai poliittisesti mahdotonta – kuin Euroopan unionin maissa. Kun *The Wall Street Journalin* kolumnisti peräänkuulutti Yhdysvaltojen ja Euroopan tarvetta tiiviiseen multilateraaliseen poliittis-sotilaalliseen yhteistyöhön Iranin uraanin rikastamisen lopettamiseksi (Kempe, *The Wall Street Journal* 24.11.2004, kolumni), hänelle vastattiin unilateralismia voimakkaasti puolustaen:

“Kansallinen etu edellyttää, että me, Yhdysvallat, lopetamme Iranin yrityksen tulla ydinasevaltioksi. Mitä muut kansakunnat ajattelevat niistä toimista, joihin me tartumme tähän tavoitteeseen päästäksemme, ei pitäisi huolestaa hallitustamme.”⁸⁶ (Glenn, *The Wall Street Journal* 30.11.2004, mielipidekirjoitus.)

Mielipidekirjoituksesta näkyy selvä huoli multilateralistisesta transatlanttisesta yhteistyöstä; siitä, että kansainvälinen yhteisö pystyisi rajoittamaan kansallisen hallituksen toimintaa. Jos Eurooppa ei jaa Yhdysvaltojen kanssa samoja intressejä, Yhdysvallat toimii joka tapauksessa – unilateralistisesti ja huolehtimatta siitä mitä eurooppalaiset ajattelevat.

Toisaalta eurooppalaisten näkemyksistä oltiin yhdysvaltalaislehdissä syvästi kiinnostuneita, sillä jos oli mahdollista, niitä hyödynnettiin Yhdysvaltojen toimien puolustamiseksi. Mentiinpä Bushin uudelleen valinnan jälkeen jopa niin pitkälle, että Euroopan valtioiden johtajien onnitteluvierit Bushille tulkittiin olevan eurooppalainen siunaus hänen toimilleen ”pahuuden akselilla”.

“Näin ollen voidaan argumentoida, että Hr. Bushin valtaisa voitto on antanut hänelle uuden valtuuden myös kansainväliseltä yhteisöltä. Se tarkoittaa sitä, että hänellä on [...] suostumus kansainväliseltä

⁸⁶ ”The national interest demands that we, The USA, end Iran’s attempt to become nuclear power. What other nations think of the actions we take to that end should not concern our government.”

yhteisöltä edetä sillä linjalla, jota hän on noudattanut tähänkin asti.”⁸⁷ (Melloan, The Wall Street Journal 9.11.2004, kolumni.)

Kolumnista välittyy unilateralistinen näkemys Yhdysvaltojen hegemonian ”hyvistä” tavoitteista (Nye 2002, 154). Toisaalta havaittavissa on myös vankka tietoisuus Yhdysvaltoihin kohdistuneesta arvostelusta, kun kansainvälinen tuki Bushin hallitukselle pyritään oikeuttamaan tällaisilla perusteilla.

Tutkimusaineistosta löytyi lisäksi yksi kolumni, jonka kirjoittajan mielestä George W. Bushin hallinnon syyttäminen unilateralistiseksi ei ole lainkaan perusteltua:

”Irvikuva presidentti Bushista unilateralistina on virheellinen. Hän kävi Yhdistyneissä Kansakunnissa ennen Irakin valloittamista ja kutsui koolle kansainvälisen koalition käydäkseen sota. Mutta eurooppalaisten pitäisi tunnustaa, että Hr. Bush keräsi pisteitä vaalikampanjassa, kun hän pilkkasi senaattori Kerryn ehdotusta, että Yhdysvallat tarvitsisi lupalappusen YK:lta, Ranskalta ja Saksalta puolustaakseen itseään.”⁸⁸ (Glassman, The Wall Street Journal 5.11.2004, kolumni.)

Lainaukseen kiteytyy melko hyvin yhdysvaltalaislehdissä säännöllisesti esiin nouseva lähestymistapa transatlanttiseen poliittis-sotilaalliseen yhteistyöhön. Multilateralismi ja valtion suvereniteetin puolustaminen – joskin tässä yhteydessä varsin kyseenalaisin perustein, kun tarkastelussa on Irakin sota – pidetään tarkoituksellisesti käsitteellisesti erillään. Glassmanin kolumnissa annetaan ymmärtää, että Yhdysvallat on oikeastaan toiminut multilateraalisesti, tai ainakaan sitä ei voida syyttää kansainvälisen yhteisön syrjäyttämisestä, koska se on *neuvotellut* toimistaan ennen niiden toteuttamista. Rumsfeldin nimeämän ”vanhan Euroopan” tulkinta saattaisi kuulua: *ilmoittanut* toimistaan ennen niiden toteuttamista. Ylläoleva lainaus voidaan, Glassmanin unilateralismin kieltämisestä huolimatta, tulkita päinvastoin unilateralismin puolustukseksi.

Multilateralismi käsitteenä on laajempi kuin tietyn multilateraalisen instituution tukeminen (Pollack 2003, 116, Ruggie 1992, 567), joten Bushin neuvottelut Yhdistyneiden kansakuntien kanssa eivät täytä multilateralismin määritelmää. Se että Yhdysvallat on sotilaallisesti puolustanut suvereniteettiaan – noudattamalla Bushin

⁸⁷ ”It can thus be argued that Mr. Bush’s resound victory has given him a new mandate also from the international community. What this means is that he has [...] the consent of the international community to proceed along the lines he has followed so far.”

⁸⁸ ”The caricature of President Bush the unilateralist is inaccurate. He went to the United Nations before invading Iraq, and he assembled an international coalition to fight the war. But Europeans should recognize that Mr. Bush scored points in the campaign when he derided Se. Kerry’s suggestion that the U.S. needed a permission slip from the U.N., France and Germany before defending itself.”

kesäkuussa 2002 esittelemää doktriinia ”ennalta ehkäisevästä sodasta”⁸⁹ ja hyökännyt Irakiin ad hoc -koalition kanssa ilman kansainvälisen yhteisön mandaattia – voi toimia kansallisena puolustuksena sotatoimille, mutta juuri tukee ”irvikuvaa Bushista unilateralistina”. Multilateralismi edellyttää valtioita luopumasta ad hoc -koalitiosta (Caporaso 1993; tässä Pollack 2003, 116) ja sitä luonnehtivat laaja kansainvälinen yhteistyö, luottamus tavanomaiseen kansainväliseen lakiin, yleiset menettelytavat suhteessa toisiin valtioihin tapauskohtaisten menettelytapojen sijaan sekä vastavuoroisuus lyhytaikaisen eduntavoittelun sijaan (Caporaso 1993; tässä Pollack 2003, 116; Ruggie 1992, 572; van Oudenaren 2003, 34). Tällä perusteella kukaan tuskin ehdottaa Bushin ensimmäisen kauden edustaneen yhdysvaltalaisista multilateralismia. Tavoitteena ei kuitenkaan ole analysoida Yhdysvaltojen suhtautumista unilateralmiin tai multilateralismiin, vaan eritellä lehdistössä esiintyviä näkemyksiä niistä transatlanttisessa poliittis-sotilaallisessa yhteistyössä. Glassmanin kolumnista välittyi selvästi unilateralistinen näkemys siitä, että vahvimmalla valtiolla on varaa puolustaa suvereniteettiaan (vrt. Nye 2002, 155), eikä transatlanttinen poliittis-sotilaallinen yhteistyö saisi heikentää tätä tavoitetta.

Lyhyenä yhteenvetona voidaan todeta, että vaatimukset kansallisen edun ensisijaisuudesta ja unilateralmista olivat selkeästi esillä yhdysvaltalaislehdistössä. Tutkimusaineistosta nousi kuitenkin selkeämmin esiin vaatimukset multilateraalista poliittis-sotilaallisesta yhteistyöstä Euroopan kanssa. Samalla lehdistöstä välittyi ajatus rinnakkaisesta unilateralmista, joka on paralleeli yhdysvaltalaishallinnon ennen Irakin sotaa esittelemän ”coalition of willing” -käsitteen kanssa. Multilateralismia kaivattiin, mutta eurooppalaisten oli tällöin myötältävä Yhdysvaltojen määrittämiä sopivia toimintatapoja ja tavoitteita.

Yhdysvaltojen ja Euroopan poliittiset todellisuudet poikkeavat toisistaan, edellisen kannattaessa vahvaa valtion suvereniteettia ja jälkimmäisen sitoutuessa Euroopan unionin kautta yhä enemmän ylikansalliseen päätöksentekoon. Näin Yhdysvaltojen käsitys eurooppalaisista poliittis-sotilaallisina toimijoina saattaa olla tehoton ja epämääräinen, kuten luvussa 4 esitettiin. Vaatimus tiiviimmän ja multilateraalisemman transatlanttisen poliittis-sotilaallisen yhteistyön puolesta ei tarkoita sitä, että yhdysvaltalaiset jakaisivat samanlaisen käsityksen eurooppalaisten kanssa sotilaallisesta voimankäytöstä. Tähän problematiikkaan perehdytään seuraavassa alaluvussa.

⁸⁹ “pre-emptive war”

5.2. Diplomaattinen Eurooppa – sotilaallinen Yhdysvallat

”On aika lakata teeskentelemästä, että eurooppalaiset ja amerikkalaiset jakaisivat saman maailmankatsomuksen tai että he edes eläisivät samassa maailmassa. Suhteessa elintärkeään kysymykseen [sotilaallisesta] voimasta, amerikkalainen ja eurooppalainen näkemys ovat erkaantumassa toisistaan.”⁹⁰ (Kagan 2002, 3.)

Kagan väittää eurooppalaisten elävän postmodernissa paratiisissa, jossa vallitsee – paradoksaalisesti Yhdysvaltojen takaama – kantilainen jälkihistoriallinen rauha (Kagan 2002; vrt. Fukuyama 1992). Yhdysvallat puolestaan elää edelleen hobbeslaisessa anarkistisessa maailmassa, jota hallitsee perinteinen weberiläinen käsitys valtion suvereniteetista legitimitettiinä väkivallan monopoliin (Kagan 2002).

Yhdysvaltojen ja Euroopan välinen rakenteellinen ero pitää paikkansa, kuten edellisessä alaluvussa todettiin. Yhdysvallat on sotilaallisesti ylivoimainen Eurooppaan verrattuna. Useiden tutkijoiden mukaan tämä väistämättä vaikuttaa mantereiden poikkeaviin käsityksiin sotilaallisen voiman käytöstä ja suvereniteetista (Bacevich 2005, 32–33; Gordon 2003, 75; Kagan 9–10; Keohane 2002). Näkemyserojen rakentumista on tukenut Naton synnyttämä roolijako, kuten historiallinen tarkastelu osoitti. Kaganin argumentin ydin on, että Eurooppa on diplomaattinen ja Yhdysvallat sotilaallinen, *koska* Eurooppa on sotilaallisesti heikko ja Yhdysvallat sotilaallisesti voimakas (Kagan 2002; Kagan 2003; vrt. Croci 2003, 471; Gordon & Shapiro 2004, 92).

Kaganin argumentti on ristiriidassa historiallisten tosiseikkojen kanssa, sillä 1940-luvulla valtansa huipulla oleva Yhdysvallat kannatti multilateralismia. Van Oudenarenin mukaan Kagan lisäksi väheksyy monimuotoista älyllistä keskustelua Yhdysvalloissa kylmän sodan päättymisen jälkeen (van Oudenaren 2004, 72). Kaganin populaarin argumentin käsitteellinen ongelma on siinä, että hän keskittyy Yhdysvaltojen ja Euroopan rakenteellisten erojen *seurauksiin*, eikä juuri problematisoi niiden syitä. Cooper ja Bacevich lähestyvät erilalla Euroopan diplomatian ja Yhdysvaltojen sotilaallisen voimankäytön suosimista. Kaganille erilaiset lähestymistavat ovat *seuraus*, Cooperille ja Bacevichille ne ovat myös syy mannerten välisiin rakenteellisiin eroihin (Bacevich 2005; Cooper 2003).

⁹⁰ “It is time to stop pretending that Europeans and Americans share a common view of the world, or even that they occupy the same world. On the all-important question of power [...] American and European perspectives are diverging.”

Bacevichin mukaan Yhdysvallat on sotilaallisesti ylivoimainen ja panostaa sotilaalliseen voimankäyttöön, koska yhdysvaltalaiset ovat 1960-luvun ja erityisesti Vietnamin sodan jälkeen muuttuneet militaristisemmiksi. Syyskuun 11. vain vahditti sotilaallista voimaa ihanoivaa kehitystä Yhdysvalloissa. (Bacevich 2005, 2–6.) Cooperin mukaan Eurooppa on sotilaallisesti heikko ja panostaa diplomatiaan, koska eurooppalaiset ovat itse vapaaehtoisesti halunneet luopua sotilaallisesta varustelustaan (Cooper 2003, 159). Päätös luopua sotilaallisesta voimasta on perustunut realistisiin arvioihin turvallisuusuhkista globalisoituneessa maailmassa (Jones 2004, 601). Cooperin näkemys (vrt. Fukuyama 2005, 153; Gordon & Shapiro 2004, 86) eurooppalaisten kyllästymisestä satojen vuosien sotimiseen näkyi myös tutkimusaineistossa:

“[H]eillä on selvästi erilainen käsitys sodasta. Tämä johtuu kaikkein todennäköisimmin siitä, että heillä on paljon syvällisempi ymmärrys sodan tragediasta kotimantereellaan kuin mitä meidän historiamme meille tarjoaa.”⁹¹ (Coltrane, USA Today 20.10.2004, mielipidekirjoitus.)

Cox puolestaan muistuttaa, että transatlanttisissa suhteissa on tapahtunut muutos. Hän ei usko väitteeseen Euroopan sotilaallisesta heikkoudesta transatlanttisten erimielisyyksien selittäjänä. Hänen mukaansa eurooppalaiset poliittiset toimijat eivät vain enää halua olla Yhdysvaltojen määrällisinä (Cox 2003, 531).

Coxin väitteestä seuraa kahden käsitteen esittely, jotka viittaavat samaan ilmiöön eri lähtökohdista: ”legitimiteetti” ulkopuolisen hyväksyvänä arviona poliittisesta toiminnasta ja ”soft power” poliittisen toimijan kykynä (Jones 2004, 605). Cooperin mukaan weberiläiseen valtiokäsitykseen sisältyvä legitimiteetti, toimien oikeutus, on yhtä tärkeä vallan lähde kuin sotilaallisen voiman käyttö (Cooper 2003, 167). Joseph Nye esittelemä ”pehmeä voima” merkitsee kykyä vaikuttaa toisten preferensseihin ilman voiman käyttöä. Se tarkoittaa poliittisen agendan ja keskustelun näkökulman määrittämistä, ja kytkeytyy läheisesti sellaisiin vallan lähteisiin kuin houkuttelevaan ideologiaan, kulttuuriin ja instituutioihin. (Nye 2002, 9; vrt. Nye 1990).

Näin päästään suoraan aineistonanalyysin ytimeen eli siihen, miten yhdysvaltalaiset arvioivat eurooppalaisia poliittisia toimijoita diplomaattisina vallankäyttäjinä. Tutkimusaineistossa oli havaittavissa kaksi erilaista lähestymistapaa. *The Wall Street*

⁹¹ “[T]hey clearly have a different view of war. This is most likely because they have much deeper insight into the tragedy of war at home than our history provides us.”

Journalin kolumnisti peräänkuulutti eurooppalaista, kooperilaista lähestymistapaa Yhdysvaltojen ulkopolitiikkaan George W. Bushin uudelleen valinnan jälkeen:

“Yleisen mielipiteen mukaan multilateraaliset ja diplomaattiset lähestymistavat ovat suotavampia; jopa kaikkein unilateralistisimmat bushilaiset myöntävät nyt Yhdysvaltojen voimankäytön rajallisuuden ja kehittyvän tarpeen kansainväliseen legitimizeettiin.”⁹² (Kempe, *The Wall Street Journal* 10.11.2004, kolumni.)

Kolumnistin näkemys Yhdysvaltojen tarpeesta ottaa mallia eurooppalaisesta diplomaattisesta lähestymistavasta edustaa ohutta vähemmistöä tutkimusaineistossa. Lisäksi vain *The Washington Postin* julkaisemassa, Jeremy Rifkinin kolumnissa keuhetaan eurooppalaista ”pehmeää” voimankäyttöä:

“Eurooppalaiset antavat 47 prosenttia kaikesta humanitaarisesta avusta maailmassa. (Yhdysvallat avustaa 36 prosentilla.) Amerikkalaiset ovat halukkaita käyttämään sotilaallista voimaa oman edun tavoitteluun, kun eurooppalaiset suosivat diplomatiaa ja taloudellista tukea välttääkseen konfliktit.”⁹³ (Rifkin, *The Washington Post* 31.10.2004, kolumni.)

Rifkinin lainauksen voi tulkita pyrkivän luomaan positiivinen mielikuva eurooppalaisista ”pehmeän voiman” käyttäjinä. Kolumnissa keuhetaan ”rauhan supervallaksi” pyrkivän Euroopan olevan yhdysvaltalaisen patriotismin sijaan erilaisten kulttuuriperintöjen vaalimisen tyyssija. Merkityksellistä on, että Rifkin määrittelee Yhdysvaltojen käyttävän sotilaallista voimaa oman edun tavoitteluun, ei suvereniteetin puolustamiseen tai terrorismin torjuntaan, kuten lähes poikkeuksetta tutkimusaineistossa muutoin määritellään. Kolumnissa viitataan implisiittisesti siihen, että Yhdysvalloilla olisi transatlanttisissa suhteissa opittavaa eurooppalaisten diplomatiaa painottavasta lähestymistavasta.

Kaganin mukaan eurooppalaiset haluavat mantereensa sotilaallisen heikkouden takia rakentaa maailmaa, jossa sotilaallinen voima merkitsee vähemmän kuin taloudellinen ja ”pehmeä voima”, kansainvälinen laki ja kansainväliset instituutiot. Kagan väittää, että eurooppalainen multilateralismi on oman edun tavoittelua: Euroopalla ei ole sotilaallista voimaa toimia unilateralistisesti ja siksi se haluaa rajoittaa myös Yhdysvaltoja. (Kagan 2003, 37–39.) Kaganin argumentti tukee bacevichiläistä näkemystä yhdysvaltalaisesta

⁹² “Yet the consensus is also that multilateral and diplomatic approaches are preferable; even the most unilateral Bushites now recognize the limits on U.S. power and the ongoing need for international legitimacy.”

⁹³ “Europeans now provide 47 percent of all the humanitarian assistance in the world. (The United States contributes 36 percent.) While Americans are willing to use military force to protect our self-interests, European favour diplomacy and economic aid to avert conflict.”

”uudesta militarismista”, jonka mukaan valtion mahti korreloi valtion sotilaalliseen voimaan ja ’oikeita’ arvoja voidaan edistää sotilaallisin keinoin (Bacevich 2005, 32; vrt. Kagan 2003, 95). Yhdysvaltalaiset saattavat tutkimusaineiston perusteella pitää kansainvälisten liittolaisten huomioimista tärkeänä, mutta vaatimukset multilateralismin lisäämiseksi eivät tarkoita, että yhdysvaltalaisten mielestä sotilaallisen voiman käytöstä tulisi luopua.

Toinen tutkimusaineistossa havaittava lähestymistapa ’diplomaattiseen’ Eurooppaan onkin eurooppalaisen ”pehmeän voiman” systemaattinen väheksyminen. Erityisesti tämä näkyy suhteessa Iraniin ja Lähi-itään. Eurooppalaisten toivotaan ”porkkanan” tarjoamisen lisäksi käyttävän myös ”keppiä”, jos eurooppalaiset haluavat olla uskottavia kumppaneita transatlanttisessa yhteistyössä. Kaganin lähes seksistisen Mars–Venus-vertauksen arvailaan viittaavaan Eurooppaan ’naisisena’ tai selkärangattomana ja Yhdysvaltoihin ’miehisenä’ hegemoniana (Kempe, *The Wall Street Journal* 24.11.2004, kolumni). Arvioidaanpa eurooppalaista diplomaattista lähestymistapaa Iranissa jopa ”impotentiksi” (Vandervelde, *The Wall Street Journal* 30.11.2004, mielipidekirjoitus).

The New York Timesin pääkirjoitus peräänkuulutti eurooppalaisilta valmiutta sotilaallisen voiman käyttöön ennen presidentinvaaleja:

“Vahva merkki siitä, että eurooppalaiset ovat valmiita olemaan kovia, on myös elintärkeää.”⁹⁴ (*The New York Times* 22.10.2004, ”Iran’s Nuclear Threat”.)

Tämä porkkana–keppi-tematiikka sai yhdysvaltalaislehdissä jonkin verran huomiota. Eurooppalaiseen diplomatiaan ja transatlanttiseen roolijakoon oltiin selvästi hyvin kyllästyneitä. Keskustelua Irakin sodan oikeutuksista ja perusteista ei juuri käyty, vaan enemmän eurooppalaisia moitittiin vastuunkannon välttämisestä. Kun Ranskan entinen ulkoministeri Michel Barnier kirjoitti *The Wall Street Journalin* pääkirjoitussivulle kolumnin, jossa hän argumentoi vahvan Euroopan ja vahvan transatlanttisen yhteistyön puolesta, hän sai vain tuhtuneita vastauksia osakseen:

“Amerikka tarvitsee kyvykkään, vastuullisen Euroopan’. Pitää paikkansa! Kun Euroopasta tulee kyvykäs ja vastuullinen, niin soitelkaa ihmeessä. Olemme odottaneet kärsimättöminä.”⁹⁵ (Hume, *The Wall Street Journal* 12.11.2004, mielipidekirjoitus.)

⁹⁴ ”A strong signal that the Europeans are ready to get tough is also vital.”

⁹⁵ ””America needs a capable, responsible Europe’. Absolutely correct! When Europe becomes capable and responsible, please feel free to call. We had been waiting impatiently.”

Ratkaisuna tähän eurooppalaiseen vetelehtimiseen tarjottiin myös “tiukempia taloudellisia ja diplomaattisia sanktioita”⁹⁶ (Kempe, The Wall Street Journal 24.11.2004, kolumni), mutta pääasiassa eurooppalaista diplomatiaa ei pidetty uskottavana ulkopoliittisena vaikutuskeinona ainakaan Lähi-idässä.

Lyhyenä yhteenvedona voidaan todeta, että väitteet Yhdysvalloista sotilaallisen voiman ja Euroopasta diplomatian suosijana pitävät paikkansa yhdysvaltalaislehdissä. Kaganin mukaan tämä johtuu mannerten välisestä sotilaallisesta epäsuhdasta, Cooper ja Bacevich puolestaan kääntävät Kaganin asiointilan seurauksen asiointilan syyksi: he argumentoivat, erilaisista lähtökohdista, että mannerten välinen rakenne-eron johtuu eurooppalaisten ja yhdysvaltalaisien erilaisesta suhtautumisesta kansainväliseen yhteistyöhön. Yhdysvaltalaislehdissä sekä kehoitetaan ottamaan mallia että pilkataan eurooppalaista diplomaattista lähestymistapaa. Erityisesti jälkimmäinen lähestymistapa korostuu aineistossa. Kiinnostava havainto on, että aluvussa 5.1. havaittu vaatimus multilateralismin lisäämisestä ei sulje pois yhdysvaltalaisien kiintymystä sotilaallisen voiman käyttöön. Päinvastoin eurooppalaisilta usein halutaan lisää panostusta sotilaalliseen voiman käyttöön, jotta transatlanttinen, multilateralistinen yhteistyö heidän kanssaan olisi palkitsevampaa ja tehokkaampaa.

5.3. Miten Euroopan tulisi Yhdysvaltojen näkökulmasta muuttua

Kahdessa edellisessä aluvussa käsiteltiin yhdysvaltalaislehdistön näkemyksiä transatlanttisesta yhteistyöstä. Vaikka Yhdysvaltojen unilateralismia puolustettiin tutkimusaineistossa, vaatimukset kansainvälisen yhteistyön lisäämiseksi olivat huomattavasti näkyvämpiä. Tässä aluvussa käsitellään sitä, miten Euroopan tulisi Yhdysvaltojen näkökulmasta muuttua, jotta transatlanttisen yhteistyön edellytykset kohenisivat.

Kagan muuttaisi mantereiden välisiä toimintaeroja – eurooppalaisten kiintymyksen diplomatiaan ja yhdysvaltalaisien kiintymyksen sotilaallisen voiman käyttöön – korjaamalla mantereiden välistä rakenteellista valtaeroa. Sotilaallisesti vahvempi Eurooppa olisi hänen mukaansa myös uskottavampi kumppani Yhdysvalloille (Kagan; vrt. Croci 2003, 484). Kaganille diplomaattinen–sotilaallinen-dualismi on seuraus

⁹⁶ ”tougher arsenal of economic and diplomatic sanctions”

sotilaallisesta valtaerosta, kun Cooperille ja Bacevichille valtaero on seuraus erilaisesta suhtautumisesta sotilaallisen voiman käyttöön.

Cooper ja Bacevich eivät kiellä, että heidän määrittämänsä syyt sotilaalliseen rakenneeroon voisivat olla myös rakenne-eron seuraus, mutta seuraus ei heidän mukaansa ole kaganilaisesti automaattisesti määräytynyt. Cooper haluaa Euroopalle lisää sotilaallista voimaa, mutta multilateraalisen, legitimizeettia painottavan vallan käytön rinnalle (Cooper 2003, 167; vrt. Asmus 2003; Cohen-Tanugi 2003, 79; Gordon 2003, 82). Bacevich puolestaan haluaa, että voimankäyttö olisi relevantti mutta viimeinen vaihtoehto (Bacevich 2005, 211). Kiinnostavaa eurooppalaisten poliittisten toimijoiden kannalta on, että Kagan, Cooper ja Bacevich päätyvät erilaisista lähtökohdista samaan ratkaisuun transatlanttisissa suhteissa: Yhdysvaltojen tulisi nojata enemmän Natoon, mutta edellyttäen, että Eurooppa vahvistaa omaa sotilaallista puolustustaan (Cooper 2003, 166; Ulkopoliitikka 3/2004, 33; Kagan, Ulkopoliitikka 1/2004, 21; Bacevich 2005, 214; vrt. Moravcsik 2003, 82).

Tutkimusaineistosta voidaan karkeasti erottaa kaksi erilaista lähestymistapaa Euroopan toivottavaan rooliin tulevaisuudessa. Molemmilla lähestymistavoilla on sama motiivi: Euroopasta ei saa muodostua sotilaallista vastavoimaa Yhdysvalloille. Ensimmäisen lähestymistavan mukaan Euroopan ei tarvitse muuttaa sitoutumistaan ”pehmeän vallan” käyttöön ja lisätä sotilaallista voimaansa, ainakaan Yhdysvaltojen painostuksesta. Euroopan nykyisen, sisäisen kehityksen kunnioitus on tässä näkökulmassa keskeisessä asemassa. Seuraavassa lainauksessa näkyy toive transatlanttisesta yhteistyöstä mutta vaatimus olla puuttumatta Euroopan sisäiseen poliittiseen tai sotilaalliseen kehitykseen:

“Bushin ei tule tehdä väärää valintaa ja sekaantua Euroopan unionin asioihin vahvistaakseen atlanttiseen yhteistyöhön myönteisesti suhtautuvia johtajia [...] vaan työskennellä yhdessä Euroopan unionin kanssa, jolla on juuri niin paljon poliittista ja sotilaallista voimaa kuin sen jäsenvaltiot haluavat ja josta ovat halukkaita maksamaan täydentääkseen Yhdysvaltojen tarjoamaa suojaa.”⁹⁷ (Hoagland, The Washington Post 14.11.2004, kolumni.)

Tämä lähestymistapa korostaa Euroopan integraatiota globaalina strategiana, jolloin Euroopan unioni toimii lähtöpisteenä vakauden ja vaurauden levittämiseksi muillekin alueille (Gordon & Shapiro 2004, 59). Yhdistyneelle ja voimistuvalla Euroopalle ei ensisijaisesti haluta lisää sotilaallista voimaa, eikä se saa muodostua sotilaalliseksi

⁹⁷ ”Bush must resist the false choice of intervening in the European Union to strengthen pro-Atlanticist leaders [...] to working with a European Union that has as much political and military strength as its member states desire, and will pay for, to supplement the U.S. umbrella.”

vastavoimaksi Yhdysvalloille (Mead 2005, 177; Ischinger 2005, 91). Euroopan unionin mahdollisen, itse määrittämänsä poliittis-sotilaallisen vahvistumisen tulisi tapahtua Yhdysvaltojen hegemonisen aseman tueksi. Toisaalta *The Washington Postin* kolumnistin Rifkinin mukaan Eurooppa voisi, Romano Prodia mukailleen, muodostua rauhanomaiseksi supervallaksi Yhdysvaltojen rinnalle:

“EU:n tavoite on luoda ‘supervalta Euroopan mantereelle, joka on tasaveroinen Yhdysvaltojen kanssa’ [...] joka ei perustu sotilaalliseen voimaan, vaan taloudelliseen yhteistyöhön ja tiedostavien yhteisöjen rakentamiseen.”⁹⁸ (Rifkin, *The Washington Post* 31.10.2004, kolumni.)

Tämä ensimmäinen yhdysvaltalaislehdissä havaittava lähestymistapa painottaa Euroopan unionia keskeisenä eurooppalaisena poliittisena toimijana, mutta transatlanttista poliittis-sotilaallista yhteistyötä koordinoitaisiin yksittäisen valtioiden tai mahdollisesti Naton välityksellä. Näin Yhdysvallat ja Eurooppa voisivat tiivistää poliittis-sotilaallista yhteistyötään hyödyntämällä molempien vahvuusalueita, eurooppalaista diplomatiaa ja Yhdysvaltojen sotilaallista uskottavuutta, jolloin Euroopan ei tarvitsisi ensisijaisesti keskittyä sotilaallisen kapasiteetin lisäämiseen (Nye 2002). Parhaimmillaan tästä näkökulmasta Yhdysvallat voisi tukea Euroopan integraatiota ja eurooppalaista rauhanomaista globaalin vaikuttajan roolia demokratian ja vakauden levittäjänä. Toisaalta skeptisemmän arvion mukaan perinteinen transatlanttinen roolijako säilyisi, jolloin Yhdysvallat voisi säilyttää dominoivan aseman Euroopassa, ja Yhdysvaltojen motiivina olisi estää vahvistuvan Euroopan muodostuminen poliittis-sotilaalliseksi haastajaksi Yhdysvaltojen hegemonialle.

Toinen tutkimusaineistossa havaittava lähestymistapa korostaa Euroopan sotilaallisen vahvistumisen tärkeyttä. Euroopan on lisättävä sotilaallista kapasiteettiaan, jos se haluaa olla uskottava multilateraalinen kumppani Yhdysvalloille. Tämä näkökulma saa huomattavasti enemmän näkyvyyttä yhdysvaltalaislehdissä kuin ensimmäinen näkökulma. Lähestymistapa sisältää sekä kaganilaisen näkemyksen sotilaallisen voiman ja valtion mahdin rinnastamisesta että cooperilaisen maltillisemmän vision Euroopan sotilaallisen voiman vahvistamisesta diplomatian ja vallankäytön legitimitetin rinnalla. Cooperin visiota tukevat yhdysvaltalaislehdissä useat vaatimukset siitä, että Euroopan tulisi antaa ”lisää keppiä porkkanan lisäksi”.

⁹⁸ ”[T]he EU’s goal is to establish ‘a superpower on the European continent that stands equal to the United States’ [...] based not on military strength but on economic cooperation and the construction of communities of conscience.”

Euroopan sotilaallista vahvistumista pidettiin yhdysvaltalaislehdissä tärkeänä, mutta samalla yhdistyneen Euroopan sotilaallinen vahvistuminen herätti huolta. Pelkoa Euroopan sotilaallisesta vahvistumisesta käytettiin sisäpoliittisiin tarkoituksiin presidentinvaalien aikaan. Bushin uudelleen valinnan peloteltiin herättävän eurooppalaisissa halun rakentaa Euroopasta sotilaallinen vastavoima Yhdysvalloille:

“Bushin toinen kausi [...] voisi tehdä hyvää eurooppalaisille, sillä se muistuttaisi pakottavasta tarpeesta yhdistyä ja rakentaa tehokkaampi vaihtoehto Yhdysvaltojen vallalle.”⁹⁹ (Kempe, *The Wall Street Journal* 10.11.2004, kolumni.)

Erityisesti *The Washington Postin* pääkirjoituksissa oltiin huolissaan yhdistyvän Euroopan sotilaallisesta vahvistumisesta, jota Bushin uudelleen valinta saattaisi provosoida:

“Ehdotukset Euroopasta, joka yhdistyy Yhdysvaltoja vastaan, voisivat merkittävästi voimistua.”¹⁰⁰ (*The Washington Post* 2.11.2004, “The Day After”.)

Ratkaisuksi tähän *The Washington Postin* mielestä välttämättömään mutta samalla huolestuttavaan kehitykseen tarjottiin sotilaallis-poliittisen yhteistyön korostamista yksittäisiin eurooppalaisiin valtioihin Euroopan unionin sijaan. Näkemys on yhteneväinen luvun 4 aineistonanalyysin kanssa, jossa todettiin yksittäisten Euroopan valtioiden korostuvan institutionaalisten suhteiden kustannuksella. (*The Washington Post* 25.10.2004 “Iraq: Does Kerry Have a Plan?”; *The Washington Post* 2.11.2004, “The Day After”; *The Washington Post* 9.11.2004, “Facing Iran, With Europe”.)

Toisaalta Euroopan kykyyn muodostua uskottavaksi sotilaalliseksi vastavoimaksi Yhdysvalloille suhtauduttiin epäillen ja sitä kutsuttiin ”väsyneeksi gaullistiseksi teemaksi”¹⁰¹ (Melloan, *The Wall Street Journal* 9.11.2004, kolumni). Eurooppalaisilta valtioilta vaadittiin lisää sotilaallista voimaa, mutta sitä kaivattiin lähinnä Yhdysvaltojen tueksi Irakiin. Jos Eurooppa lisäisi voimapolitiikkaansa, *The New York Times* vihjasi, saattaisi Yhdysvallat olla kiinnostunut toimimaan multilateraalisemmin Euroopan kanssa:

⁹⁹ ”The Bush second term [...] could be good for Europeans by reminding them of the urgent need to unify and build more effective alternative to U.S. power”

¹⁰⁰ ”Proponents of a Europe that unites itself around opposition to the United States could be greatly strengthened”

¹⁰¹ ”a tired gaullistic theme”

“Washington saattaa olla nyt halukkaampi palaamaan multilateraalisempiin keinoihin ydinaseiden leviämisen torjumiseksi, mutta ainoastaan jos se on vakuuttunut siitä, että eurooppalaiset ovat kyvykkäitä heiluttamaan niin keppiä kuin porkkanaakin.”¹⁰² (The New York Times 22.10.2004, “Iran’s Nuclear Threat”.)

Tämä tukee näkemystä yhdysvaltalaisten kiintymyksestä sotilaallisen voiman käyttöön ja ajatusta ”paralleelista unilateralismista” multilateraalisen yhteistyön taustalla. Yhdysvallat toimii multilateraalisesti, jos se itse hyötyy siitä ja saa määritellä yhteistyön ehdot. Jos Eurooppa ei lisää sotilaallista voimaa, yhdysvaltalaiset saattavat ajatella, että on parasta toimia joka tapauksessa, vaikka unilateralisesti ja yksin (Gordon & Shapiro 2004, 196):

“Liittouman ulkopuolelle jättäytymiseen liittyy riski siitä, että Yhdysvallat hyökkäisi Iraniin unilateralisesti tai vetäytyisi Irakista unilateralisesti.”¹⁰³ (Brzezinski, The New York Times 25.10.2004, kolumni).

Loppuyhteenvetona voidaan todeta, että yhdysvaltalaislehdissä oli havaittavissa muutaman kerran arvostusta Euroopan maiden diplomaattista strategiaa kohtaan. Huomattavasti useammin, lähes systemaattisesti, tutkimusaineistossa esiintyi vaatimuksia Euroopan sotilaallisen voiman vahvistamiseksi. Vaikka yhdysvaltalaislehdissä vaadittiin Euroopalta lisää panostusta sotilaalliseen voimaan, siitä miten Euroopan tulisi poliittisesti järjestäytyä, esitettiin varsin vähän arvioita. Molempien lähestymistapojen taustalla oli huoli siitä, että yhdistynyt Eurooppa ei saisi muodostua sotilaalliseksi vastavoimaksi Yhdysvalloille. Transatlanttisen poliittis-sotilaallisen yhteistyön käsitettiin tapahtuvan Yhdysvaltojen johdolla, olivat eurooppalaiset poliittiset toimijat sitten yksittäisiä Euroopan valtioita, Euroopan unioni tai Nato-maita. Taustalla oli kuitenkin ajatus siitä, että tulevaisuudessa Eurooppa määrittäisi yhä enemmän Euroopan unionin kautta. Useat tutkijat ovat esittäneet Natosuhteiden kohentamista poliittis-sotilaallisessa yhteistyössä, mutta kuten jo luvun 4 tarkastelu osoitti, Naton saama huomio yhdysvaltalaislehdissä oli erittäin vähäistä.

Hobbes-kantilainen dilemma säilyy siis edelleen transatlanttisessa poliittis-sotilaallisessa yhteistyössä. Yhdysvallat on suvereeni kansallisvaltio, jolla on oikeus puolustaa itseään, vaikka unilateralistisesti, “kuten muillakin suvereenilla valtioilla” (Bacevich 2005, 211). Koska Eurooppa institutionaalisenä Euroopan unionina on

¹⁰² ”Washington may now be more willing to return to multilateral methods of combating nuclear proliferation, but only if it is convinced that the Europeans are capable of waving a stick as well as a carrot.”

¹⁰³ ”[N]ot to join would run the risk of reinforcing and legitimating American unilateralism [...] America might unilaterally attack Iran or unilaterally withdraw from Iraq”

erilainen toimija, eurooppalainen käsitys suvereniteetista ja sotilaallisesta voiman käytöstä muotoutuneet tulevaisuudessakin eri tavoin kuin Yhdysvalloissa. Näin ollen säännölliset jännitteet poliittis-sotilaallisessa yhteistyössä ja erimielisyydet sotilaallisen voiman käytöstä tulevat todennäköisesti jatkumaan.

Yhdysvaltojen ja Euroopan välinen sotilaallinen valtaero on ilmeinen. Yhdysvaltalaiset ja eurooppalaiset jakavat erilaisen käsityksen sotilaallisen voiman käytön tarpeellisuudesta, mikä on hankaloittanut omalta osaltaan mannerten välistä poliittis-sotilaallista yhteistyötä. Transatlanttisten suhteiden kannalta keskeistä on, miten mahdollinen yhteinen länsimainen arvopohja tukee Yhdysvaltojen ja Euroopan välisiä suhteita. Siihen perehdytään aineiston analyysin seuraavassa luvussa.

6. Edut ja arvot transatlanttisessa yhteistyössä

Historiallinen tarkastelu osoitti, että jaettu näkemys yhteisistä arvoista ja uhkakuvista on ollut ratkaisevaa Yhdysvaltojen ja Euroopan välisen yhteistyön onnistumisessa. Näkemys demokratiasta, sananvapaudesta ja vapaista markkinoista on yhdistänyt läntistä Eurooppaa ja Yhdysvaltoja toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä.

Yhdysvaltojen presidentinvaalien aikaan vuonna 2004 oli yleisesti tiedossa, että Euroopan ja Yhdysvaltojen väliset suhteet olivat kiristyneet erityisesti Irakin sodan takia. Eurooppalaiset ja yhdysvaltalaiset eivät jakaneet yksimielistä näkemystä sodan tarpeellisuudesta, ja eurooppalaisten enemmistö suhtautui nihkeästi sotilaallisen voiman käyttöön Irakissa.

Kuten edellisessä luvussa todettiin, Kaganin mukaan erimielisyydet johtuvat mannerten välisestä rakenteellisesta erosta (vrt. Croci 2003, 471). Tämän näkemyksen mukaisesti erimielisyydet olisi myös helppo ratkaista: Eurooppa tarvitsisi vain lisää sotilaallista voimaa, niin eurooppalaisten ja yhdysvaltalaisten näkemykset lähenisivät toisiaan. Tässä luvussa mannerten välisiä näkemyseroja tarkastellaan moniulotteisemmin.

Yhdysvaltalaisten arvot, suhde uskonnon merkitykseen politiikassa, idealistinen ajattelu ja jopa maan demografinen muutos vaikuttavat kaikki siihen, miten Yhdysvalloissa käsitetään eurooppalaiset poliittiset toimijat. Tässä luvussa perehdytään politiikan taustalla vaikuttaviin kulttuuris-sosiaalisiin tekijöihin ja siihen, miten ne vaikuttavat transatlanttisen yhteistyön edellytyksiin.

6.1. Länsimainen arvopohja

6.1.1. Yhteiset transatlanttiset arvot?

“Nous sommes tous américains”

”Olemme kaikki amerikkalaisia”, otsikoi ranskalainen *Le Monde* -sanomalehti etusivullaan syyskuun 11:n jälkeen (*Le Monde* 12.9.2001, ”Nous sommes tous américains”). Euroopassa haluttiin osoittaa solidaarisuutta Yhdysvaltoja kohtaan, jonka kanssa ajateltiin jaettavan yhteinen länsimainen arvopohja. Ajatus yhteisestä

arvopohjasta viittaa mantereita yhdistävään filosofiseen ja poliittiseen perintöön, joka ammentaa eurooppalaisesta valistuksen ajan ajattelusta. Sen keskeisiä käsitteitä ovat vapaus, demokratia, laillisuusperiaate ja ihmisoikeudet (Berkowitz 2005, 202; Ischinger 2005, 84). Isku Yhdysvaltoja kohtaan oli samalla isku länsimaista elämäntapaa kohtaan.

Eurooppalainen solidaarisuuden aalto vaimeni pian, eivätkä eurooppalaiset kauan halunneet olla ”amerikkalaisia”. Läntisen Euroopan ja Yhdysvaltojen kulttuuriset juuret saattoivat olla yhteiset, mutta näkemykset kansainvälisestä järjestyksestä, poliittisista toimista ja niiden legitimitetistä poikkesivat toisistaan syyskuun 11:n jälkeen (Berkowitz 2005; Daalder 2005; Fukuyama 2006, 144; Gordon 2003; Ischinger 2005, 92).

”Amerikkalaiset eivät ole koskaan tunteneet yhtä vähän samankaltaisuutta eurooppalaisten kanssa”¹⁰⁴, *The Washington Postin* kolumnisti kirjoitti vuoden 2004 presidentinvaalien jälkeen (Will, *The Washington Post* 4.11.2004, kolumni). Hän oli ainakin osittain oikeassa. Historiassa Yhdysvaltojen ja Euroopan eliitit ovat jakaneet samat arvot ja näin tasoittaneet mannerten välisiä kulttuurieroja. Vuoden 2001 jälkeen amerikkalaisen ja eurooppalaisen eliitin näkemykset ovat olleet poikkeuksellisen kärjistyneitä (Daalder 2005, 40; *The Economist* 4.1.2003; The Pew Research Center 17.4.2002).

Kagan oli kyseenalaistanut näkemyksen yhteisestä transatlanttisesta arvopohjasta jo ennen Irakin sodan syyttymistä:

”Amerikkalaiset ovat Marsista ja eurooppalaiset Venuksesta: Heillä on vähän yhteisiä näkemyksiä ja he ymmärtävät toisiaan yhä vähemmän” (Kagan 2002, 3)¹⁰⁵.

Kaganin provokatiivinen näkemys erityisesti Euroopan ja Yhdysvaltojen erilaisesta suhtautumisesta sotilaallisen voiman käyttöön osui arkaan kohtaan. Yhteisestä liberaalista perinnöstä huolimatta Yhdysvaltojen ja Euroopan poliittinen kulttuuri ja arvomaailma ovat kehittyneet eri tavoin. Historialliset tapahtumat, erilainen asema kansainvälisessä järjestyksessä, sisäpoliittinen kehitys ja eroavat intressit ovat vaikuttaneet siihen, että Yhdysvaltojen ja Euroopan väliset näkemuserot ovat aika ajoin

¹⁰⁴ ”Never have Americans felt less affinity with Europe”

¹⁰⁵ “Americans are from Mars and Europeans are from Venus: They agree on little and understand one another less and less”.

kärjistyneet ankarastikin. Monien tutkijoiden mukaan näkemys yhteisestä arvopohjasta on aikaisemmin kestänyt, mutta joutunut kovalle koetukselle syyskuun 11:n jälkeen (Asmus & Pollack 2002, 14; Cox 2003, 524; Gordon & Shapiro 2004, 19).

Tutkimusaineistosta välittyi ennemmin näkemys siitä, että transatlanttinen arvopohja olisi repeytynyt kahteen osaan kuin luottamus siihen, että yhteinen arvopohja kannatteli transatlanttista yhteistyötä. Yhteisiin länsimaisiin arvoihin viitattiin harvoin, eikä näkemys yhteisestä arvopohjasta saanut suoraa vahvistusta yhdysvaltalaislehdissä. Jos yhteisen arvopohjan uskottiin olevan olemassa, eurooppalaisten ja yhdysvaltalaisien ajateltiin käsittävän samat arvot eri tavalla:

”Molemmat ankkuroituvat yksilön vapauden ihanteeseen. Mutta kukin määrittää tämän vapauden eri tavalla.”¹⁰⁶ (Rifkin, *The Washington Post* 31.10.2006, kolumni.)

Transatlanttisia arvostirritoja ei kuitenkaan pidetty suotuisina mannerten väliselle yhteistyölle. Eurooppalaisten suhtautumista sotilaallisen voiman käyttöön moitittiin, mutta nimenomaan yhdysvaltalaisen arvomaailman etäännyminen eurooppalaisesta perinnöstä herätti huolta yhdysvaltalaislehdissä:

“Voiko kansaa, joka uskoo kiihkeämmin neitseelliseen syntymiseen kuin evoluutioon, yhä kutsua valistuneeksi kansaksi? Amerikka, historian ensimmäinen todellinen demokratio, oli valistuksen arvojen tuotos [...] Ei ole liian aikaista alkaa kaipaamaan takaisin kohti valistusta.”¹⁰⁷ (Wills, *The New York Times* 4.11.2004, kolumni.)

Kolumni muistuttaa niistä sisäpoliittisista jännitteistä, jotka olivat ajankohtaisia aineiston keruun aikana. Kristillisen oikeiston uskottiin ratkaiseen vaalit Bushin eduksi, ja demokraattisen puolueen kannattajat peräänkuuluttivat eurooppalaisen valistuksen aatteita. Yhdysvaltojen presidentinvaalien aikainen keskustelu osoittaa, että on hankalaa puhua leimallisesti ’eurooppalaisista’ ja ’yhdysvaltalaisista’ arvoista. Yhdysvaltalainen arvokeskustelu jakaantui kärjistetyksi republikaaniseen ja demokraattiseen leiriin. Yhdysvaltalaispuolueiden löyhää rakennetta kuvaa se, että puolueiden ideologiset sisällöt ja poliittiset tavoitteet henkilöityvät pitkälti vallassa olevaan presidenttiin. *The New York Timesin* kolumnin mukaan Bushin vaalivoitto merkitsi huolestuttavaa ”uskomusten voittoa tosiasioista”¹⁰⁸ (Wills, *The New York*

¹⁰⁶ ”Both are anchored in the ideal of personal freedom. But each defines this freedom differently.”

¹⁰⁷ ”Can a people that believes more fervently in the Virgin Birth than in evolution still be called an Enlightened nation? America, the first real democracy in history, was a product of Enlightenment values [...] It is not too early to start yearning back toward the Enlightenment.”

¹⁰⁸ ”Bush’s victory signals the triumph of belief over fact”

Times 4.11.2004, kolumni), ja Bushin edustaman Yhdysvaltojen pelättiin loittonevan kauemmas eurooppalaisesta kulttuuriperinnöstä.

Näkemyksistä, että moraalikysymykset olisivat ratkaisseet Bushin vaalivoiton, näkyi tutkimusaineistossa vaalien jälkeen (The New York Times 4.11.2004, ”The Next President Bush”). Myöhemmin kuitenkin selvisi, että Bushin vaalivoiton kannalta ratkaisevaa oli ollut kysymys kansallisesta turvallisuudesta (The Pew Research Center 11.11.2004). Näin ollen yhdysvaltalaisien ja erityisesti Bushia äänestäneiden republikaanien enemmistöä voitaisiin luonnehtia ennemmin järeiden sotilaallisten toimien kannattajiksi (vrt. Bacevich 2005) kuin abortin vastustajiksi. Kristillinen oikeisto muodosti republikaanisesta puolueesta marginaalisen vaikka näkyvän ryhmän.

Kagan on väittänyt yhdysvaltalaisien ja eurooppalaisten olevan ”eri planeetoilta” sotilaallisen voiman käytön suhteen (Kagan 2002). Kylmän sodan jälkeen Yhdysvaltojen ja Euroopan näkemykset uhkista ja keinoista niiden ratkaisemiseksi ovatkin eronneet merkittävästi. Gordonin mukaan huolimatta lähestymiseroista kansainväliseen järjestykseen, Yhdysvaltojen ja Euroopan perusarvot yhdistävät mantereita edelleen (Gordon 2003, 75; vrt. Ischinger 2005, 84; Mead 2005, 180).

Yhdysvaltalaislehdistö ei tue tätä näkemystä. Tutkimusaineistosta välittyy vaikutelma siitä, että yhteiset arvot ovat erkaantuneet niin paljon, että transatlanttisesta yhteisestä arvoperustasta keskustelu on joko tarpeetonta tai epäkiinnostavaa. Yhteisen arvopohjan sijaan yhdysvaltalaislehdistössä korostetaan erilaista arvopohjaa eurooppalaisten poliittisten toimijoiden kanssa. Yhdysvaltalaislehdistössä on havaittavissa tiettyjä eroja eurooppalaisessa ja yhdysvaltalaisessa poliittisessa kulttuurissa, jotka vaikuttavat transatlanttisen yhteistyön edellytyksiin. Näihin yhdysvaltalaisen poliittisen kulttuurin erityispiirteisiin ja niiden vaikutukseen yhdysvaltalaisien käsityksiin eurooppalaisista poliittisista toimijoista perehdytään seuraavassa alaluvussa.

6.1.2. Idealismi ja uskonto politiikassa

Yhdysvaltalaiset ja eurooppalaiset saattavat jakaa samankaltaisen käsityksen demokratian tärkeydestä, mutta tietyissä arvokysymyksissä, kuten näkemyksissä kuolemantuomiosta, abortista, seksuaalivähemmistöjen oikeuksista tai ihmisoikeuksista yleensä, mantereet ovat ajautuneet erilleen (Cohen-Tanugi 2003, 36; Daalder 2005, 55). Poikkeavat näkemykset uskonnon tai moraalin merkityksestä politiikassa voivat

vaikuttaa siihen, millaisina poliittisina yhteistyökumppaneina yhdysvaltalaiset eurooppalaiset toimijat käsittävät. Ainakin Euroopassa yhdysvaltalaisten uskonnollisuus ja uskonnon saama painoarvo politiikassa on herättänyt kiusaantuneisuutta (Daalder 2005, 55; Fukuyama 2005, 143; The Economist 13.11.2004).

Tutkimusaineistossa uskonnon korostuminen yhdysvaltalaisessa poliittisessä kulttuurissa herätti yksimielistä ärtymystä. Yhdysvaltalaislehdistö ei pitänyt uskonnon ja politiikan sekoittumista myönteisenä tendenssinä ja sen uskottiin heikentävän transatlanttisen yhteistyön edellytyksiä. *The New York Timesin* pääkirjoitussivun kolumnissa kirjoitettiin Bushin uudelleen valinnan jälkeen:

“Modernin Euroopan maalliset valtiot eivät ymmärrä yhdysvaltalaisen äänestäjäkunnan fundamentalismia. [...] Itse asiassa me muistutamme noita kansakuntia vähemmän kuin otaksuttuja vihollisiamme. Mistä muualta löydämme fundamentalistista intoa, raivoa maallistumista kohtaan, uskonnollista suvaitsemattomuutta, pelkoa ja vihaa nykyaikaisuutta kohtaan?”¹⁰⁹ (Wills, *The New York Times* 4.11.2004, kolumni.)

Kolumnistin mukaan Yhdysvaltojen ja Euroopan arvopohjat olivat ajautuneet erilleen. Transatlanttiset erot uskonnollisessa vakaumuksessa toimivat kolumnissa kuitenkin Euroopan eduksi: Yhdysvaltojen kritisoitiin muistuttavan enemmän vihollisiaan muslimimaissa kuin perinteisiä länsimaisia liittolaisiaan. Vertaus on eurooppalaisesta näkökulmasta humoristinen, mutta yhdysvaltalaislukijoiden näkökulmasta se on jopa rohkea ja herättänee monissa lukijoissa suivaantuneisuutta, sillä tekstissä vihjataan implisiittisesti Yhdysvaltojen luopuneen kristillisellä päätöksellään suvaitsevaisuuden periaatteesta.

Toisaalta yhdysvaltalaislehdistössä muistutettiin, että uskonnollinen retoriikka ei kuulu erottamattomasti kaikkeen, esimerkiksi demokraattisen puolueen poliittiseen kulttuuriin. Bushin ja republikaanien vaalivoiton pelättiin tiivistän kirkon ja valtion välistä suhdetta (*The New York Times* 17.10.2004, ”John Kerry for President”; Addiss, *The New York Times* 4.11.2004, mielipidekirjoitus).

Uskonnon politisoituminen, uskonnollisten ryhmien näkyvämpi asema politiikassa ja yhdysvaltalaisten syvempi uskonnollisuus eurooppalaisiin verrattuna on pidettävä

¹⁰⁹ ”The secular states of modern Europe do not understand the fundamentalism of the American electorate. [...] In fact, we now resemble those nations less than we do our putative enemies. Where else do we find fundamentalist zeal, a rage at secularity, religious intolerance, fear of and hatred for modernity?”

käsitteellisesti erillään yhdysvaltalaisesta idealismista. Kaganin mukaan idealismi on aina kuulunut oleellisesti yhdysvaltalaiseen poliittiseen kulttuuriin. Kaganin mukaan yhdysvaltalaiset eivät ole syyskuun 11:n jälkeen yhtään enemmän tai vähemmän idealistisia kuin 50 vuotta sitten (Kagan 2002, 82).

Kagan on oikeassa, jos tarkastellaan vaikkapa George W. Bushin lanseeraamaa käsitettä ”the axis of evil”¹¹⁰ tammikuussa 2002. Uskonnollista retoriikkaa kosiskeleva käsite on helppo tulkita kristillisen oikeiston ujuttamaksi termiksi tai jopa tavoitteeksi oikeuttaa sotatoimet muslimimaissa. Euroopassa Bushin lausunto herätti laajaa ärtymystä. Bushin käsite saa historiallista perspektiiviä, kun sitä verrataan multilateralismia puolustaneen, demokraattisen presidentin Harry Trumanin puheeseen maaliskuussa 1947.

Trumanin puhe, josta sai alkunsa Trumanin doktriini, muodosti keskeisen perustan transatlanttiselle yhteistyölle. Truman jakoi puheessaan maailman vapaisiin kansoihin ja terroriin nojaviin hallituksiin, jotka tukahduttivat kansalaistensa ihmisoikeuksia. ”Millä puolella te olette?” Truman kysyi Yhdysvaltain kongressin edessä. (LaFeber 1994, 477.) Trumanin puhe on paralleeli Bushin ”pahuuden akselin” kanssa, jos sitä tarkastellaan kansainvälisen järjestyksen näkökulmasta. Vuonna 2002 länsimaat eivät kuitenkaan jakaneet yhteistä näkemystä, eikä valtioiden kahtiajako globalisoituneessa maailmassa ollut eurooppalaisista onnistunut retorinen keino oikeuttaa Yhdysvaltojen sotilaspoliittisia tavoitteita.

Tutkimusaineiston sanomalehdissä amerikkalainen idealismi oli hyvin voimissaan. Bush edisti maailmalla ”vapauden ja mahdollisuuksien”¹¹¹ leviämistä (Melloan, The Wall Street Journal 9.11.2004, kolumni). Ihmisten pahoiteltiin olevan ”liian vihaisia Yhdysvalloille nähdäkseen sen vapauden johtotähtenä”¹¹² (USA Today 3.11.2004, ”Next president’s challenge: Unite the nation. But how?”), ja ajateltiin, että ”[s]ukupolvien ajan ihmiset ovat halunneet tulla amerikkalaisiksi tai amerikkalaisten kaltaisiksi”¹¹³ (DiBona, USA Today 20.10.2004, mielipidekirjoitus). Eurooppalaisten tiedettiin itsevarmasti myös olevan ”hurmaantuneita Yhdysvalloista ja ihailevan monia

¹¹⁰ ”The axis of evil” suomennetaan yleensä ”pahuuden akselina”. Evil-sana viittaa kuitenkin pahuuden sijasta paholaiseen, ja lähentelee näin kristillistä sanastoa hyvän ja pahan teologisesta kahtiajaosta.

¹¹¹ ”promoting freedom and opportunity”

¹¹² ”too angry to see the U.S. as a beacon of freedom”

¹¹³ ”For generations, a consistent feeling abroad has been the strong desire to become American or American-like.”

yhdysvaltalaisien ominaisuuksia”¹¹⁴ (Coltrane, USA Today 20.10.2004, mielipidekirjoitus).

Kagan väittää, että yhdysvaltalaisilla ei ole kokemusta ihanteidensa edistämisestä ilman sotilaallisen voiman käyttöä (Kagan 2002, 26; Kagan 2003, 95). Itse asiassa, Bacevich kirjoittaa, yhdysvaltalaiset uskovat omien arvojensa universaaliuteen ja voitokkuuteen niin syvästi, että niiden leviämistä voidaan edistää sotilaallisin keinoin (Bacevich 2005, 2). Tämä paradoksaalinen näkemys idealismista oli havaittavissa myös yhdysvaltalaislehdissä, kuten *The Wall Street Journalissa* kirjoitettiin:

”[M]ikä voisi olla jalompi tavoite kuin tuoda vapaus ja demokratia pitkään kärsineelle Iranin kansalle?”¹¹⁵ (Vandervelde, *The Wall Street Journal* 24.11.2004, mielipidekirjoitus).

Tällä interventionistisella, sotilaallisin keinoin demokratiaa ja yhdysvaltalaisia arvoja edistävällä lähestymistavalla on yhteys neokonservatismiin, jota luonnehtii myös epäluuloisuus kansainvälisen lain legitimitettiin ja tehokkuutta kohtaan sekä ajatus siitä, että kansainvälisen järjestelmän tulee heijastaa liberaalien demokratioiden arvoja. (Fukuyama 2005, 48–49.) Neokonservatiiveilla on ajateltu olevan vahva valta-asema Bushin hallinnossa. Tätä näkemystä on kritisoitu kahdella tavalla. Ensimmäinen on argumentoitu, että Bushin hallinnossa näkyvyyttä saaneiden Kaganin ja William Kristolin ajatukset (ks. Kagan & Kristol 1996) eivät edusta ”klassista” neokonservatismia ollenkaan. Neokonservatiiviseen ajatteluun liittyy ajatus siitä, että toisen valtion hallintojärjestelmän muuttaminen saattaa edellyttää Yhdysvaltojen sotilaallista voimaa, mutta yhteiskunnan sosiaalisten instituutioiden hallinnoimiseen tulee suhtautua erittäin varauksellisesti. Tätä ajatusta ei ole noudatettu Irakissa. (Bacevich 2005, 85; Fukuyama 2006, 49.)

Toiseksi on argumentoitu, että neokonservatismiin vaikuttavasta Bushin hallinnosta on liioiteltu (Wolfson 2003, 47). Bush on esiintynyt toisella kaudellaan retorisesti neokonservatistina, mutta Irakin sodan syttymiseen vaikuttivat myös republikaanisessa hallinnossa toimivat sotilaallista voimaa käyttävät suositut ja jacksonialaiset nationalistit¹¹⁶ (Fukuyama 2006, 7–8).

¹¹⁴ “Europeans are fascinated by the U.S. and desire many of the attributes we display.”

¹¹⁵ “[...] bring freedom and democracy to the long-suffering Iranian people; could there be a nobler goal?”

¹¹⁶ Jacksonialainen nationalismi on yksi keskeinen yhdysvaltalainen lähestymistapa Yhdysvaltojen ulkopoliittikkaan. Siihen liittyy kansallisten etujen korostaminen, epäluottamus kansainvälisiin instituutioihin ja – yllättävää Irakin sodan yhteydessä – isolationismi. (Mead 1999.)

Neokonservatismiin periaatteilla on ollut laaja vaikutus Yhdysvaltojen poliittisella kentällä, myös demokraattisessa puolueessa. (Fukuyama 2006, 5, 48–49). Tutkimusaineistossa käsitettä neokonservatismi ei mainittu kertaakaan. Yhdysvaltalaislehdistöistä välittyi näkemys siitä, että Bushin republikaanisen hallinnon idealismi oli mennyt liian pitkälle, minkä koettiin heikentävän transatlanttista yhteistyötä:

“Presidentinvaalit tarjosivat epätäydellisen vaihtoehdon: realistinen demokraatti, jolla ei ole visiota tai visionäärinen republikaani, jolla ei ole realismia. [...] Realistinen presidentti käsittäisi, ettei Iranin ydinohjelmasta neuvotella ilman eurooppalaista tukea, ja että sama linja Irakissa ei myöskään voi jatkua ilman kansainvälistä tukea. Realistinen presidentti kiipeäisi alas korkean hevosen selästä, jotta eurooppalaisetkin voisivat laskeutua omiensa selästä.”¹¹⁷ (Mallaby, The Washington Post 9.11.2004, kolumni.)

Eurooppalaisesta näkökulmasta Yhdysvaltojen idealistis-uskonnolliseen retoriikkaan on todennäköisesti totuteltava. Vaikka yhdysvaltalaislehdistössä Bushin hallinnon yhdysvaltakeskeinen idealismi herättää paikoitellen tuohtumusta, mikään ei viittaa siihen, että Yhdysvaltojen arvokeskustelun poliittinen painopiste olisi siirtymässä ’eurooppalaisempaan’ suuntaan. Yhdysvallat ja Eurooppa saattavat jakaa yhteisen arvopohjan, mutta yhdysvaltalaisen käsitys länsimaisista perusarvoista ja etenkin niiden levittämisestä poikkeaa niin voimakkaasti yleiseurooppalaisesta näkemyksestä, että arvoriitiriidoista transatlanttisissa suhteissa tuskin päästään eroon.

Arvokeskustelun yhteydessä on hyvä huomioda, että Yhdysvaltojen taloudellisen ja demografisen kasvun painopiste on vähitellen siirtynyt keskilänteen ja eteläisiin osavaltioihin Yhdysvaltojen ”eurooppalaiselta” itärannikolta. Tällä kehityksellä on väistämättä myös poliittisia seurauksia. On esitetty arvioita siitä, että Eurooppa ja multilateraalit instituutiot tulisivat saamaan yhä vähemmän painoarvoa erityisesti Yhdysvaltojen kongressissa. (Cohen-Tanugi 2003, 36; Peterson & Pollack 2003, 128; Peterson 2004, 363.)

Transatlanttisen arvopohjan elvyttämisen sijaan saattaisi olla hyödyllisempää myöntää keskeiset erot Yhdysvaltojen ja Euroopan sosiaalis-kulttuurisessa todellisuudessa. Tutkimusaineiston perusteella eurooppalaiset ja yhdysvaltalaiset jakavat yhä samat

¹¹⁷ ”The election offered an imperfect choice: A realistic Democrat who lacked vision, or a visionary Republican who lacked realism. [...] A realistic president would see that you can’t face down Iran over its nuclear program without European support, and you probably can’t stay the course in Iraq without international backing either. A realistic president would climb off his high horse so that Europeans could descend from theirs.”

ihanteet demokratiasta ja yksilönvapaudesta, mutta eivät samoja käsityksiä keskeisistä arvoista ja uhkista – tai poliittista keinoista arvojen edistämiseen ja uhkien torjumiseen. Ilmiötä ei pidetty Yhdysvaltojen näkökulmasta erityisen positiivisena. Esimerkiksi uskonnon ja politiikan sekoittumista sekä Yhdysvaltojen poliittisen kulttuurin idealismia pidettiin kiusallisena. Sen uskottiin myös heikentävän transatlanttisen yhteistyön mahdollisuuksia. Maallisten eurooppalaisten koettiin olevan haluttavia poliittisia yhteistyökumppaneita kulttuuris-sosiaalisesta näkökulmasta – huolimatta yhdysvaltalaislehdissä paikoitellen ilmenneestä myötämielisyydestä neokonservatiiviseen ja unilateraaliseen politiikkaan.

6.2. Transatlanttisen yhteistyön potentiaalista

Toisen maailmansodan jälkeen näkemys yhteisistä arvoista ja uhkista sitoi Euroopan ja Yhdysvallat yhteen. Tilanne muuttui kylmän sodan päättymisen jälkeen: Yhdysvaltojen ja Euroopan käsitykset keskeisistä uhkista erkaantuivat. Kun yhteiset intressit heikentyivät, mannerten välisten arvoerojen ja erilaisten sosiaalis-kulttuuristen taustojen korostamisesta tuli poliittisesti hyväksyttävää. On arvioitu, että transatlanttiset arvoerot todella syvenivät vuoden 2001 jälkeen (Asmus & Pollack 2002, 13; Daalder 2005, 40; The Economist 4.1.2003; The Pew Research Center 17.4.2002). Toisaalta on esitetty myös näkemyksiä siitä, että syyskuun 11. voimisti uskoa yhteisiin länsimaisiin arvoihin (Ischinger 2005, 84).

Yhteisen transatlanttisen arvopohjan merkitystä on todennäköisesti liioiteltu teoreettisessa ja julkisessa keskustelussa intressien kustannuksella. Onhan Yhdysvalloilla Saudi-Arabiankin kanssa läheistä yhteistyötä, vaikka kansakuntien perusarvot, poliittiset järjestelmät ja filosofiset ihanteet poikkeavat merkittävästi toisistaan. Tosin Yhdysvalloilla ei koskaan olekaan ollut yhteistä arvopohjaa Saudi-Arabian kanssa, jolloin yhdysvaltalaiset eivät ole joutuneet kohtaamaan samaa arvojen erkaantumisen ”kriisiä” kuten eurooppalaisten kanssa. Silti poliittis-sotilaallisten ja taloudellisten intressien ensisijaisuus Yhdysvalloille herättää kysymyksen siitä, kuinka tärkeänä yhdysvaltalaiset pitävät yhteistä arvopohjaa poliittisten kumppanien kanssa. Tästä näkökulmasta ei ole perusteltua väittää, että erkaantunut arvopohja vahingoittaisi merkittävästi yhdysvaltalaisten ja eurooppalaisten poliittisten toimijoiden yhteistyön edellytyksiä. Arvopohja voi hankaloittaa tai helpottaa yhteistyötä, mutta se ei yksin selitä yhdysvaltalaisten suhtautumista eurooppalaisiin poliittisiin toimijoihin.

Erilaiset arvot ja intressit tulevat hyvin esiin talouspolitiikassa ja suhteessa kansainvälisiin sopimuksiin, esimerkiksi ympäristöpolitiikan alueella. Näillä politiikan osa-alueilla on ollut runsaasti etu- ja arvostiritoja jo ennen George W. Bushin presidenttiyttä ja syyskuun 11:nnettä, ja ne ovat olleet melko immuuneja poliittisille muutoksille. Liberaali markkinatalous ja ympäristökysymykset nivoutuvat tiiviisti yhteen. Molemmat liittyvät oleellisesti länsimaiseen elämäntapaan, mutta niiden negatiiviset seuraukset edellyttävät globaalia hallintaa. Tämän tutkimuksen kannalta ne ovat kiinnostavia myös siksi, että ne ovat sellaisia politiikan osa-alueita, joilla transatlanttisella yhteistyöllä on paljon mahdollisuuksia kehittyä.

6.2.1. Markkinatalous

Euroopan ja Yhdysvaltojen väliset taloussuhteet määrittävät pitkälti nykyistä globaalia taloudellista järjestystä. Ne muodostavat yhdessä noin 40 prosenttia koko maailmankaupasta (Eurostat, [www-sivu](#))¹¹⁸, ja niillä on johtava rooli globaalien talouden hallinnassa. Eurooppa ja Yhdysvallat kantavat pääasiallisen vastuun nykyisestä liberaaliin talouteen perustuvasta maailmanjärjestyksestä ja sopivat yhdessä säännöistä, jotka kontrolloivat ja ohjaavat taloudellista globalisaatiota (Baldwin et al. 2003, 33; Ischinger 2005, 84).

Näkemyksistä vapaasta markkinataloudesta ja taloudellisista eduista ovat yhdistäneet läntistä Eurooppaa ja Yhdysvaltoja toisen maailmansodan jälkeen. Erimielisyyttä ei ole ollut transatlanttisen kaupan hyödyllisyydestä, mutta yksittäisistä kauppapoliittisista kysymyksistä on kiistelty kiivaastikin. Geenimanipuloitu ruoka, hormoniliha, banaanit ja terästullit ovat onnistuneet kärjistämään transatlanttisia suhteita siinä missä kysymys uskonnollisesta politiikassakin.

Taloudellisen ulottuvuuden tarkastelu muistuttaa transatlanttisten suhteiden monitasoisuudesta (vrt. Nye 2002). Markkinatalouteen ja talouspolitiikkaan liittyneet transatlanttiset kiistat ovat olleet vahvasti politisoituneita ja toistuvia, mutta ne eivät ole liittyneet merkittäviin poliittisen toimintaympäristön muutoksiin kuten

¹¹⁸ Eurostatin mukaan Euroopan unionin osuus viennistä maailmankaupassa vuonna 2004 oli 19,2 prosenttia ja Yhdysvaltojen osuus 14,4 prosenttia. Yhteensä Euroopan ja Yhdysvaltojen osuus viennistä maailmankaupassa oli 33,6 prosenttia. Vastaavasti Euroopan unionin osuus tuonnista maailmankaupassa oli 19,1 prosenttia ja Yhdysvaltojen osuus 22,7 prosenttia. Yhteensä Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen osuus tuonnista maailmankaupassa vuonna 2004 oli 41,8 prosenttia.

presidentinvaaleihin tai syyskuun 11:nteen (Baldwin et al. 2003, 29). Transatlanttinen taloudellinen yhteistyö on jatkunut poliittis-sotilaallisista erimielisyyksistä riippumatta.

Transatlanttisten suhteiden taloudellinen ulottuvuus rikkoo myös käsitystä Yhdysvalloista unilateralistisena ja Euroopasta multilateralistisena. Taloudellisten suhteiden tarkastelu osoittaa, että Euroopan unioni on toiminut tarvittaessa protektionistisesti, jos sen taloudelliset edut ovat olleet uhattuina (Fukuama 2005, 141; Jones 2004, 589; Pollack 2003, 124; van Oudenaren 2005, 61). Yhdysvallat puolestaan on ollut aktiivisesti luomassa multilateraalisia taloudellisia instituutioita 1950-luvulta lähtien (Cohen-Tanugi 2003, 101; Ikenberry 2005, 126–127; Pollack 2003, 119). Yhdysvallat on silti toiminut Euroopan unionin tavoin selektiivisen multilateraalisesti. Kiistat WTO:ssa ovat tästä hyvä esimerkki. Yhdysvaltojen taloudelliseen multilateralismiin on liittynyt vahvasti taloudellisia intressejä. Esimerkiksi GATT ja OECD vahvistivat Yhdysvaltojen asemaa ja tukivat Yhdysvaltojen taloudellisia intressejä (Lundestad 1998, 52–53).

Euroopan unioni korostuu tutkimusaineistossa keskeisenä toimijana, kun yhdysvaltalaisten käsityksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista tarkastellaan taloudellisella ulottuvuudella. Yksi syy tähän saattaa olla se, että Euroopan unionin historia perustuu kansainvälisiin kauppasopimuksiin. Euroopan unioni on historiassa ollut ennen kaikkea taloudellinen liittoutuma, vaikka taustalla onkin ollut tavoite rauhanomaisesta Euroopasta. Euroopan unionin poliittinen vaikutusvalta on kasvanut vasta melko hiljattain, mikä näkyy yhdysvaltalaislehdistön väheksyvässä suhtautumisessa Euroopan unioniin, kuten alaluvussa 4.2.1. todettiin.

Tutkimusaineistossa voidaan havaita kaksi keskeistä lähestymistapaa transatlanttisiin suhteisiin taloudellisella ulottuvuudella. Ensimmäinen lähestymistapa kuvaa ristiriitoja ja edellytyksiä Euroopan ja Yhdysvaltojen välisissä suhteissa, toinen lähestymistapa kuvastaa yhdysvaltalaisten käsityksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista taloudellisella ulottuvuudella. Ensimmäinen lähestymistapa on voimakas vapaan markkinatalouden puolustaminen, jolloin kovaa arvostelua saavat sekä eurooppalaisten että yhdysvaltalaisten asettamat rajoitukset vapaalle kaupalle. Toinen lähestymistapa on yhdysvaltalaisten kulttuurinen ylemmyys omasta talouselämästään ja kapitalistisesta perinnöstä eurooppalaiseen ”säänneltyyn” talouspolitiikkaan verrattuna.

Bushin uudelleen valinnan jälkeen *The Wall Street Journalin* pääkirjoituksessa muistutettiin transatlanttisen kaupan merkityksestä Yhdysvalloille. Transatlanttisen vapaakaupan edistämisen uskottiin olevan hyvä keino vahvistaa heikentyneitä suhteita Eurooppaan:

“Jos Bush haluaa luoda uuden silmäyksen transatlanttisiin suhteisiin, viimeistenkin tullien poistaminen olisi hyvä tapa vahvistaa suhteita.”¹¹⁹ (*The Wall Street Journal* 5.11.2004, ”A Trans-Atlantic Olive Branch”)

Lainaus viittaa näkemykseen siitä, että Yhdysvaltojen asettamat tullit olisivat hiertäneet transatlanttisia suhteita. Bushin vuonna 2002 asettamat terästullit olivatkin aiheuttaneet merkittävän talouspoliittisen kriisin transatlanttisissa suhteissa ja herättäneet Euroopassa ärtymystä Yhdysvaltojen talouspoliittisesta unilateralismista (Baldwin et al. 2003, 41). Bush purki tullit kaksi vuotta myöhemmin, mutta se tuskin lievensi Euroopassa käsitystä Bushista ”tekopyhänä”¹²⁰ vapaan markkinatalouden puolestapuhujana (Glassman, *The Wall Street Journal* 5.11.2004, kolumni).

Bushin myönteiseen suhtautumiseen vapaan kaupan hyötyihin uskottiin yhdysvaltalaislehdissä vahvasti:

”[V]oidaan ennakoida, että Hr. Bush tulee työskentelemään kovaa uusien markkinoiden avaamiseksi ja tullien alentamiseksi Yhdysvalloissa. Hänellä ei ole epäilystäkään vapaan kaupan eduista.”¹²¹ (Glassman, *The Wall Street Journal* 5.11.2004, ”Note to Europe: Bush’s Win Was No Fluke”.)

Kiinnostavaa yhdysvaltalaislehdissä oli se, että keskustelua vaihtoehtoisesta talouspolitiikasta ei käyty lainkaan. Liberalistinen talouspolitiikka oli yhdysvaltalaislehdissä kulttuurinen imperatiivi, jonka tarjoamasta lähtökohdasta arvosteltiin sekä yhdysvaltalaisia että eurooppalaisia talouspolitiikkaa. Eurooppalaisiin kohdistui arvostelua *The New York Timesin* pääkirjoituksessa, jossa eurooppalaisia hallituksia moitittiin Airbus-lentoyhtiön tukemisesta yhdysvaltalaisen Boeing-yhtiön haitaksi:

“Euroopan on korkea aika päästä eroon valtionapu-toimista”¹²² (*The New York Times* 8.11.2004, “Airbus and Corporate Welfare”)

¹¹⁹ ”If Bush wants to take a fresh look at the trans-Atlantic relationship, removing the remaining barriers would be a good way to restore its strength.”

¹²⁰ “hypocritical”

¹²¹ ”[A]nticipate that Mr. Bush will push hard to open new markets and to lower barriers in the United States. He has no doubts about the benefits of free trade.”

¹²² ”[I]t’s way past Europe to get out of the subsidy business.”

Baldwinin (et al.) mukaan erimielisyyksiä on eniten niillä alueilla, joilla transatlanttista integraatiota on vähiten, kuten terästeollisuudessa ja lentoyhtiöiden palveluissa (Baldwin et al. 2003, 31). *The New York Timesin* pääkirjoitus herättikin sanomalehdessä kärkevää keskustelua. Eurooppalaisen Airbus-yhtiön edusmies moitti ”Yhdysvaltojen jättäneen Euroopan unionin yksin neuvottelupöytään”¹²³, kun ilmailun epäkohdista neuvoteltiin (McArtor, *The New York Times* 15.11.2004, mielipidekirjoitus). Euroopan komission puhemies Yhdysvalloissa syytti ”Yhdysvaltojen heittäneen ensimmäisen kiven WTO:ssa”¹²⁴ ja kirjoitti, että ”on korkea aika yhdysvaltalaisien toimia sanojensa mukaan”¹²⁵. (Gooch, *The New York Times* 16.11.2004, mielipidekirjoitus.) Keskustelu kuvastaa Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen tulehtuneita välejä yksittäisessä kauppakiistassa. Taustalla oli ennakkoluulo Euroopan unionista talouselämää valtiontuilla ohjailevana ja transatlanttista kauppaa vääristävänä toimijana.

Toinen yhdysvaltalaislehdissä havaittava lähestymistapa on yhteneväinen yllä olevan näkemyksen kanssa. Yhdysvaltalaisien kulttuurinen ylemmyys eurooppalaisiin nähden transatlanttisten suhteiden taloudellisella ulottuvuudella tulee selkeästi esiin tutkimusaineistossa. Kun Euroopassa antiamerikkalaisuus nousee vasemmiston ja sivistyneistön parista, Yhdysvalloissa antieurooppalaisuus kytkeytyy poliittiseen oikeistoon (vrt. Ash 2005, 126). Ja antieurooppalaisuus on voimissaan Yhdysvalloissa tutkimusaineiston perusteella.

Rifkinin mukaan useimpien amerikkalaisten mielestä Euroopassa on ”joustamattomat työmarkkinat, markkinavastainen suhtautuminen ja liian laajat sosiaaliturat”¹²⁶ (Rifkin, *The Wall Street Journal* 15.11.2004, kolumni). Eurooppalaiset haikailevat ”paluuta ’sosiaalidemokraattiseen’ politiikkaan”¹²⁷ (*The Wall Street Journal* 2.11.2004, ”Vox European”) ja kärsivät ”kaameassa ahdingossa”¹²⁸ olevasta taloudestaan (Miller, *The Wall Street Journal* 15.11.2004, mielipidekirjoitus) sekä ”korkeasta työttömyydestä ja Euroopan talousjohtajien Ranskan ja Saksan taloudellisesta pessimismistä”¹²⁹ Yhdysvaltoihin verrattuna (Hallmann, *The Wall Street Journal* 15.11.2004,

¹²³ “[T]he United States left the European union sitting alone at the table for the last two years.”

¹²⁴ “The United States [...] casting the first stone in the World Trade Organization”

¹²⁵ “It’s high time the United States’ actions matched its words.”

¹²⁶ “inflexible labor policies, beset by antimarket bias, overextended welfare programs”

¹²⁷ “a return to the ‘social democratic’ politics”

¹²⁸ “in dire straits”

¹²⁹ “[...] while European unemployment is 8.9 %, and rising [...] the high economic pessimism found in Euroland’s economic leaders, France and Germany.”

mielipidekirjoitus). Kuvaavaa on se, että Euroopan unionin lisäksi moitteita siunaantui erityisesti Ranskalla ja Saksalle.

Yhdysvaltalaisten näkemys oman talouspoliittisen järjestelmän erinomaisuudesta tulee yhdysvaltalaislehdissä – erityisesti lukijoiden mielipidekirjoituksissa – selkeästi esiin. Yhdysvaltalaisten huonoa mainetta maailmalla puolustellaan kateudella tai kokemattomuudella amerikkalaisesta yhteiskunnasta:

”Pieni osa maailman väestöstä on saanut ensikäden kokemusta amerikkalaisesta demokratiasta ja kapitalismista.”¹³⁰ (Patterson, USA Today 20.10.2004, mielipidekirjoitus.)

Aivan näin riitaiset transatlanttiset suhteet eivät kuitenkaan olleet taloudellisella ulottuvuudella. Juuri taloudellisella ulottuvuudella eurooppalaisiin kohdistui enemmän odotuksia hyvinä kumppaneina kuin transatlanttisen yhteistyön poliittis-sotilaallisella ulottuvuudella. Euroopan uskottiin pystyvän luomaan ”demokraattinen agenda, joka olisi enemmän yhdenmukainen kuin erilainen”¹³¹ Yhdysvaltojen kanssa, sillä markkinataloudessa eurooppalaiset ja yhdysvaltalaiset intressit ”soveltuvat enemmän yhteen kuin törmäävät toisiinsa”¹³². (Kempe, The Wall Street Journal 10.11.2004, kolumni.) Keskeisenä eurooppalaisena toimijana tulevaisuudessa erottui Euroopan unioni, jonka taloudellisen vaikutusvallan uskottiin onnistuneen jo ”nöyryyttää kaikkivoipia yhdysvaltalaisyhtiöitä”¹³³ (Rifkin, The Washington Post 31.10.2004, kolumni).

Lyhyenä yhteenvetona voidaan todeta, että yhdysvaltalaisten käsitykset eurooppalaisista poliittisistä toimijoista taloudellisella ulottuvuudella ovat samansuuntaisia kuin poliittis-sotilaallisella ulottuvuudella. Eurooppa nähdään heikkona ja byrokraattisena Yhdysvaltoihin verrattuna, ja eurooppalaisten syytellään keskittyvän vain oman mantereensa etuihin. Euroopan unionista saattaa vahvistuessaan tulla uskottava poliittinen toimija. Taloudellisella ulottuvuudella yhdysvaltalaisten antieurooppalaisuus on erityisen vahvaa ja yhdysvaltalaiset ylistävät omaa näkemystään kapitalismista. Toisaalta markkinatalous tarjoaa alueen, joka sitoo mantereet vahvasti yhteen, ja kauppapoliittisista kiistoista huolimatta yhteisistä eduista on helpompi olla yhtä mieltä.

¹³⁰ “Very little of the world’s population has ever experienced firsthand America’s democracy or capitalism.”

¹³¹ “democratic agenda that is far more similar than different”

¹³² “more often coincide than collide”

¹³³ “The EU’s economic clout has humbled once all-powerful U.S. businesses.”

Ero aikaisempien alalukujen tarkasteluun on siinä, että taloudellisella ulottuvuudella myös Eurooppa näyttäytyy unilateralistisena. Näin yksinkertaistukset Yhdysvalloista tai Euroopasta tietyn tyyppisinä toimijoina saavat sopivaa suhteellisuutta.

6.2.2. Suhtautuminen kansainvälisiin sopimuksiin

Van Oudenarenin mukaan ajatus siitä, että unilateralismi olisi looginen seuraus unipolaarisuudesta, yksinapaisesta maailmanjärjestyksestä, väheksyy älyllistä keskustelua Yhdysvalloissa. Yhdysvaltojen kylmän sodan jälkeiseen politiikkaan ovat vaikuttaneet useat erilaiset filosofiset lähtökohdat (van Oudenaren 2004, 73). Euroopan ja Yhdysvaltojen välisten suhteiden tarkastelu eri ulottuvuuksilla rikkoo banaaleja käsityksiä Euroopasta ja Yhdysvalloista tietynlaisina poliittisina toimijoina, kuten transatlanttisten suhteiden tarkastelu taloudellisella ulottuvuudella osoitti.

Kun transatlanttisia suhteita tarkastellaan kansainvälisten sopimusten ratifioinnin näkökulmasta, Yhdysvallat ja Eurooppa palaavat tutkimuksessa samoihin aseisiin suhteessa kansainväliseen yhteistyöhön, joissa ne olivat poliittis-sotilaallisella ulottuvuudella. Euroopan unioni on ollut halukas sitoutumaan kansainvälisiin sopimuksiin, ja Yhdysvallat on viime vuosina toiminut voimakkaan unilateraalisesti. Ero poliittis-sotilaalliseen ulottuvuuteen tällä ulottuvuudella on se, että Euroopan unioni korostuu keskeisenä eurooppalaisena poliittisena toimijana yksittäisten eurooppalaisten valtioiden sijaan.

Yhdysvaltojen vetäytyminen Kioton sopimuksesta ja vuoden 1972 ohjussopimuksesta, kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) ja maamiinojen kiellon vastustaminen, biologisten aseiden kieltämisen ja lasten oikeuksien sivuuttaminen sekä Guantánamo Bayn sotavankien kohtelu ovat synnyttäneet Euroopassa ärtymystä Yhdysvaltojen kansainvälisiä sopimuksia väheksyvää politiikkaa kohtaan. (Baldwin et al. 2003, 38; Fukuyama 2005, 139; van Oudenaren 2004; 71; Pollack 2003, 122.) Kaikki nämä toimet ovat tapahtuneet ainoastaan George W. Bushin presidenttiyden aikana, ja ne ovat osoittaneet Bushin hallituksen olevan erittäin haluton hyväksymään kansainvälisten sopimusten Yhdysvalloille asettamia rajoituksia (Pollack 2003, 123).

Tutkimusaineistossa transatlanttiset erimielisyydet suhteessa kansainvälisiin sopimuksiin eivät saa merkittävää huomiota, sillä 'terrorismin vastainen' ja Irakin sota

sekä erilaiset lähestymistavat sotilaallisen voiman käyttöön dominoivat julkista keskustelua Euroopan ja Yhdysvaltojen välisistä suhteista. Tutkimusaineiston keruuajankohta ja Yhdysvaltojen suhtautuminen huomioon ottaen, Kioton sopimus saa yhdysvaltalaislehdissä kuitenkin yllättävän paljon huomiota. Yksi syy tähän saattaa olla se, että kiusallisista transatlanttisista erimielisyyksistä huolimatta ilmastonmuutoksen tiedostetaan Yhdysvalloissa olevan todellinen ongelma, eikä Yhdysvalloissa olla liittovaltiotasolla vielä tartuttu tehokkaisiin toimenpiteisiin sen ehkäisemiseksi.

Eurooppalaisten sanotaan olevan ympäristötietoisempia kuin yhdysvaltalaisien. Yhdysvallat on aina suhtautunut ilmastonmuutokseen melko nihkeästi (van Oudenaren 2004, 71). Mielipidetutkimusten mukaan yhdysvaltalaiset kuitenkin arvostavat ympäristön suojelua yhtä paljon kuin eurooppalaiset, vaikka julkisessa päätöksenteossa mannerten välillä on selkeitä eroja. Yhtenä syynä saattaa olla se, että eurooppalaiset hyväksyvät yhdysvaltalaisia helpommin valtion intervention talouteen. (Bodansky 2003, 64.)

Tutkimusaineisto osoittaa ympäristökysymysten leikkaavan kiinnostavalla tavalla keskustelua arvoista ja eduista. Eurooppalaisille Kioton sopimus on moraalis-eettinen tai ympäristönsuojelullinen kysymys. Yhdysvaltalaiset puolestaan näkevät sen talouspoliittisena kysymyksenä ja taloudellisena rajoitteena. Yhdysvaltalaislehdissä oltiin kuitenkin tietoisia siitä, että eurooppalaisille poliittisille toimijoille Kioton sopimuksen ratifiointi symbolisoi arvoperustaa ja eettisiä periaatteita. Kioton sopimuksesta vetäytymisen tiedettiin ärsyttäneen eurooppalaisia (vrt. Fukuyama 2005, 143):

“Tämä älä-tee-mitään-asenne vahvistaa jokaista eurooppalaista stereotypiaa Yhdysvalloista unilateralistisena roistona, joka asettaa öljyteollisuuden politiikan edelle ja ideologian tieteen edelle.”¹³⁴ (Mallaby, The Washington Post 1.11.2004, kolumni).

Yhdessäkään tutkimusaineiston sanomalehdessä – presidentinvaalitaistelusta huolimatta – ei silti moitittu Bushia Kioton sopimuksesta vetäytymisestä tai kehotettu Yhdysvaltoja luopumaan mahdollisista taloudellisista eduistaan sopimuksen hyväksi:

¹³⁴ “This do-nothing posture confirms every European stereotype of America as a unilateralist rogue that puts the oil industry ahead of policy and ideology ahead of science.”

“Eurooppalaiset ovat käyttäytyneet kuin Hr. Bush ei uskoisi mitä hän on itse sanonut, tai kuin eurooppalaiset voisivat vedota hänen omatuntoonsa muuttaakseen hänen mielensä. Se ei tule onnistumaan.”¹³⁵ (Glassman, *The Wall Street Journal* 5.11.2004, kolumni.)

Yhdysvaltalaislehdistö ei vastustanut Kioton sopimusta siitä syystä, että ilmastonmuutoksesta ei oltaisi oltu aidosti huolissaan tai että sen torjumista ei olisi pidetty tärkeänä. Päinvastoin, kiistan Kioton sopimuksesta arveltiin pilaavan yhdysvaltalaisten mainetta eurooppalaisten silmissä (*The Washington Post* 4.11.2004, ”Mr. Bush’s Victory”; Mallaby, *The Washington Post* 1.11.2004, kolumni; *The Washington Post* 6.11.2004, ”Kioto Ratification”). Lisäksi riippuvuutta Lähi-idän öljystä pidettiin ongelmallisena (*USA Today* 21.10.2004, “Global warming shift gets cold shoulder”; Mallaby, *The Washington Post* 1.11.2004, kolumni). Kioton sopimusta ei silti haluttu ratifioida (vrt. Fukuyama 2005, 160), vaan ratkaisuksi ehdotettiin uudistuvia energialähteitä (*The Washington Post* 6.11.2004, ”Kyoto Ratification”; Singer, *USA Today* 21.10.2004, kolumni).

Erityisesti *The Wall Street Journalissa* ja *USA Todayssa* eurooppalaisten moraalisia vaatimuksia väheksyttiin ja eurooppalaisten näkemykset käännettiin talouspoliittiseksi vaikuttamiseksi. Kioton sopimuksen katsottiin olevan taloudellisesti epäsuotuisa Yhdysvalloille (Singer, *USA Today* 21.10.2004, kolumni; Glassman, *The Wall Street Journal* 5.11.2004, kolumni; *The Washington Post* 6.11.2004, ”Kioto Ratification”), siitä seuraisi valtavia työpaikkojen menetyksiä ja sen uskottiin toimivan taloudellisten kilpailijoiden keinona yrittää horjuttaa Yhdysvaltojen taloutta (Singer, *USA Today* 21.10.2004, kolumni). Toisaalta sopimuksen ratifioinnin ajateltiin olevan Yhdysvaltojen kannalta järkevää silloin, jos se auttaisi ”rajoittamaan Kiinan ja Intian taloudellista etumatkaa”. (*USA Today* 21.10.2004, “Global warming shift gets cold shoulder”.)

Bushin toisen kauden ajateltiin tarjoavan uuden mahdollisuuden tarttua ilmastonmuutoksen torjuntaan ja lähestyä eurooppalaisia heille tärkeässä kysymyksessä. (*The Washington Post* 4.11.2004, ”Mr. Bush’s Victory”.) Ilmastonmuutoksen torjumisen uskottiin tarjoavan Yhdysvalloille mahdollisuuden puhdistaa mainettaan ”unilateralistisena roistona”¹³⁶:

¹³⁵ ”Europeans have acted as if Mr. Bush didn’t believe what he said, or that they could apply enough moral suasion to change his mind. Won’t happen.”

¹³⁶ “a unilateralist roque”

“Ehdota jotain niin yllättävää, että se pakottaa eurooppalaiset harkitsemaan stereotypistä käsitystään Amerikasta. Ja paras tapa tehdä se on laatia rohkea esitys ilmaston lämpenemisen ehkäisemiseksi.”¹³⁷ (Mallaby, The Washington Post 1.11.2004, kolumni.)

Yhdysvaltalaislehdistöistä välittyi näkemys siitä, että yhdysvaltalaiset tiesivät eurooppalaisten olevan halukkaampia sitoutumaan kansainvälisiin sopimuksiin. Yhdysvaltojen vetäytyminen Kioton sopimuksesta toimi tutkimusaineistossa esimerkkinä Yhdysvaltojen maineen kannalta kielteisestä mutta yhdysvaltalaisten näkökulmasta tarpeellisesta unilateralismista. Suhteessa kansainvälisiin sopimuksiin kansalliset edut ja yhteiset länsimaiset arvot eivät aina ole yhdenmukaisia ainakaan lyhyellä perspektiivillä. Yhdysvalloilla onkin George W. Bushin kaudella ollut taipumus puolustaa kansallista etuaan. Esimerkiksi vetäytymistä Kioton sopimuksesta perusteltiin yhdysvaltalaislehdistössä kansallisella taloudellisella edulla sen sijaan, että sopimus olisi nähty osana transatlanttista eettis-moraalista keskustelua ja globaalisti tärkeän ongelman ratkaisua. Tämä vahvistaa tutkimuksessa jo aikaisemmin esiin tulleen näkemyksen siitä, että Yhdysvallat ei ole – ainakaan George W. Bushin kaudella – valmis rajoittamaan kansallista etuaan transatlanttisen yhteistyön tai ’yhteisten länsimaisten arvojen’ hyväksi.

Huolimatta voimakkaista erimielisyyksistä suhteessa kansainvälisiin sopimuksiin, ilmastonmuutos saattaa olla potentiaalinen transatlanttisen yhteistyön alue tulevaisuudessa. *The Washington Postin* kolumnistin mukaan yhdysvaltalaisten ja eurooppalaisten arvojen ja etujen hedelmällinen yhdistäminen voisi olla mahdollista juuri tällä yhteistyön alueella. Kysymys ilmastonmuutoksesta on kiinnostava transatlanttisen yhteistyön kannalta. Se oli nimittäin ainoa asia koko tutkimusaineistossa, jossa eurooppalaisten myönnettiin suoraan olevan oikeassa:

“Yhdysvaltojen ei tule lepytellä Eurooppaa allekirjoittamalla sopimusta Kansainvälisestä rikostuomioistuimesta [...] Mutta Yhdysvalloilla on kaikki syyt lepytellä Eurooppaa ilmastonmuutoksen suhteen, sillä tässä kysymyksessä eurooppalaiset ovat oikeassa. [...] Mitään ei voiteta takertumalla politiikkaan, joka vieraannuttaa liittolaiset, jättää ilmastollisen todellisuuden huomiotta ja hukkaa mahdollisuuden vähentää riippuvuutta Lähi-idän öljystä.”¹³⁸ (Mallaby, The Washington Post 1.11.2004, kolumni.)

¹³⁷ “Propose something so out of character that it forces Europeans to rethink their stereotypes of America. And the best way to do that is to come up with a bold proposal on global warming.”

¹³⁸ “The United States should not appease Europe by signing up to the International Criminal Court [...] But the United States has every reason to appease Europe on climate change, because on this issue the Europeans are right. [...] There is nothing to be gained from clinging to a policy that alienates the allies, ignores climatic reality and wastes an opportunity to reduce reliance on unstable Middle East oil.”

7. Loppuyhteenveto ja johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa on analysoitu yhdysvaltalaisen käsityksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista. Tutkimusaineisto koostuu yhdysvaltalaisen sanomalehtien mielipidekirjoituksista vuoden 2004 presidentinvaalien ajalta. Tutkimuksen tietopillinen perusta nojaa maltilliseen realismiin: Lehdistöaineiston artikkeleilla oletetaan olevan yleistettävää vastaavuussuhdetta yhdysvaltalaisen käsityksiin eurooppalaisista poliittisista toimijoista, mutta julkisen keskustelun mahdollisuutta vaikuttaa yhdysvaltalaisen käsityksiin ei haluta kieltää. Siksi lehdistöaineisto muodostaa valtiopillisesti erittäin kiinnostavan tutkimuskohteen.

Tutkimuksessa on pyritty välttämään takertumista keskeisiin lähihistorian tapahtumiin, mutta transatlanttisten suhteiden historia toisen maailmansodan jälkeen on otettu tutkimuksessa huomioon. Tutkimuksen toisessa luvussa on luotu historiallinen tausta transatlanttisille suhteille ja nostettu sen avulla esiin kolme keskeistä näkökulmaa transatlanttisten suhteiden analyysiin. Niitä ovat eurooppalaisten poliittisten toimijoiden tyypittely, transatlanttinen sotilaallis-poliittinen yhteistyö sekä intressit ja arvopohja transatlanttisissa suhteissa.

Tutkimuksen käytännöllisestä luonteesta johtuen teoreettiseen kirjallisuuteen on syvennytty perusteellisesti aineistonanalyysin yhteydessä. Tutkimuskysymykset, teoreettinen kirjallisuus ja edellä mainitut tutkimustekniset ratkaisut ovat ohjanneet analyysiä, jota on täydennetty aineistokeskeisellä lähestymistavalla. Näin tutkimuksessa on voitu keskittyä yhdysvaltalaisen käsitysten eriteltyyn tarkasteluun politiikan eri ulottuvuuksilla transatlanttisten suhteiden yleisen analyysin sijaan.

Tutkimuksessa on etsitty vastauksia siihen, keitä ja millaisia eurooppalaiset poliittiset toimijat ovat yhdysvaltalaisen näkökulmasta. Keskeistä on ollut pohtia sitä, mitkä tekijät heikentävät ja mitkä vahvistavat Yhdysvaltojen ja Euroopan välistä yhteistyötä yhdysvaltalaisen näkökulmasta, millaisia odotuksia Euroopalle Yhdysvalloissa asetetaan ja miten yhdysvaltalaisen käsitykset eurooppalaisista poliittisista toimijoista mahdollisesti vaikuttavat transatlanttisen yhteistyön edellytyksiin tulevaisuudessa. Kysymysten muotoutumiseen ovat vaikuttaneet niiden yhteiskunnallinen ajankohtaisuus ja tieteellinen relevanttius.

Yhdysvaltalaislehdistön perusteella tutkimuskysymyksiä on ollut mahdollista käsitellä monipuolisesti. Lehdistöaineisto edustaa kattavasti yhdysvaltalaisen näkemyksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista, mutta leimallisesti myös yhdysvaltalaisen eliitin ja aktiivisen kansanosan näkemyksiä. Tutkimusaineiston valinnassa tätä elitistisyyttä on pyritty rikkomaan ottamalla mukaan tarkasteluun lukijoiden mielipidekirjoitukset ja ”kansanomaisempi” *USA Today* -sanomalehti. Tutkimustulosten yleistettävyyteen koko väestön tasolla tulee kuitenkin suhtautua varauksellisesti. Tutkimuksellisesti tämä ei ole vakava puute: valtio-opillisesta näkökulmasta on luontevaa olla kiinnostunut niistä yhdysvaltalaisen käsityksistä, jotka ovat vallitsevia erityisesti poliittisten päättäjien ja mielipide- tai esimerkiksi talouselämän vaikuttajien keskuudessa. Heidän käsityksensä eurooppalaisista poliittisista toimijoista oletettavasti vaikuttavat merkittäväällä tavalla transatlanttisen yhteistyön mahdollisuuksiin tulevaisuudessa.

Tutkimuksen painopiste ei ole ollut lehdistökohtaisessa vertailussa. Joitakin sanomalehtikohtaisia eroja kuitenkin nousi tutkimuksessa esiin. John F. Kerryn tueksi ilmoittautuneissa *The New York Timesissa* ja *The Washington Postissa* suhtauduttiin varovaisen myönteisesti institutionaaliseen yhteistyöhön Euroopan ja Euroopan unionin kanssa. Talouseliittiä lähellä olevassa *The Wall Street Journalissa* Euroopan unioni korostui erityisesti eurooppalaisena talousalueena. *USA Todayssa* Natoa tai Euroopan unionia ei mainittu kertaakaan. Jokaisessa tutkimusaineiston sanomalehdessä kärjistyneet suhteet Eurooppaan kulminoituivat Ranskaan.

Yhdysvaltalaisen käsityksiä keskeisistä eurooppalaisista poliittisista toimijoista on tyypitelty luvussa 4. Aineistonanalyysi osoittaa kiinnostavan ristiriidan teoreettisen keskustelun ja yhdysvaltalaisen julkisen keskustelun välillä. Yhdysvaltalaisessa teoreettisessa keskustelussa transatlanttisia suhteita käsitellään pääasiassa institutionaalisten suhteiden näkökulmasta, vaikka yhteistyön tärkeyttä yksittäisten Euroopan valtioiden kanssa saatetaan painottaa. Tutkimusaineisto puolestaan osoittaa, että yhdysvaltalaiset käsittävät, Euroopan integraatiosta huolimatta, keskeisten poliittisten toimijoiden Euroopassa olevan yksittäisiä kansallisvaltioita.

Tutkimusaineistossa kirjoitetaan usein yleisellä tasolla ”eurooppalaisista” ja ”Euroopasta”, mutta käsitteet viittaavat useimmiten yksittäisiin Euroopan valtioihin. Euroopan unionin komission, neuvoston ja parlamentin sijaan kolme keskeistä

eurooppalaista poliittisen vallan käyttäjää yhdysvaltaisten mielestä ovat Britannia, Ranska ja Saksa – ja niiden päämiehet. Käsitukset Saksasta ja Ranskasta ovat varsin kielteisiä. Erityisesti Ranska ja sen presidentti Jacques Chirac saavat runsaasti negatiivista huomiota yhdysvaltalaislehdissä, eikä Yhdysvaltojen poliittis-kulttuurisia ristiriitoja Ranskan kanssa peitellä. Irakin sodassa mukana olevasta ja Yhdysvaltoja 'terrorismin vastaisessa sodassa' tukeneesta Britanniasta ja sen pääministeristä Tony Blairista puolestaan kirjoitetaan selkeän positiivisesti.

Yhdysvaltaisten erilaiset käsitykset kolmesta ”keskeisestä eurooppalaisesta vallankäyttäjistä” osoittavat sen, että keskustelu kokonaisvaltaisesta mannerten välisestä kriisistä on liioiteltua. Yhdysvaltaisten näkökulmasta transatlanttiset erimielisyydet ovat korostetusti Yhdysvaltojen ja yksittäisten valtioiden välisiä. Tätä näkemystä tukee myös yhdysvaltaisten tutkimusajankohtana suosima käsitepari ”uusi” ja ”vanha Eurooppa”. Lähinnä Ranskaan ja Saksaan viittaava ”rapistuva ja kankea” ”vanha Eurooppa” saa osakseen ankaraa kritiikkiä, mutta käsitys ”yhdysvaltalaismielisestä ja dynaamisesta” ”uudesta Euroopasta” on hyvin positiivinen ja siihen kohdistuu myönteisiä tulevaisuuden odotuksia. Käsiteparin suosio yhdysvaltalaisessa laatuohjelmassa on yllättävää, sillä se ei juuri kestä teoreettista tarkastelua. Mielenpidetetyt tutkimukset ja Euroopan maiden poliittinen kehitys eivät tue tätä jaottelua. ”Uusi Eurooppa” -käsitteen hyödyllisyys on mahdollisesti siinä, että se tarjoaa yhdysvaltalaisille retorisen pakotien riittävästä suhteesta yksittäisiin Euroopan maihin ja mahdollisuuden näpäyttää ”vanhan Euroopan” maita, joiden kanssa Yhdysvalloilla on ollut erimielisyyksiä.

Euroopan unioni saa tutkimusaineistossa verrattain vähän huomiota. Yhdysvaltalaisilla on ilmeisen epäselvä käsitys Euroopan unionin roolista, vaikutusvallasta ja sen sisäisestä kehityksestä. Euroopan unioni on yhdysvaltaisten mielestä byrokraattinen ja ulkopoliittisesti tehoton poliittinen toimija. Euroopan unioni käsitetään poliittisen toimijan sijaan enemmän eurooppalaisena talousalueena, ja siitä kirjoitettiin määrällisesti eniten talouselämää lähellä olevassa *The Wall Street Journalissa*. Kuitenkin juuri merkittävä talouspoliittinen, olkoonkin tutkimusaineistossa tehoton rooli tuo Euroopan unionille poliittista uskottavuutta yhdysvaltaisten näkökulmasta. On kiinnostavaa, että Euroopan unionin saamasta pääsääntöisesti negatiivisesta painoarvosta huolimatta se huomioidaan mahdollisena keskeisimpänä eurooppalaisena yhteistyökumppanina tulevaisuudessa.

Nato saa Euroopan unioniin verrattuna vielä vähemmän huomiota. Nato on kadonnut lähes kokonaan yhdysvaltalaislehdistöstä tutkimusajankohtana. Rumsfeldin esittelemä, Natoon viittaava Euroopan jako ”uuteen” ja ”vanhaan Eurooppaan” ja Yhdysvaltojen kärjistyneet suhteet yksittäisiin Euroopan maihin, erityisesti Ranskaan, ovat lisänneet jännitteitä puolustusliiton sisällä. Yhdysvallat on jättänyt Naton vähin äänin syrjään, ja se näkyy myös tutkimusaineistossa. Yhdysvaltalaiset eivät pidä Natoa tehokkaana tai varteen otettavana transatlanttisena organisaationa ainakaan Irakin sodan tai ’terrorismin vastaisen sodan’ yhteydessä. Naton on jopa väitetty hajonneen yksittäisten valtioiden löyhäksi liittoutumaksi, josta Yhdysvallat vain poimii itselleen sopivia liittolaisia tarpeen mukaan (Joffe 2002). Tämä väite saa varovaista vahvistusta tutkimusaineistossa, kun yksittäiset Euroopan unionin jäsenvaltiot korostuvat yhdysvaltalaisten näkökulmasta keskeisinä poliittisina toimijoina kollektiivisen Naton sijaan.

Aineistonanalyysissä luvussa 5 on tarkasteltu yhdysvaltalaisten käsityksiä eurooppalaisista poliittisista toimijoista poliittis-sotilaallisella ulottuvuudella. Yhdysvaltalaislehdistöstä välittyy selkeästi vaatimus multilateraalisen yhteistoiminnan lisäämisestä eurooppalaisten kanssa. Samalla on havaittavissa ajatus rinnakkaisesta unilateralismista; multilateraalinen transatlanttinen poliittis-sotilaallinen yhteistyö on erittäin toivottavaa, mutta niin kauan, kun se hyödyttää Yhdysvaltoja. Vaatimus multilateraalista yhteistyöstä ei tarkoita ”pehmeän voiman” käyttöä. Päinvastoin Euroopalta saatetaan edellyttää lisää sotilaallista voimaa, jotta se olisi kiinnostava multilateraalinen kumppani Yhdysvalloille.

Euroopan ja Yhdysvaltojen erilaiset poliittiset rakenteet hankaloittavat transatlanttista dialogia ja mannerten välistä poliittis-sotilaallista yhteistyötä. Yhdysvallat on suvereeni liittovaltio, joka on sotilaallisesti täysin ylivoimainen Eurooppaan verrattuna. Eurooppalaista politiikkaa puolestaan määrittää vahvasti multilateraalinen ja diplomatiaa painottava instituutio, Euroopan unioni, jolla ei ole itsenäistä ja yhtenäistä puolustuspoliittista elintä. Historiassa tämä rooli on kuulunut Natolle.

Tästä näkökulmasta ei ole yllättävää, että erityisesti Irakin sodan aikaan yhdysvaltalaisten käsitykset eurooppalaisista poliittisista toimijoista painottuvat yksittäisiin eurooppalaisiin valtioihin. Toisaalta Naton systemaattinen poissaolo tutkimusaineistosta on erittäin yllättävää. Yhdysvalloilla on Naton kautta perinteisesti

ollut vahva ote vanhan mantereen asioihin. Yhdysvaltalaiset ovat ilmeisesti kyllästyneitä Naton vuosikymmenien saatossa synnyttämään roolijakoon, joka on omalta osaltaan sallinut Euroopan vähentää sotilaallista kapasiteettiaan.

Yhdysvaltalaiset ovat hyvin tietoisia siitä, että eurooppalaiset poliittiset toimijat suosivat diplomaattisia keinoja sotilaallisen voiman käytön sijaan. Tutkimusaineiston perusteella tätä ei pidetä erityisen positiivisena transatlanttisen poliittis-sotilaallisen yhteistyön kannalta. Teoreettisessa keskustelussa verrattain uutta yleiseurooppalaista kiintymystä diplomaattiseen vallankäyttöön on selitetty mannerten välisellä rakennerolla, eurooppalaisten arviolla todellisista turvallisuushkista globalisoituneessa maailmassa, Euroopan sotaisalla historialla ja Naton tarjoamalla mahdollisuudella keskittyä oman mantereen asioihin.

Tutkimusaineistossa Euroopan 'diplomaattisuuteen' suhtaudutaan kahdella tavalla, kun tarkastellaan yhdysvaltalaisien odotuksia transatlanttiselle yhteistyölle. Ensimmäisen, selkeästi vähemmistössä olevan näkökulman mukaan Euroopan sisäistä poliittis-sotilaallista kehitystä halutaan kunnioittaa, eikä eurooppalaisten tarvitse muuttaa ensisijaista sitoutumistaan "pehmeän vallan" käyttöön. Yhdysvaltojen tulisi jopa ottaa mallia eurooppalaisesta diplomaattisesta lähestymistavasta. Tämä näkökulma painottaa Euroopan unionia keskeisenä eurooppalaisena poliittisena toimijana. Transatlanttista poliittis-sotilaallista yhteistyötä koordinoitaisiin yksittäisten Euroopan valtioiden tai Naton kautta. Euroopan unioni voisi rohkeimman näkemyksen mukaan muodostua "rauhanomaiseksi supervallaksi" Yhdysvaltojen rinnalle, eikä sen tarvitsisi keskittyä sotilaallisen kapasiteetin lisäämiseen. Transatlanttista poliittis-sotilaallista yhteistyötä voitaisiin tiivistää hyödyntämällä molempien vahvuusalueita.

Toisen, yhdysvaltalaislehdissä selkeästi hallitsevan näkökulman mukaan eurooppalaiset poliittiset toimijat eivät ole hyödyllisiä tai uskottavia poliittis-sotilaallisia yhteistyökumppaneita, mikäli ne eivät panosta enemmän sotilaalliseen uskottavuuteen. Eurooppalaisten harjoittamaa diplomatiata esimerkiksi Lähi-idässä pidetään tehottomana ja kyvyttömänä vallankäytön muotona. Eurooppalaisten poliittisten toimijoiden tulee hankkia ja käyttää enemmän sotilaallista voimaa.

Vaatus sotilaallisen kapasiteetin lisäämisestä heijastaa yhdysvaltalaisien ärtymystä eurooppalaisten passiiviseen sotilaalliseen rooliin erityisesti Irakin sodassa.

Yhdysvaltalaiset eivät siis ole huolissaan eurooppalaisten tavasta suosia diplomaattia siksi, että he olisivat huolestuneita Euroopan kyvystä puolustaa itseään tai Yhdysvaltojen kyvystä tarvittaessa puolustaa Eurooppaa. Yhdysvaltalaiset ovat suivaantuneita eurooppalaisten sotilaalliseen passiivisuuteen Yhdysvaltojen liittolaisina.

Teoreettisessa keskustelussa tämä sotilaallista voimaa painottava näkökulma korostaa Yhdysvaltojen johtaman Naton roolia keskeisenä eurooppalaisena poliittisena toimijana. Tutkimusaineiston perusteella puolestaan Euroopan poliittisella järjestäytymisellä ei ole yhdysvaltalaisille merkitystä, kunhan Yhdysvallat saa poliittis-sotilaallista tukea Euroopasta. Natoon ei tässä tehtävässä luoteta, vaan yhdysvaltalaiset korostavat yhteistyötä yksittäisten Euroopan valtioiden kanssa. Euroopan itsenäinen sotilaallinen vahvistuminenkin herättää tutkimusaineistossa enemmän keskustelua kuin Naton rooli.

Havainto on kiinnostava Suomen kannalta, sillä Suomen mahdollisesta Nato-jäsenyydestä keskustellaan täällä toistuvasti. Tutkimusaineiston perusteella yhdysvaltalaisten odotukset ja sitoutuminen Natoon eivät ole järin korkealla. Se herättää kysymyksen siitä, kuinka luottavaisina suomalaisten kannattaa laskea puolustustaan Naton varaan. Toisaalta samasta näkökulmasta voitaisiin myös argumentoida, ettei Suomen Nato-jäsenyys olisi järin dramaattinen Suomen kannalta. Natoon liittyminen tuskin merkitsisi sitä, että Suomi joutuisi sopeutumaan aivan uuteen ulkopoliittiseen ja sotilaalliseen tilanteeseen. Tällaisten arvioiden tekeminen on kuitenkin hankalaa yhdysvaltalaisten käsitysten perusteella. Yhdysvaltalaisten käsitykset Naton tarpeellisuudesta ovat herkempiä poliittisen ilmapiirin muutoksille kuin itse instituutio ja sen historiallisesti muodostunut asema transatlanttisissa suhteissa.

Yhdysvaltalaisten mukaan eurooppalaisten mahdollisen sotilaallisen vahvistumisen tulee tapahtua Yhdysvaltojen tueksi. Tutkimusaineiston perusteella on tärkeää, että Euroopasta ei muodostu sotilaallista vastavoimaa Yhdysvalloille. Tämä joidenkin yhdysvaltalaisten huoli ei ole erityisen relevantti. Kukaan transatlanttisten suhteiden tutkija tuskin ajattelee, että Euroopalla olisi reaaliset mahdollisuudet, tai että se edes haluaisi seuraavina vuosikymmeninä muodostua todelliseksi sotilaalliseksi vastavoimaksi Yhdysvalloille. Yhdysvaltalaisten huolen taustalla saattaa olla se, että Euroopan yhtenäisyyden vahvistuminen saattaisi hieman heikentää Yhdysvaltojen poliittis-sotilaallista ja kulttuurista hegemonista asemaa. Euroopan unionin epäselvä sisäinen kehitys ja mahdollinen vahvistuminen herättävät huolta joissakin

yhdysvaltalaisissa, vaikka Euroopan unionia ahkerasti arvostellaankin Yhdysvalloissa kyvyttömäksi ja byrokraattisesti. Nykyinen ulkopoliittisesti hajanainen Euroopan unioni on parjatusta tehottomuudestaan huolimatta hyödyllinen Yhdysvalloille. Ulkopoliittisesti epäyhtenäisestä Euroopasta Yhdysvaltojen on helpompi poimia ad hoc -liittolaisia sotilaallispoliittisiin operaatioihinsa.

Yhdysvaltalaisten käsitykset eurooppalaisista poliittisista toimijoista poliittis-sotilaallisella ulottuvuudella osoittavat sen, että Irakin sota ja Yhdysvaltojen määrittelemä 'terrorismin vastainen sota' ovat nostaneet esiin vakavia erimielisyyksiä transatlanttisissa suhteissa. Jokaisesta tutkimusaineiston sanomalehdestä kuitenkin välittyy – ennen ja jälkeen Yhdysvaltojen presidentinvaalien – vaatimus siitä, että Yhdysvaltojen on lisättävä multilateraalista yhteistoimintaa eurooppalaisten kanssa ja omalta osaltaan soviteltava erimielisyyksiä transatlanttisissa suhteissa.

Erimielisyydet eivät ole syntyneet vasta vuoden 2001 jälkeen, vaikka Euroopassa mielellään syytetään George W. Bushia ja hänen hallituksensa toimia syyskuun 11:n jälkeen transatlanttisten suhteiden pilaajina. Teoreettisen kirjallisuuden perusteella mannerten välinen erilainen historia, poliittinen rakenne ja asema kansainvälisessä järjestyksessä ovat säännöllisesti synnyttäneet erimielisyyksiä. Nykyiset erimielisyydet ovat alkaneet kyteä jo 1990-luvulla. Syyskuun 11:n ja erityisesti Irakin sodan jälkeen erilaiset käsitykset keskeisistä arvoista ja uhkista sekä keinoista uhkien ratkaisemiseen ovat kuitenkin kärjistyneet merkittävästi.

Teoreettisen keskustelun perusteella yhdysvaltalaiset ja eurooppalaiset ovat pitkään jakaneet samat länsimaiset poliittis-filosofiset ihanteet. Luvun 6 aineistonanalyysi osoittaa, että yhdysvaltalaiset ajattelevat jakavansa eurooppalaisten kanssa samat ihanteet demokratiasta ja vapaudesta, mutta käsittävät keskeiset länsimaiset arvot niin eri tavalla kuin eurooppalaiset, että he eivät juuri usko yhteisen arvopohjan olemassaoloon. Tämä on negatiivinen havainto eurooppalaisten Nato-maiden kannalta, sillä Naton peruseriaatteisiin kuuluu näkemys yhteisestä länsimaisesta arvopohjasta. Toisaalta yksittäisten Euroopan maiden tarkastelu ja Euroopan jako ”uuteen” ja ”vanhaan Eurooppaan” osoittavat, että väitteet kokonaisvaltaisesta mannerten välisen arvopohjan murenemisestä eivät pidä paikkaansa. Eurooppalaiseen filosofiseen perintöön kohdistuu myös peittelemätöntä, joskin määrällisesti vähäistä ihailua yhdysvaltalaislehdissä.

Yhdysvaltalaiset unohtavat usein sen, että merkittävä osa yksittäisistä Euroopan valtioista kuuluu Euroopan unioniin ja toimii osittain sen määrittämässä puitteissa. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen poliittiset rakenteet, näkemys sotilaallisen voimankäytön tarpeellisuudesta sekä käsitys legitimitetistä ovat varsin erilaiset. Tämä poliittisen todellisuuden erojen väheksyminen saattaa antaa, molemmin puolin mannerta, käsityksen vielä tosiasiallista perusteellisimmista arvoeroista transatlanttisissa suhteissa.

Keskeisiä eroja toki on, erityisesti yksittäisissä poliittisissa arvokysymyksissä. Tutkimusaineistosta erottuu selkeästi näkemys eurooppalaisista poliittisista toimijoista yhdysvaltalaisia maallisempina. Uskonnon ja politiikan sekoittumista Yhdysvalloissa pidetään tutkimusaineistossa huolestuttavana ja sen uskotaan heikentävän transatlanttisen yhteistyön edellytyksiä. Toisaalta yhdysvaltalaisessa poliittisessä keskustelussa tyypilliseen idealismiin ei suhtauduta erityisen kielteisesti. Päinvastoin tutkimusaineistosta löytyy runsaasti viitteitä siitä, että yhdysvaltalaiset uskovat oman yhteiskuntansa arvo- ja moraaliperustan ylivertauuteen. Osa jopa niin syvästi, että näitä 'universaaleja' arvoja voidaan edistää sotilaallisin keinoin.

Transatlanttisissa suhteissa, kuten politiikassa yleensä, eturistiriidat herkästi dominoivat arvokeskustelua. Hyvä esimerkki siitä ovat Yhdysvaltojen ja Euroopan välinen kauppa ja suhtautuminen kansainvälisiin sopimuksiin. Näillä ulottuvuuksilla tarkasteltuna Euroopan unioni korostuu keskeisenä eurooppalaisena poliittisena toimijana.

Yhdysvaltalaisten kulttuurisen ylemmyyden tunne eurooppalaisiin nähden on ilmeistä transatlanttisen yhteistyön taloudellisella ulottuvuudella. Yhdysvaltalaisten mielestä Eurooppa on taloudellisesti heikko ja joustamaton, ja sitä vaivaa kasvava työttömyys sekä ikääntyvä väestö. Yhdysvallat puolestaan näyttäytyy demokratian ja toimivan kapitalismin johtotähtenä. Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen väliset kauppapoliittiset kiistat ovat olleet lukuisia ja kiivaita. Molemmat osapuolet ovat tarvittaessa toimineet voimakkaan protektionistisesti ja ajaneet omia taloudellisia etujaan vapaan kaupan edistämisen sijaan.

Kuitenkin juuri taloudellisella ulottuvuudella eurooppalaisiin ja Euroopan unioniin kohdistuu enemmän positiivisia odotuksia hyvinä yhteistyökumppaneina kuin transatlanttisen yhteistyön poliittis-sotilaallisella ulottuvuudella. Yhdysvaltojen ja

Euroopan unionin välistä yhteistyötä tukee yhteinen näkemys keskinäisen kaupan ja markkinatalouden eduista. Tämä on hyvä esimerkki siitä, että transatlanttisesta poliittisesta ”repeämästä” keskustelun sijaan on tärkeää nähdä Euroopan ja Yhdysvaltojen välisen yhteistyön edellytykset politiikan eri osa-alueilla.

Tutkimusaineiston perusteella taloudelliset edut ovat yhdysvaltalaisille yhtä tärkeitä kuin kysymys kansallisesta suvereniteetista. Keskustelu kansainvälisistä sopimuksista ja arvovalinnoista kääntyy tutkimusaineistossa helposti keskusteluksi Yhdysvaltojen taloudellisesta tai kansallisesta edusta. Kioton sopimus on tästä hyvä osoitus. Yhdysvaltalaislehdissä ollaan kyllä huolissaan ilmastonmuutoksesta. Lisäksi Yhdysvaltojen vetäytymisen Kioton sopimuksesta uskotaan pilaavan Yhdysvaltojen mainetta Euroopassa. Kuitenkaan Kioton sopimuksesta vetäytyminen ei herätä mainittavaa arvostelua, sillä sopimuksen uskotaan olevan taloudellisesti hyvin epäsuotuisa Yhdysvalloille.

Voimakkaista eturistiriidoista huolimatta taloudellinen yhteistyö ja ilmastonmuutoksen torjuminen saattavat olla potentiaalisia transatlanttisen yhteistyön alueita tulevaisuudessa. Onnistuneen yhteistyön hyödyllisyys on kiistaton. Joidenkin arvioiden mukaan liittolaisuuden rakentaminen saattaa muuttua yhä haasteellisemmäksi, sillä mannerten väliset näkemykset uhkista ja erityisesti niihin puuttumisen keinoista ovat eriytyneet voimakkaasti. On myös esitetty, että mannerten väliset strategiset intressit saattavat olla muuttumassa perustavanlaatuisesti. Transatlanttisen yhteistyön eri ulottuvuuksien tarkastelu kuitenkin osoittaa, että kiivaista erimielisyyksistä huolimatta Euroopan ja Yhdysvaltain välisen liittolaisuuden edellytykset ovat edelleen vahvat.

Yhdysvaltalaisten epämääräinen ja osittain jäsentymätön käsitys eurooppalaisista poliittisista toimijoista ei ole ihme, sillä Eurooppa on itse toiminut epäyhtenäisesti ulkopoliitikassaan. Toistaiseksi, ja mahdollisesti niin kauan kuin eurooppalaista perustuslakia ei ratifioida, Yhdysvallat korostanee poliittis-sotilaallisia suhteita yksittäisiin Euroopan maihin. Muilla politiikan osa-alueilla Euroopan unioni on nousemassa yhä keskeisemmäksi kumppaniksi Yhdysvalloille. Institutionaalisenä transatlanttisena vuorovaikutuskanavana se saattaa jopa tulla Natoa tärkeämmäksi.

Euroopan sisäinen kehitys vaikuttaa ratkaisevasti yhdysvaltalaisten käsityksiin eurooppalaisista poliittisista toimijoista. Eurooppalaiset vaikuttavat itse aktiivisesti

siihen, millainen yhteistyö- tai kiistakumppani Yhdysvalloilla on rinnallaan. Euroopan unionin kannalta on tärkeää, että se muodostaa sisäpoliittisesti moninaisen Euroopan, jossa on elävää keskustelua eurooppalaisesta politiikasta ja demokratiasta sekä oman mantereen haasteista ja globaaleista ongelmista, mutta joka on ulkopoliittisesti yhtenäisempi ja johdonmukaisempi suhteessa Yhdysvaltoihin kuin mihin se on pystynyt Irakin sodan yhteydessä. Tällainen kehitys tukisi Euroopan unionin roolia uskottavana poliittisena toimijana Yhdysvalloissa ja edesauttaisi eurooppalaisille tärkeiden tavoitteiden läpivientiä transatlanttisissa neuvotteluissa. Tämä edellyttää sitä, että Eurooppa säilyttää institutionaalisella tasolla ja mahdollisimman monella politiikan ulottuvuudella rakentavan suhteen Yhdysvaltoihin – riippumatta yhdysvaltalaisten käsityksistä keskeisistä eurooppalaisista poliittisista toimijoista.

Lähdeluettelo

Kirjallisuus

Allin, Dana (2004), "The Atlantic crisis of confidence". *Foreign Affairs* 80(4): 649–663.

Ambrose, Stephen E. (1993), *Rise to Globalism. American Foreign Policy Since 1938*. Baskerville: Penguin Books.

Applebaum, Anne (2005), "Old Europe" versus "New Europe". Teoksessa Lindberg, Tod (toim.), *Beyond Paradise and Power. Europe, America and the Future of a troubled Partnership*, s. 25–37. London: Routledge.

Ash, Timothy Garton (2005), The New Anti-Europeanism in America. Teoksessa Lindberg, Tod (toim.), *Beyond Paradise and Power. Europe, America and the Future of a troubled Partnership*, s. 121–133. London: Routledge.

Asmus, Ronald D. – Pollack, Mark A. (2002), The New Transatlantic Project. *Policy Review* Issue 115: 3–18.

Asmus, Ronald D. (2003), "Rebuilding the Atlantic Alliance", *Foreign Affairs* 82(5): 20–31.

Asmus, Ronald D. – Blinken, Antony – Gordon, Philip (2005) "Washington Should Embrace the European Union". *Foreign Affairs* 84(1): 174–177.

Bacevich, Andrew J. (2002), *American Empire. The Realities and Consequences of U.S. Diplomacy*. Cambridge: Harvard University Press.

Baldwin, Matthew – Peterson John – Stokes, Bruce (2003), Trade and economic relations. Teoksessa Peterson, John & Pollack, Mark A. (toim.), *Europe, America, Bush. Transatlantic relations in the twenty-first century*, s. 29–46. London: Routledge.

- Berkowitz, Peter (2005), Liberalism and Power. Teoksessa Lindberg, Tod (toim.), *Beyond Paradise and Power. Europe, America and the Future of a Troubled Partnership*, s.199–214. New York: Routledge.
- Bodansky, Daniel (2003), Transatlantic environmental relations. Teoksessa Peterson, John – Pollack, Mark A. (toim.), *Europe, America, Bush. Transatlantic relations in the twenty-first century*, s. 59–68. London: Routledge.
- Cameron, Fraser (2002), *US Foreign Policy After the Cold War. Global Hegemon or Reluctant Sheriff?* London: Routledge.
- Campbell, Kurt M. (2004), “The End of Alliances? Not So Fast”, *The Washington Quarterly* 27(2): 151–163.
- Carmines, Edward G. & Berkham, Michael (1994), *Ethos, Ideology and Partisanship: Exploring the Paradox of Conservative Democrats*. Political Behavior, Vol. 16, No 2, s.203–218.
- Cochran, Clarke – Mayer, Lawrence – Carr, T.R. – Cayer, Joseph (1999), *American Public Policy*. New York: Worth Publishers.
- Cohen-Tanugi, Laurent (2003), *An Alliance At Risk. The United States and Europe since September 11*. Baltimore: The John Hopkins University Press.
- Cox, Michael (2003), “Martians and Venutians in the new world order”. *International Affairs* 79(3): 523–532.
- Cooper, Robert (2003), *The Breaking of Nations. Order and Chaos in the Twenty-first Century*. London: Atlantic Books.
- Croci, Osvaldo (2003), “A Closer Look at the Transatlantic Relationship”. *European Foreign Affairs Review* 8(4): 469–491.

Daalder, Ivo H. (2005), "The End of Atlanticism". Teoksessa Lindberg, Tod (ed.), *Beyond Paradise and Power. Europe, America and the Future of Troubled Partnership*, s.39–59. London: Routledge.

Day, Alan J. (ed.) (2002), *Political Parties of the World*. London: John Harper Publishing.

Dowd, Alan W. (2004), "A Different Course? America and Europe in the 21st Century." *Parameters* 34(3): 61–74.

Eskola, Jari – Suoranta, Juha (1998), *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Fukuyama, Francis (1992), *The End of History and the Last Man*. New York: Free Press.

Fukuyama, Francis (2005), Does "The West" Still Exist? Teoksessa Lindberg, Tod (ed.), *Beyond Paradise and Power. Europe, America and the Future of Troubled Partnership*, s.137–161. London: Routledge.

Fukuyama, Francis (2006), *America at the Crossroads. Democracy, Power, and the Neoconservative Legacy*. New Haven: Yale University Press.

Gompert, David C. (1997), A partner for America. Teoksessa Gompert, David C. – Larrabee, Stephen (toim.), *America and Europe. A partnership for a new era*, s. 1–18. Cambridge: Cambridge University Press.

Gordon, Philip (2003), "Bridging the Atlantic Divide". *Foreign Affairs* 82(1): 70–83.

Gordon, Philip & Shapiro, Jeremy (toim.) (2004), *Allies At War. America, Europe and the Crisis over Iraq*. New York: McGraw-Hill.

Hamilton, Daniel (2003), "Three Strategic Challenges for a Global Transatlantic Partnership". *European Foreign Affairs Review* 8(4): 543–555.

Holbrooke, Richard (1995), “America, A European Power”. *Foreign Affairs* 74(2): 38–51.

Howorth, Jolyon (2003), Foreign and defence policy cooperation. Teoksessa Peterson, John – Pollack, Mark A. (toim.), *Europe, America, Bush. Transatlantic relations in the twenty-first century*, s. 13–28. London: Routledge.

Hunter, Robert E. (2004), A Forward-Looking Partnership. *Foreign Affairs* 83(5): 14–19.

Ikenberry, John G. (2002), Democracy, Institutions and American Restraint. Teoksessa Ikenberry, John (toim.), *America Unrivaled. The Future of the Balance of Power*, s. 213–238. London: Cornell University Press.

Ikenberry, John G. (2005), Rethinking the Origins of American Hegemony. Teoksessa Ikenberry, John (toim.), *American Foreign Policy. Theoretical Essays*, s. 111–135. New York: Pearson.

Ischinger, Wolfgang (2005), Pax Americana and Pax Europea. Teoksessa Lindberg, Tod (toim.), *Beyond Paradise and Power. Europe, America and the Future of a Troubled Partnership*, s.81–92. New York: Routledge.

Joffe, Josef (1987), *The Limited Partnership. Europe, the United States, and the Burdens of Alliance*. Cambridge: Ballinger Publishing Company.

Joffe, Josef (2002), Hubs, Spokes and Public Goods. *The National Interest* 69: (Fall 2002).

Joffe, Josef (2003), “Continental divides”. *The National Interest* 71: (Spring 2003).

Jones, Erik (2004), “Debating the transatlantic relationship: rhetoric and reality”. *International Affairs* 80(4): 595–612.

Kagan, Rogert – Kristol, William (1996), “Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy”. *Foreign Affairs* 75(4): 18–32.

- Kagan, Robert (1998), "The Benevolent Empire". *Foreign Policy* 111: 24–35.
- Kagan, Robert (2002), "Power and Weakness". *Policy Review* 113: 3–28.
- Kagan, Robert (2003), *Of Paradise and Power*. New York: Alfred A. Knopf.
- Keohane, Robert O. (2002), Ironies of Sovereignty: The European Union and the United States. *Journal of Common Market Studies* 40(4): 743–765.
- Kerrey, Bob (2004), "A New Outlook for the Atlantic Alliance". *World Policy Journal* 21(4): 2–7.
- Kupchan, Charles A. (2002a), Hollow Hegemony or Stable Multipolarity? Teoksessa Ikenberry John G. (toim.), *America Unrivaled. The Future of the Balance of Power*. London: Cornell University Press.
- Kupchan, Charles A. (2002b), *The End of the American Era*. New York: Vintage Books.
- Kyrö, Paula (2003), *Tutkimusprosessi valintojen polkuna*. Saarijärvi: Tampereen yliopisto.
- LaFeber, Walter (1994), *The American Age. United States Foreign Policy at Home and Abroad*. New York: W.W. Norton & Company.
- Layman, Geoffrey C. & Carsey Thomas M. (2002), "Party Polarization and "Conflict Extension" in the American Electorate". *American Journal of Political Science*, Vol. 46, No 4, s. 786–802.
- Light, Margot (2003), US and European perspectives on Russia. Teoksessa Peterson, John – Pollack, Mark A. (toim.), *Europe, America, Bush. Transatlantic relations in the twenty-first century*, s. 69–84. London: Routledge.

Lindberg, Tod (2005) Introduction: The Limits of Transatlantic Solidarity. Teoksessa Lindberg, Tod (toim.), *Beyond Paradise and Power. Europe, America and the Future of a Troubled Partnership*, s.1–10. New York: Routledge.

Lundestad, Geir (1998), *Empire by Integration. The United States and European Integration, 1945–1997*. Oxford: Oxford University Press.

Lundestad, Geir (1999), 'Empire' by integration. The United States and European Integration, 1945–1996. Teoksessa Burk Kathleen – Stokes Melvyn (toim.), *The United States and European Alliance since 1945*.

Maxwell, Joseph A. (1996), *Qualitative Research Design. An interactive approach*. Applied Social Research Methods Series. Vol. 41. Thousand Oaks: Sage.

McSweeney & Zvesper (1991), *American Political Parties. The formation, decline and reform of the American party system*. London: Routledge.

Mead, Walter Russell (1999), "The Jacksonian Tradition and American Foreign policy". *National interest* 58 (Winter 99/2000): 5–29.

Mead, Walter Russell (2005), American Endurance. Teoksessa Lindberg, Tod (toim.), *Beyond Paradise and Power. Europe, America and the Future of a Troubled Partnership*, s.163–180. New York: Routledge.

Moravcsik, Andrew (2003), Striking a New Transatlantic Bargain. *Foreign Affairs* 82(4): 74–89.

Nathan, James A. – Oliver, James K. (1994), *Foreign Policy Making and the American Political System*. London: The John Hopkins University.

Neuwahl, Nanette (2003), "The Atlantic Alliance: For Better or for Wars..." *European Foreign Affairs Review* 8: 427–434.

Niiniluoto, Ilkka (1995), Todellisuus – onko sitä? Teoksessa Sana, Elina (toim.), *Tieto-opista mediapeliin – journalismin tutkimuksen näkökulmia*, s.9–25. Juva: Wsoy.

Nye, Joseph S. (1990), *Bound to lead: the changing nature of American power*. New York: Basic Books.

Nye, Joseph (2001), "Seven Test. Between Concert and Unilateralism". *The National Interest* (Winter 2001/2002): 5–13.

Nye, Joseph S. (2002), *The Paradox of American Power. Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. Oxford: University Press.

Peterson, John (2003), The US and Europe in the Balkans. Teoksessa Peterson, John – Pollack, Mark A. (toim.), *Europe, America, Bush. Transatlantic relations in the twenty-first century*, s. 85–99. London: Routledge.

Peterson, John & Pollack, Mark A. (2003), The end of transatlantic partnership? Teoksessa Peterson, John – Pollack, Mark A. (toim.), *Europe, America, Bush. Transatlantic relations in the twenty-first century*, s. 128–142. London: Routledge.

Peterson, John (2004a), "All in the (Disfunctional) Family? Transatlantic Relations after Iraq". *Current History*, (November 2004): 355–363.

Peterson, John (2004b), "America as a European power: the end of empire by integration?" *International Affairs* 80(4): 613–629.

Pollack, Mark A. (2003), Unilateral America, multilateral Europe? Teoksessa Peterson, John – Pollack, Mark A. (toim.), *Europe, America, Bush. Transatlantic relations in the twenty-first century*, s. 115–127. London: Routledge.

Pond, Elizabeth (2004), *Friendly fire: the near-death of the transatlantic alliance*. Pittsburgh: Brookings Institution Press.

Rice, Condoleezza (2000), "Promoting the National Interest" *Foreign Affairs* 79(1): 45–62.

Ruggie, John Gerard (1992), Multilateralism: the Anatomy of an Institution. *International Organization* 46(3): 561–598.

Sjursen Helene (2004), "On the identity of NATO". *International Affairs* 80(4): 687–703.

Shafer, Byron E. (2001), *The Two Majorities and the Puzzle of Modern American Politics*. Teoksessa Shafer, Byron E. & Badger, Anthony J. (2001), *Contesting Democracy. Substance and Structure in American History, 1775–2000*, s. 225–249. University Press of Kansas.

Töttö, Pertti (2000), *Pirullisen positivismin paluu. Laadullisen ja määrällisen tarkastelua*. Tampere : Vastapaino.

Van Oudenaren, John (1997), Europe as partner. Teoksessa Gompert, David C. – Larrabee, Stephen (toim.), *America and Europe. A partnership for a new era*, s. 104–142. Cambridge: Cambridge University Press.

Van Oudenaren (2003), What is "Multilateral"? *Policy Review* (February & March 2003): 33–47.

Van Oudenaren, John (2004), Unipolar Versus Unilateral. *Policy Review* 124 (April & May 2004): 63–74.

Van Oudenaren, John (2005), Containing Europe. *The National Interest* 80 (Summer 2005): 57–64.

Wolfson, Adam (2004), Conservatives and Neoconservatives. *The Public Interest* 154 (Winter 2004): 32–48.

Sanomalehdet

Frankfurter Allgemeine Zeitung, 31.5.2003. Jacques Derrida ja Jürgen Habermas: "Unsere Erneuerung. Nach dem Krieg: Die Wiedergeburt Europas", kolumni.

Le Monde, 12.9.2001. "Nous sommes tous américains." Pääkirjoitus.

The New York Times, 19.10.2004–16.11.2004.

USA Today, 19.10.2004–16.11.2004.

The Wall Street Journal, 19.10.2004–16.11.2004.

The Wall Street Journal, 24.11.2004. Kempe, Fred: “Aligning the Planets on Iran”,
kolumni.

The Washington Post, 19.10.2004–16.11.2004.

Aikakauslehdet

The Economist. Artikkel. *Working Out the World*. 31.3.2001.

The Economist. Artikkel. *Living with a superpower*. 4.1.2003.

The Economist. Artikkel. *Special report: America’s election. Eatanswill revisited*.
31.1.2004.

The Economist. Artikkel. *The triumph of the religious right*. 13.11.2004.

The Economist. Artikkel. *The power and the Passion*. 28.2.2004.

Ulkopolitiikka 3/2004. “Robert Cooper: EU:n ja Naton yhteistyö vahvistuu”. s.30–35.

Ulkopolitiikka 3/2004. Kagan, Robert. “Sota legitimiteetistä – kova pala
Yhdysvalloille”. s.18–22.

Internet

Audit Bureau of Circulation, www-sivu. “The Top 150 Daily Newspapers”.

[<http://www.accessabc.com/reader/top100.htm>]

Luettu 26.1.2005.

Audit Bureau of Circulation, www-sivu. “Newspaper publisher’s statement, The
Washington Post, USA Today and The New York Times” .

[<http://abcas3.accessabc.com/readerprofile/released.asp>]

Luettu 6.7.2006.

Audit Bureau of Circulation, www-sivu. "Newspaper publisher's statement, The Wall Street Journal".

[<http://advertising.wsj.com/CircAud/PDFs/ABCWSJ305.pdf>]

Luettu 6.7.2006.

Council on Foreign Relations, www-sivu. Kissinger et. al. (2004), "Renewing the Atlantic Partnership". [http://www.cfr.org/pdf/Europe_TF.pdf]

Luettu 18.3.2004.

Euroopan unionin turvallisuusstrategia

12.12.2003

[<http://www.iss-eu.org/solana/solanae.pdf>]

Luettu 10.12.2004

Eurostat, www-sivu. "Share of EU in the World Trade".

[http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,45323734&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=welcomeref&open=/&product=EU_external_trade&depth=4]

Luettu 23.9.2006.

The National Security Strategy of the United States of America

September 2002

[<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>]

Luettu 10.12.2004

The New York Times, www-sivu. "Preserving Our Readers' Trust".

[<http://www.nytc.com/pdf/siegel-report050205.pdf>]

Luettu 4.7.2006.

The New York Times, www-sivu. Ethical Journalism Guidebook.

[http://www.nytc.com/pdf/NYT_Ethical_Journalism_0904.pdf]

Luettu 5.7.2006.

The North Atlantic Treaty

[<http://www.nato.int/docu/basic/txt/treaty.htm>]

Luettu 15.7.2006.

Pew Research Center

15.8.2001

“Bush Unpopular in Europe, Seen as Unilateralist”

Pew Research Center

17.4.2002

“Europeans and Americans Differ Widely on Foreign Policy Issues”

Pew Research Center

11.11.2004

“Moral Values: How Important?”

United States Department of Defense, [www-sivu](http://www.sivu)

Donald Rumsfeld 18.10.2001, “The mission determines the coalition”

[http://www.dod.mil/transcripts/2001/t10182001_t018sdmy.html]

Luettu 15.12.2004.

United States Department of Defense, [www-sivu](http://www.sivu)

Donald Rumsfeld 22.1.2003, “Old Europe”

[http://www.dod.mil/transcripts/2003/t01232003_t0122sdfpc.html]

Luettu 8.2.2005.

USA Today, [www-sivu](http://www.sivu). “Media Kit”.

[http://www.usatoday.com/media_kit/pressroom/pr_audience.htm]

Luettu 2.1.2005.

The Washington Post, [www-sivu](http://www.sivu). “Eugene Meyer's Principles for The Washington Post”.

[http://www.washpost.com/gen_info/principles/index.shtml]

Luettu 4.7.2006.

The Washington Post, www-sivu. "The Washington Leadership Study".
[http://advertising.washpost.com/the_market/leadersip.pdf]
Luettu 1.1.2005.

The White House, www-sivu
George W. Bush 29.1.2002, "The axis of evil"
[<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>]
Luettu 15.9.2006.

The White House, www-sivu
George W. Bush 11.9.2006, "a struggle for civilization"
[<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2006/09/20060911-3.html>]
Luettu 25.9.2006